

การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน
: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

นางคณินนิตย์ ชัยนริตติสัย

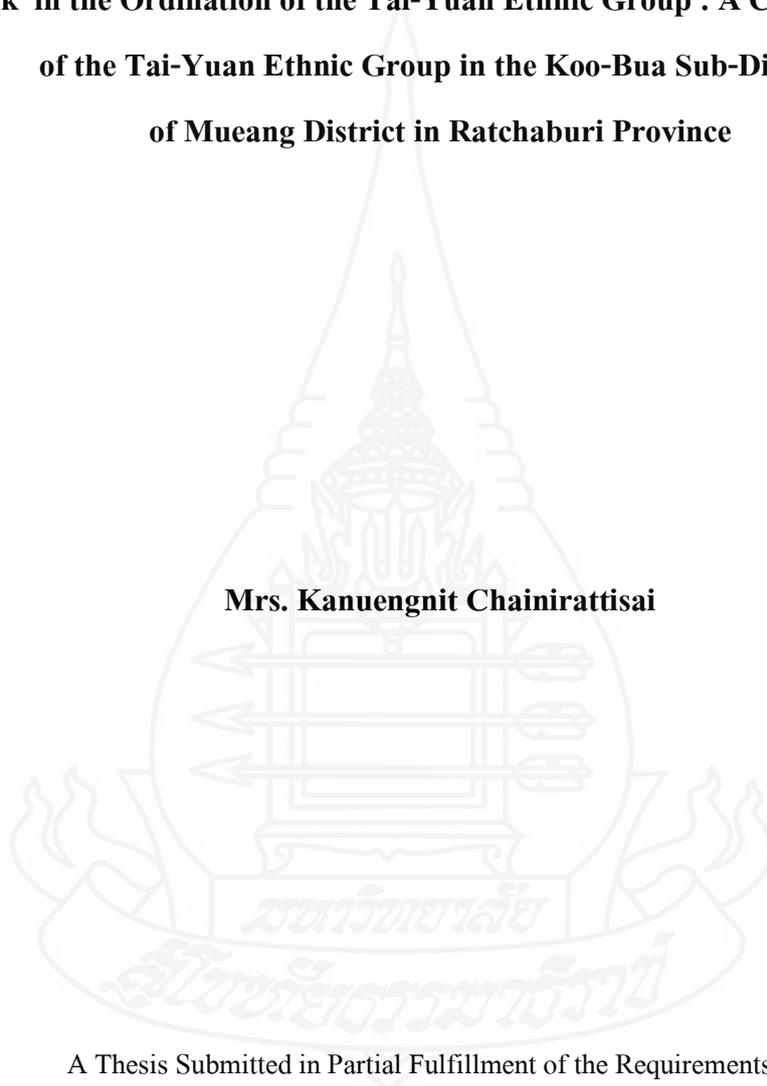

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2553

**The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirants in Becoming a
Monk in the Ordination of the Tai-Yuan Ethnic Group : A Case Study
of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District
of Mueang District in Ratchaburi Province**

Mrs. Kanuengnit Chainirattisai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Arts in Thai Studies

School of Liberal Arts

Sukhothai Thammathirat Open University

2010

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน: กรณีศึกษา
กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
ชื่อและนามสกุล นางคณินนิตย์ ชัยนริตติสัย
แขนงวิชา ไทยคดีศึกษา
สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สูดจิต เจนนพกาญจน์
2. รองศาสตราจารย์ ดร. จิตรา วีรบุรินนท์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2554

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ มีกุล)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สูดจิต เจนนพกาญจน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จิตรา วีรบุรินนท์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสวธีรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลลุ่มบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ผู้วิจัย นางคณินนิตย์ ชัยนริตติชัย **รหัสนักศึกษา** 2521000667 **ปริญญา** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกจิต เจนนพกาญจน์ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. จิตรา วีรบุรินทร์
ปีการศึกษา 2553

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน (2) แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้รู้(หัวหน้ากลุ่มทอผ้า) 2 คน ผู้นำไทยยวน (ผู้เฒ่า,ผู้แก่ที่มีเชื้อสาย ไทยยวน) 2 คน ผู้นำชุมชน(ข้าราชการที่มีเชื้อสายไทยยวน) 2 คน นักวิชาการ(ผู้ที่มีความรู้ความ สามารถเกี่ยวกับผ้าจกและชาติพันธุ์ไทยยวน) 2 คน กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกหัวนาค 10 คน อดีตนาทที่เคยบวชและใช้ผ้าปรกหัวนาค 2 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสำรวจชุมชนและแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า (1) ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาคเป็นมรดกที่สืบทอดมาพร้อมกับการอพยพของชาวไทยยวนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ตำบลลุ่มบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ตั้งแต่พ.ศ. 2347 เป็นต้นมา และมีการใช้เรื่อยมาจนกระทั่งเริ่มเลือนหายไปเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมามีลวดลายที่ชาวไทยยวนนิยมนำมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาคได้แก่ ลายขอประแจ ลายขอ ลายกุศ ลายนกคู่กินน้ำข้ามเต้า ลายมะลิเลื้อย ลายม้า ลายนก (2) ความเชื่อเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคของชาวไทยยวนซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับการบวชว่าเมื่อบุตรชายมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จะต้องจัดการให้บุตรของตนได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาขณะบวชเป็นนาคต้องใช้ผ้าปรกหัวนาคจึงจะถือว่าได้สร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ จะทำให้ตนเองได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติ ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อในการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่ไม่มีการบันทึกเอกสารหลักฐานและไม่มีการสืบทอดเรื่องราวไว้ จนรุ่นต่อๆ มาและปัจจุบันจึงไม่มีใครทราบและมีความเชื่อในเรื่องนี้แต่จะใช้ผ้าปรกหัวนาคเพื่อกันความร้อนจากแสงแดดหรือ โข้วไฟมือ ลวดลายในการทอผ้าจกตลอดจนบ่งบอกถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคและครอบครัวว่าเป็นคนมีฐานะดีปัจจุบันจะใช้หมวกปีกกว้างแทนผ้าปรกหัวนาค (3) การฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคคงจะเป็นไปได้ยากเพราะปัจจุบันไม่นิยมใช้กันแล้ว ด้วยสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ชาวไทยยวนนิยมทอผ้าพื้นมากกว่าผ้าจกเพราะสามารถทอผ้าพื้นได้รวดเร็วและทอได้ง่ายกว่าผ้าปรกหัวนาคไม่ยุ่งยาก (4) การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคควรต้องฟื้นฟูประเพณีการบวชแบบดั้งเดิม ควรปลูกจิตสำนึกให้ชาวไทยยวนรุ่นใหม่สนใจ ภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง ควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพุงค่าการตลาด ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจกที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีต โดยมีผ้าปรกหัวนาครวมอยู่ด้วย ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะจดจำได้เร็วสอนง่าย หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังให้มากขึ้น

คำสำคัญ การอนุรักษ์ ผ้าปรกหัวนาค กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

Thesis title: The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirants in Becoming a Monk in the Ordination of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province

Researcher: Mrs. Kanuengnit Chainirattisai; **ID:** 2521000667; **Degree:** Master of Art (Thai Studies); **Thesis advisors:** (1) Dr. Sudjit Jennoppakarn, Assistant Professor; (2) Dr. Chitra Veeraburinon, Associate Professor; **Academic year:** 2010

Abstract

The purposes of this research were to study (1) the historical background and belief of the Tai-Yuan Buddhist aspirants' veil, and (2) also the way of its' conservation.

The research methodology was qualitative research. The information was collected from 20 informants that can be identified as two of Tai-Yuan Buddhist aspirants' veil experts, Tai-Yuan community leaders, government officials, the former Buddhist aspirants and also ten weavers and users. Research instruments were in-depth interview inventory, community survey and the observation form. The data obtained was descriptive analysis.

The findings were revealed that; (1) The use of the Buddhist aspirants' veil was handed down by the migration of the Tai-Yuan at Koo-Bua in the Maueng district of Ratchaburi since 1804, and it had disappeared over 60 years ago. The popular designs of the veil, which were usually used in the ordination, were Korprajae, Kor, Kood, Nokkookinmamhautao, Malileay and were also represented in the animal designs such as birds, horses and elephants; (2) The Buddhist aspirants' veil represented the Buddhist belief of life after death. That is, the parents whose twenty-year-old son was ordained with the use of this kind of veil, their spirit, will be sent to the heaven after death. However, there was no documentary record or any evidence defined. In the other term, the veil was used for protecting the Buddhist aspirant from the heat of the sunlight or even to show the artistic skill, taste and also the financial status of the user. In the present time, the hat is generally used in the ordination, instead of the veil; (3) According to the economic problem, it is difficult to restore the use of the Buddhist aspirants' veil because the use of this veil is not available at the present time and the weavers tend to do the simple design rather than "Chok" as well; (4) The conservation of the Buddhist aspirants' veil should be done by gaining the awareness of the younger generation of Tai-Yuan on their wisdom that is rooted in the ordination. Additionally, there should be the government support in terms of the artistic fund, Chok weaving campaign, and also the weaving course should be in the primary school's local curriculum.

Keywords: Conservation, The Buddhist aspirants' veil, Tai-Yuan race

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคคลหลายฝ่ายที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุดจิต เจนนพกาญจน์ รองศาสตราจารย์ ดร. จิตรา วีรบุรินทร์ แห่งภาควิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่กรุณาได้ให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดมาตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ มีกุลศล ซึ่งเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่านที่ช่วยเหลือ แนะนำแนวทางการศึกษาให้ผู้วิจัยนำความรู้มาประกอบในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง ที่อนุเคราะห์ให้ถ่ายภาพผ้าปรกหัวนาค

ขอขอบพระคุณ ดร. อุดม สมพร ผู้อำนวยการจิตอาสาสถานบ้านคูบัว นางสาวอร่าม พิบูลแถว นางสาวทองอยู่ กำลังหาญ นายปัญญา ตั้งสุขสันต์ และสมาชิกกลุ่มทอผ้าจากบ้านคูบัวทุกท่าน ตลอดจนบุคคลผู้เกี่ยวข้องท่านอื่นที่ให้ความช่วยเหลือต่อผู้วิจัยในการให้ข้อมูลต่างๆ ตลอดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล อันช่วยให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น ไทยคดีศึกษาทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณวันลีย์ กระจ่างวิ ซึ่งคอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจซึ่งกันและกันด้วยดีมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่เตือนใจ ผิวอ่อน ที่คอยห่วงใยและเป็นกำลังใจมาโดยตลอด คุณค่าที่บังเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ขอมอบแด่บิดา มารดา และบูรพาจารย์ทุกท่าน รวมถึงบุคคลที่ผู้วิจัยรัก ที่ก่อให้เกิดปัญญาและความรู้แก่ผู้วิจัย ด้วยความรักและห่วงใยตลอดมา

คณิงนิตย์ ชัยนริตติชัย

มิถุนายน 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
กรอบแนวคิดการวิจัย	7
ขอบเขตการวิจัย	8
ข้อตกลงเบื้องต้น	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดและทฤษฎี	11
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	27
ความผูกพัน	36
กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน	38
ความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาค	44
ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	101
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	103
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	108
รูปแบบการวิจัย	108
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	110
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	111
การเก็บรวบรวมข้อมูล	113
การวิเคราะห์ข้อมูล	114

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	115
ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง	115
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล	131
ตอนที่ 3 ข้อเสนอที่ได้จากการค้นพบ	144
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	147
สรุปการวิจัย	147
อภิปรายผล	151
ข้อเสนอแนะ	165
บรรณานุกรม	166
ภาคผนวก	171
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	172
ข แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	178
แบบสำรวจชุมชน	189
แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	200
ประวัติผู้วิจัย	201

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	44
ภาพที่ 2.2 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	45
ภาพที่ 2.3 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	45
ภาพที่ 2.4 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	46
ภาพที่ 2.5 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	46
ภาพที่ 2.6 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	47
ภาพที่ 2.7 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	47
ภาพที่ 2.8 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	48
ภาพที่ 2.9 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	48
ภาพที่ 2.10 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	49
ภาพที่ 2.11 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	49
ภาพที่ 2.12 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี	50
ภาพที่ 2.13 ลายขอประแจ	50
ภาพที่ 2.14 ลายขอ	51
ภาพที่ 2.15 ลายกุศ	51
ภาพที่ 2.16 ลายนกคู่กินน้ำฮ่วมเต้า	52
ภาพที่ 2.17 ลายมะลิเลื้อย	52
ภาพที่ 2.18 ลายม้า	53
ภาพที่ 2.19 ลายนก	53
ภาพที่ 2.20 ลายช้าง	54
ภาพที่ 2.21 ลายของผ้าปรกหัวนาค	54
ภาพที่ 2.22 โครงสร้างของผ้าซิ่นตีนจก	59
ภาพที่ 2.23 โครงสร้างของผ้าซิ่นตีนจก	59
ภาพที่ 2.24 ประเภทของซิ่นตีนจก	60
ภาพที่ 2.25 ผ้าซิ่นตาและผ้าซิ่นตาหมู่	61
ภาพที่ 2.26 ผ้าซิ่นชีว	62

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 2.27	ผ้าจีนแล	62
ภาพที่ 2.28	ศิลปะการเย็บ	63
ภาพที่ 2.29	อุปกรณ์การทอ	64
ภาพที่ 2.30	อุปกรณ์การทอ	64
ภาพที่ 2.31	อุปกรณ์การทอ	65
ภาพที่ 2.32	อุปกรณ์การทอ	66
ภาพที่ 2.33	อุปกรณ์การทอ	66
ภาพที่ 2.34	อุปกรณ์การทอ	67
ภาพที่ 2.35	อุปกรณ์การทอ	67
ภาพที่ 2.36	อุปกรณ์การทอ	68
ภาพที่ 2.37	ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย	70
ภาพที่ 2.38	ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย	71
ภาพที่ 2.39	ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย	71
ภาพที่ 2.40	ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย	72
ภาพที่ 2.41	ขั้นตอนวิธีการทอจก	72
ภาพที่ 2.42	ขั้นตอนวิธีการทอจก	73
ภาพที่ 2.43	ขั้นตอนวิธีการทอจก	73
ภาพที่ 2.44	ขั้นตอนวิธีการทอจก	74
ภาพที่ 2.45	ขั้นตอนวิธีการทอจก	74
ภาพที่ 2.46	ขั้นตอนวิธีการทอจก	75
ภาพที่ 2.47	วิธีการทอจกแบบระบบตารางกราฟ	76
ภาพที่ 2.48	วิธีการทอจกแบบระบบตารางกราฟ	77
ภาพที่ 2.49	ลายดอกเชียว	79
ภาพที่ 2.50	ลายกาบ	80
ภาพที่ 2.51	ลายหน้าหมอน	81
ภาพที่ 2.52	ลายโค้งแก้ง	82

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่ 2.53	ลายกาบดอกแก้ว	83
ภาพที่ 2.54	ดอกข้าวตอก	84
ภาพที่ 2.55	ลายขอประแจ	85
ภาพที่ 2.56	ลายขอ	86
ภาพที่ 2.57	ลายกูด	87
ภาพที่ 2.58	ลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า	88
ภาพที่ 2.59	ลายขอเหลียว	89
ภาพที่ 2.60	ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย	90
ภาพที่ 2.61	ลายกาบซ้อนหัก	91
ภาพที่ 2.62	ลายหักนกคู่	92
ภาพที่ 2.63	ลายแคทราย	93
ภาพที่ 2.64	ลายนกเข้าโอง	94
ภาพที่ 2.65	ลายนาค	95
ภาพที่ 2.66	ลายม้า	96
ภาพที่ 2.67	ลายนก	97
ภาพที่ 2.68	ลายชะเปา	98
ภาพที่ 2.69	ลายมะลิเดี่ยว	99
ภาพที่ 2.70	ลายของฝ้ายจก	100

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ไทยยวน ต.คูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรีในแง่ของประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ ตามตำนานสิงหนวัติกล่าวไว้ว่า สิงหนวัติกุมาร โอรสของท้าวเทวกาล ซึ่งปกครองบ้านเมืองอยู่ทางยูนนาน ได้อพยพผู้คนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ลุ่มน้ำโขงตอนใต้ ซึ่งก็คืออำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน และได้ตั้งชื่อเมืองว่า โยนกนคร หรือ โยนกนาคนคร หรือ โยนกนาคพันธุ์ คนทั่วไปเรียกเมืองนี้ว่า โยนก หรือ ยูน หรือ ยวน (สุชาติ พิบูลแถว 2550: 37) กรมศิลปากรได้กล่าวถึงกลุ่มไ ท-ยวนว่า โยนกเมือง/แคว้น เป็นชื่อเมืองในตำนาน คือ โยนกนาคพันธุ์ หรือ โยนกชัยบุรี หรือ ศรีช้างแสน ตั้งอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกก บริเวณหนองหล่ม อ.แม่จัน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน สร้างขึ้นโดยพระเจ้าสิงหนวัติ เชื้อสายวงศ์กษัตริย์พระมหาสมมุติแห่งเมืองราชคฤห์ ในชมพูทวีปเมื่อก่อนพระเจ้าดับขันธปรินิพพาน ๑๖ ปี ตามตำนานกล่าวว่า เมืองโยนกได้ล่มสลายกลายเป็นหนองหล่มเพราะชาวเมืองกินปลาไหลเผือกที่มีขนาดใหญ่เท่าลำตาล ชาวเจ็ดวา เมืองโยนกที่ปรากฏในเอกสารชั้นหลัง หมายถึง กลุ่มเมืองในเขตที่ราบลุ่มเชียงรายบริเวณเมืองเชียงแสน เชียงรายซึ่งมักเรียกแคว้นและชาวเมืองว่า โยนกหรือยวน ต่อมาพระเจ้ามังรายทรงนำกองทัพยวน มาตี แคว้นหริภุญชัยแล้วได้รวมสองแคว้นเข้าด้วยกันจึงเรียก คนและดินแดน ที่ได้มาใหม่นี้ว่า โยนกหรือยวน (กรมศิลปากร 2550: 422)

ชาวไทยยวนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สืบเชื้อสายมาจากบรรพชนไทยยวน (ล้านนา) เมืองเชียงแสน ปัจจุบันคืออำเภอเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ได้อพยพไปอยู่ที่เมืองราชบุรีตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2347 จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 206 ปี สาเหตุที่อพยพเกิดขึ้นจากในขณะนั้นเนื่องจากเชียงแสนตกอยู่ในอิทธิพลของกองทัพพม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าหลานเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ ร่วมกับกองทัพลำปาง เชียงใหม่ น่าน และเวียงจันทน์ รวมเป็น 5 กองทัพให้ไปตีเมืองเชียงแสน และกวาดต้อนชาวเมืองเชียงแสนทั้งหมดมาโดยได้แบ่งเขตออกเป็น 5 ส่วนและให้ไปกับกองทัพต่างๆ ที่เข้าร่วมรบ หลังจากที่ถูกกวาดต้อนเขตมาแล้ว ทรงโปรดเกล้าให้เขตชาวไทยยวนไปตั้งถิ่น

ฐานที่เมืองราชบุรี บริเวณริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองห่างจากตัวเมืองราชบุรีไปในทางทิศ ตะวันออกประมาณ 2 กิโลเมตร (ฉัฐพล บุญอุทิศ 2546: 17)

บ้านไร่ในที่ (บริเวณวัดศรีชมพูไปจนถึงบริเวณวัดเทพอวาสาในปัจจุบัน) ตั้งอยู่บริเวณ ริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองห่างจากตัวเมืองราชบุรีไปในทางทิศตะวันออกประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นพื้นที่แห่งแรกที่คนไทยวนเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรต่อมามี คราวเรือนมากขึ้นพื้นที่บริเวณบ้านไร่ที่ไม่เพียงพต่อการเพาะปลูกจึงขยายครอบครัวกระจายไป ในพื้นที่ใกล้เคียง (อ้างแล้ว 2550: 38) เช่น คูบัว ดอนตะโก ห้วยไผ่ ดอนแร่ รางบัว นาขุนแสน ท่ง หลวง หนองนกระเรียน

บริเวณตำบลคูบัวเป็นพื้นที่แห่งหนึ่งที่ชาวไทยวนขยายครอบครัวออกมาจากบ้านไร่ ในที่ และเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณคูบัวซึ่งเป็นเมืองสมัยทวารวดีลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดราชบุรีไปทางทิศใต้ประมาณ 8 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงขึ้นไปจนถึงต่อเนื่องกับเนินเขาด้านตะวันตก สำหรับชื่อคูบัวนั้นผู้สูงอายุในตำบล กล่าวว่า สมัยก่อน บริเวณนี้เป็นคูเมือง มีบัวขึ้นโดยรอบคูเมือง จึงเรียกว่าคูบัว ประชากรทำนาเป็นอาชีพหลัก ทอผ้าจาก ทำผลิตภัณฑ์จากไม้ตาล ไม้มะพร้าว ทำลู่ แคนเป็นอาชีพเสริม (บังอร พงษ์ประพันธ์ 2547 : 157) ปัจจุบันตำบลคูบัวอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง มีประชากร 10,085 คน มีเนื้อที่ประมาณ 15,625 ไร่ประกอบไปด้วย 15 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านตากแดด หมู่ที่ 2 บ้านระนอง (บ้านห้วย) หมู่ที่ 3 บ้านหนองขัน (บ้านปู่ฟ้า) หมู่ที่ 4 บ้านไต้ หมู่ที่ 5 บ้านตะโก หมู่ที่ 6 บ้านโพธิ์งาม หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ หมู่ที่ 8 บ้านหนองยายแก้ว หมู่ที่ 9 บ้านฟากห้วย หมู่ที่ 10 บ้านท่าช้าง หมู่ที่ 11 บ้าน โพธิ์ หมู่ที่ 12 บ้านหวนา หมู่ที่ 13 บ้านต้นแหน หมู่ที่ 14 บ้านหนามพุงดอ (บ้านหนามทุ่งดอ) หมู่ ที่ 15 บ้านไร่มะม่วง มีโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลคูบัว จำนวน 5 แห่ง คือ โรงเรียนวัดคูบัว โรงเรียนวัดโพธิ์ โรงเรียนวัดแคทราย โรงเรียนวัดหนามพุงดอ โรงเรียนแคทรายวิทยา ศูนย์พัฒนา เด็กเล็กวัดแคทราย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดหนามพุงดอ มีสถาบันและองค์กรทางศาสนา มีวัดในเขต พื้นที่ตำบลคูบัว จำนวน 7 แห่ง คือ วัดตากแดด วัดคูบัว วัดโหลงสุวรรณคีรี วัดท่าช้าง วัดโพธิ์ วัดแคทราย วัดหนามพุงดอ ทางด้านสาธารณสุขมีสถานีอนามัยประจำในเขตพื้นที่ตำบลคูบัว 2 แห่ง คือสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ (<http://www.kubua.go.th/index.php>)

ในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานชาวไทยวนยังคงรักษาวิถีชีวิตศิลปวัฒนธรรมขนบ ธรรมเนียมประเพณีของตนไว้อย่างเคร่งครัด (อุดม สมพร 2540: 8-19) โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญได้แก่การนำภูมิปัญญาการทอผ้าจากมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาว ไทยยวนสตรีชาวไทยวนทุกคนจะต้องฝึกหัดทอผ้าให้เป็น โดยเฉพาะผ้าจากเพราะสังคมชาวไทย

ยวนมีค่านิยมว่าสตรีที่สามารถทอผ้าจกได้เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของกุลสตรีเหมาะสมที่จะแต่งงาน ออกเรือนได้ (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี. 2543: 229) เรื่องศาสนา เรื่องการนับถือผีบรรพชน หรือผีปู่ ย่า ภายในบ้านของชาวไทยยวนต้องสร้างหิ้งผีไว้ที่เสาเอกของบ้านและสร้างศาลผีไว้ภายนอกบ้านสำหรับให้สมาชิกในครอบครัวเช่น ไหว้ในวันเทศกาลออกพรรษา

(<http://province.prd.go.th/NaKhonNayok/thaiyun.htm>) ส่วนประเพณีการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณของบุพการีชาวไทยยวน ถือเป็นประเพณีว่า ถ้าใครได้บวชลูกแล้วจะได้บุญกุศลมากช่วยให้พ่อแม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสวรรค์ตลอดจนได้เป็นญาติของพระศาสนา ในการบวชนี้เป็นความสำคัญของผู้ชายที่มีอายุครบบวช ซึ่งก่อนการทำพิธีบวชจะต้องทำการปลงผม(โกนผม)เพื่อเป็น นาค ก่อนโดยปกติจากเดิมศีรษะเคยมีเส้นผมปกคลุมให้ความอบอุ่นแก่หนังศีรษะแต่เมื่อไม่มีเส้นผมปกคลุมอาจจะทำให้ไม่สบาย จึงเกิดวัฒนธรรม การใช้ผ้าปิดคลุมหัว จึงเป็นที่มาของ “ผ้าปรกหัวนาค” ซึ่งเป็นผ้าที่ใช้คลุมหัวนาคเวลาที่นาคเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถ โดยทอด้วยฝ้ายหรือไหม จกที่มีลวดลายอย่างสวยงาม ลายที่นิยมนำมาทำเป็นผ้าปรกหัวนาคมีหลายลาย เช่นลายขอประแจ ลายขอ ลายกูด ลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า ลายนก ลายม้า ลายมะลิเลื้อย (อ้างแล้ว 2540: 55-67) ผ้าปรกหัวนาคจะมีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้วโดยเฉพาะตรงกลางของผ้าจะเป็นผ้าสีขาวขนาด 3 x 4 นิ้วส่วนชายผ้าทั้ง 4 ด้านจะร้อยประดับด้วยลูกปัดสีต่างๆ (อ้างแล้ว 2540: 44)

ผ้าปรกหัวนาคคือ ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาใช้คลุมหัวนาคในประเพณีการบวชของชาวไทยยวนในขณะที่นาคเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถโดยทอด้วยฝ้ายหรือไหมจกที่มีลวดลายอย่างสวยงาม ลายที่นิยมนำมาทำเป็นผ้าปรกหัวนาคมีหลายลาย เช่นลาย ขอประแจ ลายขอ ลายกูด ลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า ลายนก ลายม้า ลายช้าง ลายมะลิเลื้อย มีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้วโดยเฉพาะตรงกลางของผ้าจะเป็นผ้าสีขาวขนาด 3 x 4 นิ้วส่วนชายผ้าทั้ง 4 ด้านจะร้อยประดับด้วยลูกปัดสีต่างๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับลายผ้าที่นำมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาคของชาวไทยยวน ต.คูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี ถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ต้องพิถีพิถันในการเลือก ลวดลายที่นิยมนำมาทอก็มีความเชื่อแฝงอยู่ในตัวของลาย เช่น ลายนกและลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า ตามคติฮินดู-พุทธ ถือว่าเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานในศาสนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประดับ อยู่บนหลังคาโบสถ์ คู่กับสัญลักษณ์ นาค ลายม้า ม้าเป็นพาหนะที่ดีที่สุดของคนและเป็นสัตว์ที่อยู่ใกล้กับคนมากที่สุดมีความ อุดมเป็นเลิศลักษณะเหล่านี้จึงทำให้คนสมัยก่อนเอามาเป็นแบบอย่างในการดำรง ชีวิตหรือเอามาทำ ลวดลาย ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นใหญ่เป็นโตของผู้ที่ใฝ่ฝันและ สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งมีศรีสุขถ้าใครได้สัมผัสกับสัตว์ประเภทนี้แล้วจะมีความรุ่งเรืองการ

ประกอบอาชีพก็จะมีคามมั่นคง (<http://www.openbase.in.th/node/5514>) ชาวไทยยวน จะไม่นำลายที่ใช้ทอเป็นชิ้นดินจกหรือลายที่ประกอบเป็นผ้านุ่งใช้ต่ำกว่าเขาลงไปมาทอผ้าปรกหัวนาค เพราะมีความเชื่อว่าถ้านำเอาลายที่ไม่เหมาะสมกับงานนั้น ๆ มาทอผ้าปรกหัวนาคที่ของสูงใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา จะไม่ได้รับบุญกุศล ไม่รู้จักกาลเทศะ ประกอบกิจอันใดก็จะไม่เจริญรุ่งเรือง

การที่ชาวไทยยวนมีวิถีชีวิตความแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา บ้านกับวัดจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ จึงมีการออกแบบผ้าจกให้สามารถใช้ประโยชน์จากผ้าเพื่อจรโลงพระศาสนาในหลายลักษณะ ผ้าปรกหัวนาคนับเป็นการใช้ประโยชน์จากผ้าลักษณะหนึ่ง จากการทำนุรุษเมื่อก้าวสู่วัยชราขึ้นไปหากจะเป็นนุรุษที่มีคุณสมบัติพร้อมที่จะเป็นพ่อบ้านจะต้องผ่านการบวชเรียนเสียก่อน การบวชเรียนเป็นพระถือว่าเป็นหน้าที่ของนุรุษที่จะต้องทดแทนคุณบิดามารดา พ่อแม่ที่มีลูกชายได้บวชเป็นพระภิกษุในพระบวรพระพุทธศาสนาจะถือว่าเป็นการทำบุญกุศลครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิต ในการบวชเป็นพระที่เรียกว่า บวชนาค เป็นการที่ผู้บวชจะต้องโกนหัวเพื่อมิให้ผู้บวชต้องทนกับแดดมากเกินไป ชาวไทยยวนแต่โบราณก็ได้ออกแบบผ้าจกเพื่อใช้คลุมศีรษะที่เรียกว่า ผ้าปรกหัวนาค ผ้าปรกหัวนาคเมื่อมองจากประโยชน์การใช้สอยแล้วจะไม่ต่างจากผ้าเช็ดหน้าที่คนภาคกลางทั่วไปใช้มัดเพื่อกันความร้อนจากแดดกับหัวนาค แต่ชาวไทยยวนดั้งเดิมจะให้ความสำคัญของผ้าปรกหัวนาคในแง่การสร้างกุศลคือ การจะนำบุตร หลาน ไปบวชพระจะต้องให้การดูแลเป็นพิเศษ อย่างเช่น ในขณะที่แห่ไปบวชก็จะให้นาคจะนั่งบนแคร่ที่มีคนหามไม่ต้องเดินชูดที่สวมใส่ก็จะเป็นชูดขาวที่แสดงเอกลักษณ์ของนาค (ฉันทกฤต คสิวิรุฬห์ 2550: 66-67)

ชาวไทยยวน ยังมีประเพณีที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวไทยยวนเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เดิมจากในสมัยก่อนการเดินทางของชาวไทยยวนคูบัว มายังตัวจังหวัดราชบุรีค่อนข้างจะทุรกันดารต้องเดินทางด้วยเท้า การติดต่อกับชุมชนเมืองจึงเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก ชาวคูบัวจึงอยู่รวมเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน สามารถรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ของตนเองรวมทั้งวัฒนธรรมการทอผ้าจกที่มีมาในสายเลือดไว้ได้ ต่อมาได้มีการผสมผสานสายสัมพันธ์ระหว่างคนชาติพันธุ์ไทยยวนตำบลคูบัวกับคนเมืองและคนในท้องถิ่นต่างๆ โดยการแต่งงานทำให้วิถีชีวิตชาวไทยยวนตำบลคูบัวเปลี่ยนไปไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกินอยู่ การแต่งกาย ภาษาพูด ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการทอผ้าจก ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงปรากฏว่า อุตสาหกรรมทอผ้าของยุโรปได้เจริญก้าวหน้าและแพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทยทำให้ผ้าทอที่ผลิตด้วยเครื่องจักรมีเนื้อแน่นประหยัดเวลา ราคาถูก และมีคุณภาพดี สีไม่ตก ไม่ยับ ดูแลรักษาง่าย ประกอบกับประเทศไทยในขณะนั้นมีการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกมากขึ้น จึงรับรูปแบบวัฒนธรรมของตะวันตก รัฐบาลให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชนบท มีการสร้างสาธารณูปโภค นำความเจริญเข้าไปสู่ชนบทมากขึ้นการส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมทำให้

เกิดการตั้งโรงงานทอผ้า ทำให้ชาวคูบัวไม่จำเป็นต้องทอผ้าด้วยความยากลำบากอีกต่อไปเพราะสามารถซื้อผ้าที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้าได้ง่ายซึ่งมีราคาถูก สีไม่ตก ชาวคูบัวจึงหันมานิยมใช้ผ้าทอจากเครื่องจักรแทนผ้าที่ทอด้วยมือและต้องการที่จะยกฐานะของตนเองให้เป็น “คนเมือง” ไม่อยากให้คนอื่นเรียกตนเองว่า “ลาว” จากการพัฒนาชนบทได้มีการตัดถนนราดยางจากตัวเมืองราชบุรีตรงมายังตำบลคูบัวทำให้ชาวบ้านตำบลคูบัวสามารถติดต่อกับตัวเมืองราชบุรีสะดวกยิ่งขึ้นในขณะเดียวกันคนในตัวเมืองราชบุรีก็สามารถติดต่อกับชาวคูบัวได้สะดวกเช่นเดียวกัน จึงทำให้ความเจริญของวัฒนธรรมหลังไหลเข้ามายังตำบลคูบัว ตำบลคูบัวถูกกลืนเป็นสังคมเมือง การทอผ้าจากซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยยวนพลอยได้รับผลกระทบจากกระแสของความเปลี่ยนแปลงด้วย ชาวไทยยวนได้หันไปรับวัฒนธรรมเมืองอย่างเต็มรูปแบบเพื่อให้ตนนั้นกลายเป็น “คนเมือง” ไม่ใช่คนลาวอย่างบรรพบุรุษในอดีต

จากการที่การคมนาคมสื่อสารและสื่อสารมวลชน การแพร่กระจายวัฒนธรรมร่วมเข้าสู่ชุมชนชาวไทยยวนอย่างทั่วถึง หน่วยงานรัฐได้จัดแบ่งการปกครองโดยรวมกลุ่มคนต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของชาติพันธุ์ของคนเหล่านั้นและระบบการศึกษาของไทยที่ใช้ภาษากลาง เน้นปลูกฝังวัฒนธรรมร่วมของสังคมใหญ่เข้าสู่กลุ่มชนแทนวัฒนธรรมย่อยของกลุ่มชาวไทยยวน ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากในการผสมผสานเชื้อชาติและวัฒนธรรมเกิดการหลอมรวมของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นลักษณะร่วมกันทำให้คนไทยยวน รู้สึกว่าตนเป็นคนไทย รับวัฒนธรรมร่วมเข้ามาใช้มากขึ้นเรื่อยๆ เอกลักษณะทางชาติพันธุ์ของตนค่อยๆ ลดลง

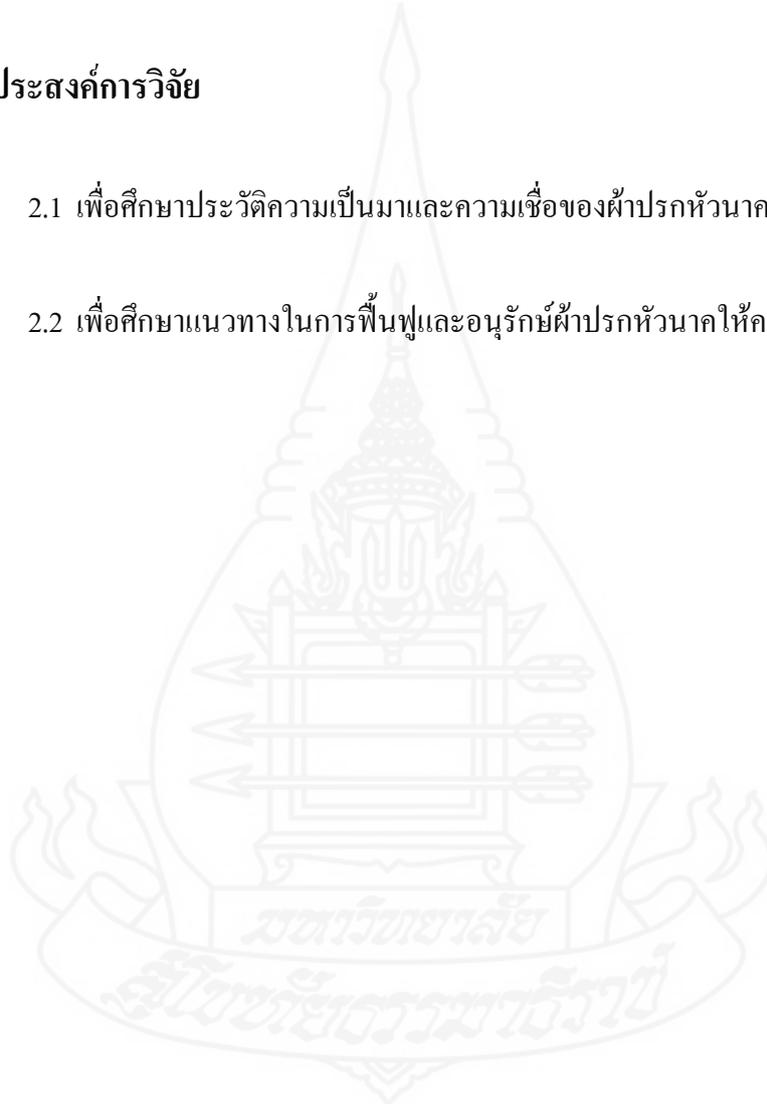
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากผลการพัฒนาประเทศและกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทยได้ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรมการดำรงชีวิต และการปฏิสัมพันธ์ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยและคนไทยยวน มี ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยม บริโภคนิยม เพิ่มมากขึ้น ขนบธรรมเนียมประเพณีได้เปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบวชของผู้ชายชาวไทยยวนที่มีการบวชน้อยลง และไม่มีการใช้ผ้าปรกห้วนากอีกต่อไปแล้ว สำหรับผ้าที่ใช้ในปัจจุบันจะเป็นผ้าเช็ดหน้าหรือผ้าสมัยใหม่ทั่วไปทำให้ไม่มีจิตวิญญาณ ฌของวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทยยวนหลงเหลืออยู่เลย

จากคุณค่าและความสำคัญของผ้าปรกห้วนาคแต่ละผืนนั้นมีมากเพราะตามประเพณีและความเชื่อของชาวไทยยวนดั้งเดิม มารดาของนาจะตั้งใจทอผ้าด้วยความภาคภูมิใจในฝีมือการทอส่วนลวดลายของผ้าก็เป็นลวดลายที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งเกิดจากอิทธิพลความเชื่อในด้านต่างๆ แม้ว่าการใช้ประโยชน์จากผ้าปรกห้วนากจะใช้เพียงครั้งเดียวในชีวิตแต่ผ้าปรกห้วนาคดังกล่าวก็มีความสำคัญและมีคุณค่าทางจิตวิญญาณ ภูมิปัญญา ศิลปหัตถกรรมและขนบธรรมเนียม

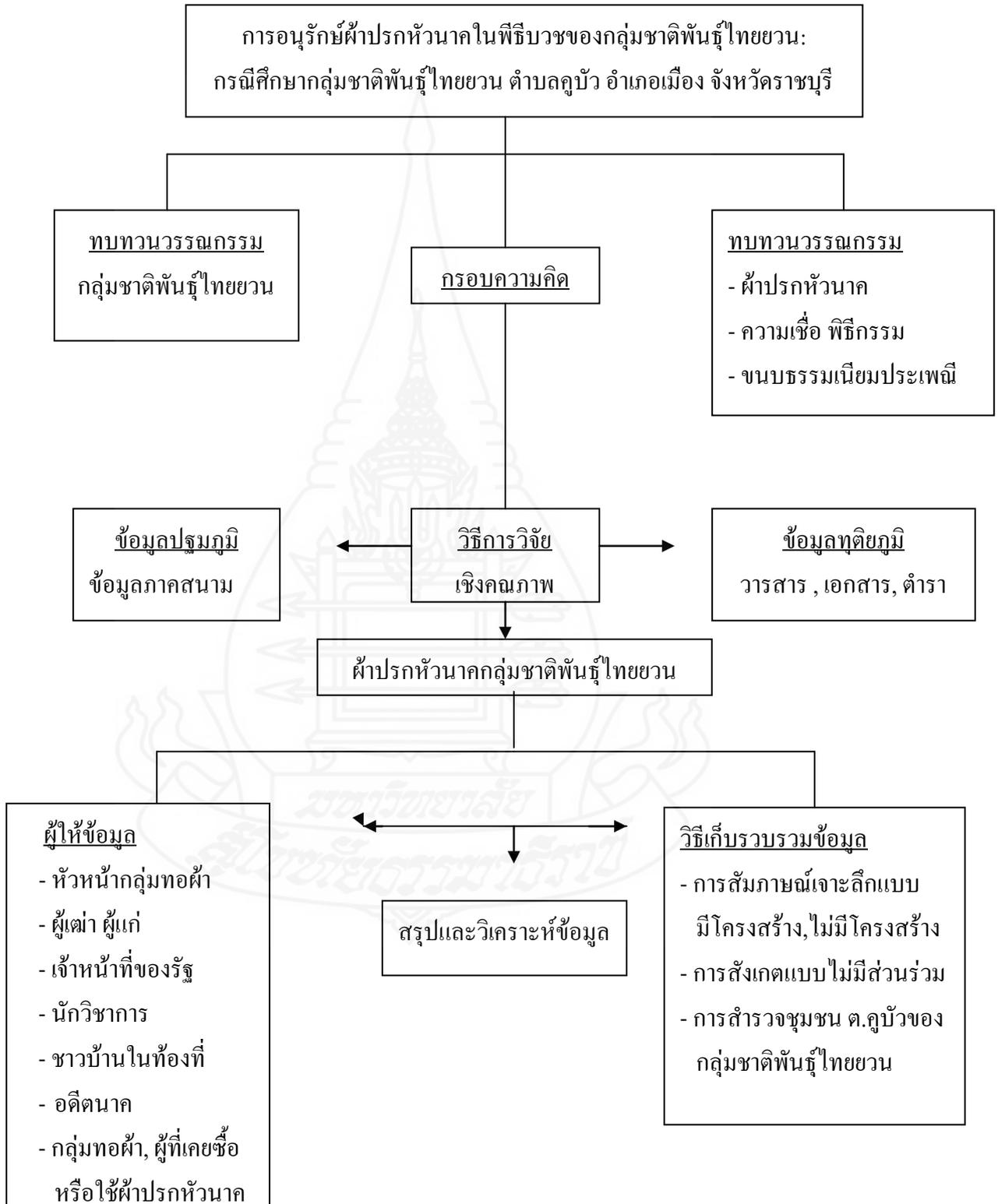
ประเพณีเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยชน ซึ่งปัจจุบันผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จากกระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อทำให้ประเพณีการใช้ผ้าปรกหัวนาคที่เหลืออยู่น้อยมาก จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยชน ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้ผ้าปรกหัวนาคเสื่อมความนิยม และศึกษาแนวทางในการฟื้นฟู อนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยชน
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาค ในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

4.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ผู้นำไทยยวน นักวิชาการ ชาวบ้าน กลุ่มทอผ้าจากไทยยวน อดีตนาทที่เคยบวชและเคยใช้ผ้าปรกห้วนาค กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกห้วนาค

4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

4.3.1 ศึกษาประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

4.3.2 ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้ผ้าปรกห้วนาคเสื่อมความนิยม

4.3.3 ศึกษาแนวทางในการฟื้นฟู การอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคให้คงอยู่ต่อไป

5. ข้อตกลงเบื้องต้น

ศึกษาเฉพาะกลุ่มทอผ้าจากไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 **อนุรักษ์** ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง (ก.) รักษาให้คงเดิมหรือ การดูแลป้องกัน ทำนุบำรุง สงวนรักษาสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันมีประโยชน์และมีคุณค่าสำคัญให้อยู่คงสภาพเดิมมากที่สุด

6.2 **การฟื้นฟู** คือการรื้อฟื้นสิ่งที่ดิงงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นการทอผ้าไท ดนตรีไทย

6.3 **ผ้าปรกห้วนาค** หมายถึงเป็นผ้าที่ใช้คลุมห้วนาคเวลาที่นาทเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถ มีลักษณะยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้ว ตรงกลางของผ้าจะปล่อยให้มีผืนผ้าสีขาว ขนาด 3 x 4 นิ้วชายผ้าทั้ง 4 ด้านร้อยประดับด้วยลูกปัดสีต่างๆ

6.4 **ผ้าจก** หมายถึงผ้าทอผืนแคบๆ ซึ่งอาจทอขึ้นจากฝ้ายหรือไหม หรือผสมผสานกันทั้งสองอย่างก็ได้ คำว่า “จก” มีความหมายว่า “ล้วง” หรือ “ควัก” ซึ่งอธิบายให้เห็นว่า การทอผ้า

ชนิดนี้ จะต้องมีการทอและปักไปพร้อมๆกัน ผ้าชนิดนี้นิยมใช้เป็นส่วนประกอบตกแต่งผ้าผืนใ้ โดยเฉพาะผ้าจีนซึ่งเมื่อประกอบเชิงด้วยผ้าจกแล้ว ก็เรียกว่า ผ้าจีนตีนจก

6.5 กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน หมายถึงผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพชนไทยยวน (ล้านนา) เมืองเชียงแสนซึ่งได้อพยพติดตามทัพหลวงของกรุงเทพฯ ลงมาตั้งหลักแหล่งที่ริมแม่น้ำแม่กลอง ต่อมาได้ย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เมื่อปีพุทธศักราช 2347

6.6 ตำบลคูบัว หมายถึงตำบลหนึ่งที่ชาวไทยยวน อาศัยอยู่ตั้งอยู่ใน อำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี มีจำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคูบัวประมาณ 9,156 คน

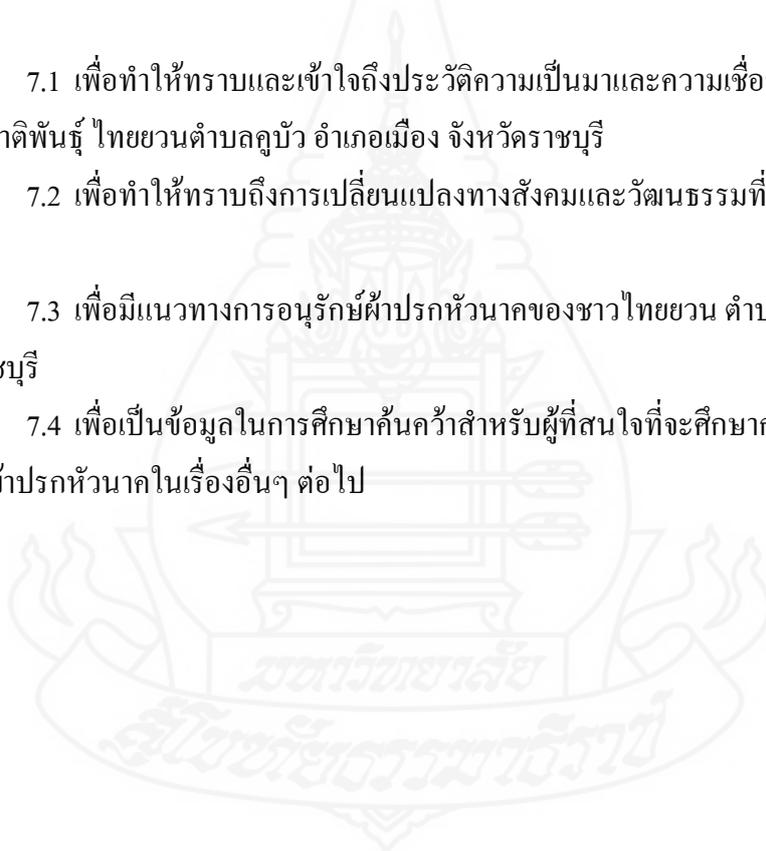
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 เพื่อให้ทราบและเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาและความเชื่อของ ผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยยวนตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

7.2 เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อการใช้ผ้าปรกห้วนาค

7.3 เพื่อมีแนวทางการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคของชาวไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

7.4 เพื่อเป็นข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจที่จะศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน และผ้าปรกห้วนาคในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ” ในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐาน และแนวทางการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี

1.1 แนวคิด

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

แนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้าน

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

1.2 ทฤษฎี

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ทฤษฎีการปริวรรตนิยม

ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา

ทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย

ทฤษฎีกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

3. ความผูกพัน

4. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

5. ความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาค

6. ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎี

1.1 แนวคิด ประกอบด้วย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การอนุรักษ์เปรียบเสมือนการรักษาซึ่งความรู้และความสามารถเป็นการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีวิธีการถ่ายทอดงานหัตถกรรมบางประเภท เช่น ลวดลายการทอผ้าจาก ฯลฯ จากระบบวิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่เป็นการสอนจากช่างฝีมือรุ่นแม่สู่รุ่นลูกและหลานตามลำดับ ปัจจุบันมีวิธีการฝึกฝนและจดจำด้วยตนเองโดยใช้คอมพิวเตอร์ (ประพิมพ์พรรณ วรฉัตร 2552: 13) ซึ่งสะดวกในการฝึกทอ ไม่ต้องจดจำ และสอนได้คราวละหลายคน ฝึกปฏิบัติลงมือทำและแนะนำควบคู่กันจนกระทั่งเกิดความชำนาญ มีการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายจนกระทั่งสามารถเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และดำรงไว้อีกรูปแบบหนึ่งและยังมีผู้ให้ความหมายของการอนุรักษ์อย่างหลากหลายไว้ดังนี้

ความหมายการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ (Conservation) จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า รักษาให้คงเดิม

การอนุรักษ์ (พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก 2551: 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสงวนรักษา ป้องกันดูแลเพิ่มคุณค่า ปรับปรุงและพัฒนาใกล้เคียงที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยีทั้งที่มีประโยชน์ใช้สอยใช้สอยในชีวิตประจำวัน โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือส่วนของเมืองที่ไม่ได้มีการใช้สอยอีกต่อไปแล้วก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของเมืองตลอดจนสภาพแวดล้อม

การอนุรักษ์ (นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล 2547: 5) หมายถึง การเก็บรักษา รวมถึงการพัฒนาโดยคำนึงถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมให้ผสมผสานกลมกลืนกับสภาพสังคมปัจจุบัน

การอนุรักษ์ (วรรณ วุฒชะกุล 2547: 35) หมายถึง “การรักษา ระวังป้องกัน” การที่ศิลปะการทอผ้าจากไท -ยวน ราชบุรีจะดำรงอยู่ได้ต้องมีการหาทางระวังรักษา และป้องกันมิให้เสื่อมสูญไป คือให้คงอยู่และหาทางทำนุบำรุงส่งเสริมให้เจริญงอกงามหรือก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อให้คงอยู่เป็นของคู่บ้านคู่เมืองตลอดไป

วิธีการอนุรักษ์

ไพฑูรย์ พงสะบุตร (2548: 188-196) ได้กล่าวว่า วิธีการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านให้สืบทอดต่อไปได้เป็นระยะยาวนาน สามารถทำได้ 2 คือ

1. การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ โดยการนำเอาสินค้าพื้นบ้านมาพัฒนารูปแบบ และคุณภาพ เพื่อให้สามารถตลาดจำหน่ายได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งในการดำเนินการนี้ มีโครงการสนับสนุนที่สำคัญ 2 โครงการคือ

1.1 งานศิลปาชีพ เป็นงานที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงริเริ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ได้พัฒนาฝีมือของตนในการทำหัตถกรรมพื้นบ้านโดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้และให้การฝึกอบรม รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นและการจัดหาตลาดจำหน่ายให้ด้วย ตัวอย่างเช่น การทอผ้าจก การทอผ้าฝ้ายและผ้าไหม การจักสานไม้ไผ่ หวายและ ย่านลิเภา การแกะสลักไม้ การทำเครื่องเคลือบดินเผา และแกะสลักหนัง เป็นต้น

1.2 โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โอท็อป (OTOP) ซึ่งเป็นอักษรย่อภาษาอังกฤษมาจากคำเต็มว่า One Tambon Product เป็นโครงการของรัฐบาลที่ส่งเสริมการผลิตสินค้า ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้จำหน่ายได้แพร่หลายในท้องตลาด งานหลักของโครงการคือ การให้ความช่วยเหลือด้านการผลิต และการจัดหาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมืองของชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ มีการจัดงานแสดงสินค้าเป็นครั้งคราวให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าชมและซื้อ นับได้ว่าโครงการนี้ได้ช่วยให้ภูมิปัญญาชาวบ้านมีโอกาสพัฒนาและขยายตัวได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. การสรรหาและประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นทางด้านภูมิปัญญา การประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น นับเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมชาวบ้านให้คงอยู่หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

จิราภรณ์ คชเสนีย์ (2549: 188) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ว่า การอนุรักษ์มีรากฐานมาจากการจัดการทรัพยากร และธรรมชาติวิทยาโดยมีกระบวนการขั้นพื้นฐาน 2 ประการ ประการที่หนึ่งคือ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนใหม่ได้นั้นมีจำกัด ประการที่สอง คือ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนใหม่ได้จำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้สูญสิ้นไป ดังนั้นการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อ

ไม่ให้เกิดความสูญเสียชีวิตโดยเปล่าประโยชน์ และเพื่อให้แน่ใจว่าคนในรุ่นต่อๆ ไปจะมี
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

แนวคิดภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ปัจจุบันมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย เนื่องจากมีนักวิชาการและ ผู้สนใจ
ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของภูมิปัญญาชาวบ้านมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำทัศนะการให้ความหมายของ
นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องหลายๆ ท่านมาเป็นข้อเปรียบเทียบให้เห็นความหลากหลายหลายมุมมอง
ดังนี้

ประเวศ วะสี (2536) ได้กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและ
ดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานเป็นการดำรงอยู่ในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น
โดยมีการปรับสภาพการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติตามกาลเวลา เนื่องจาก
มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่พิเศษกว่าสัตว์อื่นๆ กล่าวคือ มีมันสมองที่มีความสามารถในการคิดค้นเรียนรู้
แก้ปัญหาและมีการสืบทอดแบบแผน ความรู้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแม้ว่าภูมิ
ปัญญาเป็นสิ่งที่ถูกสังขมและถ่ายทอดเป็นมรดกมาช้านาน แต่มีลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งคือเป็น
องค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไปหมดไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การใช้
จ่าย การศึกษา วัฒนธรรม และได้ให้ทัศนะว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมมาจากประสบการณ์ของชีวิต
สังคมและสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ถ่ายทอด สืบทอดต่อกันมาเป็น วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
หมายถึงความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ที่ท้องถิ่นได้สะสม ถ่ายทอด ปรับปรุง สืบต่อกัน
มาปรากฏเป็นความสามารถ วิธีการ เครื่องมือ สามารถใช้ควบคุมสังคม แก้ไขปัญหา หรืออำนวยความสะดวกแก่บุคคลและท้องถิ่นโดยตลอดมา จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ (1) ด้านนามธรรม
ได้แก่ความคิด ความเชื่อและคุณค่าปัจเจกชน ได้สืบทอดและปรับปรุง ต่อมาภูมิปัญญาปรากฏเป็น
ลักษณะในรูปของศาสนา พิธีกรรม นิทาน เพลงสุภาษิต การสั่งสอน เป็นต้น (2) ด้านที่เป็นวัตถุ
ได้แก่ อุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งปลูกสร้างอาชีพต่างๆ เป็นต้น

ธวัช ปุณโณทก (2531: 40-43) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง
ความรอบรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิตโดย
ได้รับการถ่ายทอดและกลั่นกรองเป็นระยะยาวนาน

สามารถ จันทร์สุรย์ (2533: 10) ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่
ชาวบ้านคิดได้เองนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้ง

กว้างและลึก ซึ่งชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองได้โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

สุจารี จันทรสข (2531: 9) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง วิธีการปฏิบัติ ซึ่งชาวบ้านได้มาจากประสบการณ์แนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่องแต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมีเงื่อนไขปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไป

อังกูล สมคะเนย์ (2535: 10) กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงมรดกความรู้และมรดกประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาโดยผ่านกระบวนการพัฒนาสอดคล้องกับกาลสมัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นการสะสมจากประสบการณ์ชีวิตของชาวบ้านเอง หรือจากการได้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาในแต่ละด้านได้รับการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีการสังเกตทดลองใช้ปรับเปลี่ยน แก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตประจำวันในแต่ละท้องถิ่นด้วย

คลังปัญญาไทย

(online 11 พฤศจิกายน2553:<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>) หมายถึง ความรู้ความสามารถ วิธีการผลงานที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอดปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลิตผลที่ดึงดูดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้แต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชนไทย ส่วนมีการทำมาหากินที่สอดคล้องกับภูมิประเทศ มีผู้นำที่มีความรู้ มีฝีมือทางช่าง สามารถคิดประดิษฐ์ ตัดสินใจแก้ปัญหาของชาวบ้านได้ ผู้นำเหล่านี้ เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ทรงภูมิปัญญาไทย

เสรี พงศ์พิศ (2529: 7) กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็เรียกหมายถึงพื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน

กฤษณา วงษาสันต์ (2542: 253) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความรู้ประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ หรือถ่ายทอดต่อกันจากสถาบันต่างๆ ในชุมชน เช่นสถาบันครอบครัว ความเชื่อและศาสนา การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสถาบันทางสังคม

จารุวรรณ ชรรณวัตร (2543: 1) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ แบบแผน การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมได้สั่งสมปฏิบัติสืบต่อกัน มา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

เสาวภา สังขทิป (2543) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาแต่อดีตเป็นสิ่งที่ แสดงถึงคุณค่าทางสติปัญญาความรู้ในการดำรงชีวิตของกลุ่มชนนั้นๆ

กองวิจัยทางการศึกษา กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญา ชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสมถ่ายทอดกันมาเป็น ศักยภาพหรือความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ หรือ แก่นของชุมชนที่จรรโลงชุมชนให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน

(<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>)

ไพฑูรย์ มีกุศล (2550: 24) สรุปความหมายของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้ ภูมิปัญญาไทยหมายถึง องค์ความรู้ที่เป็นรากฐานของคนไทยในประเทศไทยซึ่งได้มีการพัฒนา สืบสานภูมิปัญญาที่มีอยู่ดั้งเดิม และรับภูมิปัญญาใหม่จากภายนอกโดยมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือผลิตซ้ำ เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย ส่วนภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงองค์ความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากการเรียนรู้ และสรุปความคิดรวบยอดเป็นองค์รวมจนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามและสามารถสืบทอด ต่อมา โดยมีการผสมผสานและปรับเปลี่ยนระหว่างภูมิปัญญาเดิมและภูมิปัญญาใหม่อยู่ตลอดเวลา

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) กล่าวว่า ได้อธิบายภูมิปัญญาไทย ว่าเป็นผลของประสบการณ์ สั่งสมของคน que เรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกันและระหว่าง กลุ่มชุมชนหลายๆ ชชาติพันธุ์ รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคย เอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ ดำรงอยู่และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีคุณภาพ กับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินนี้มีได้เกิดขึ้น เป็นเอกเทศแต่มีส่วนแลกเปลี่ยนเลือกเฟ้นและปรับให้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมา

กล่าวโดยสรุปว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน ถือเป็นมรดกตกทอดจากคนไทยรุ่นหนึ่งไปยังอีก รุ่นหนึ่งถึงปัจจุบัน สิ่งที่ตกทอดถือว่าเป็นมรดกทางปัญญา ที่เกิดจากความรู้ ความคิดที่ปราดเปรื่อง เกิดจากความเชื่อ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติและมีการประยุกต์ตามสภาพสังคมในแต่ละช่วงเวลา

ที่มาของภูมิปัญญาชาวบ้าน

พระมหาวิรุฑฐ ประสาทนอก (2550) ได้กล่าวถึงที่มาของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า ภูมิ ปัญญาชาวบ้านมีที่มาจาก วัฒนธรรมชุมชนมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของชาวบ้าน

ในการดำรงชีวิตที่ถูกต้องซึ่งสมกันมาจนเป็นวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีเอกลักษณ์
องค์รวมเชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างเข้าด้วยกันแสดงออกถึงการเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ และคน
กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นการทำงานที่เริ่มจากสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่เป็นอยู่เพื่อให้ชุมชน
สามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการคิด การตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นอยู่
เพื่อให้ชุมชนให้มากที่สุดและสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ดังนั้น ภูมิปัญญา
ชาวบ้านถือเป็นความรู้ท้องถิ่นหรือเป็นความรู้ของชาวบ้านได้สั่งสมมาจากประสบการณ์ชีวิต สังคม
และสภาพแวดล้อมที่มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน

ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีที่มาจากกรกถ์นกรองประสบการณ์ของชาวบ้านซึ่งเกี่ยว
กับความเป็นจริงทางสังคมในวิถีชีวิตแบบพื้นบ้าน มีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางพื้นฐานทำ
ให้ชาวบ้านเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต และเป็นที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน

เอกวิทย์ ณ ถกลาง (2539: อ้างใน ไพฑูริย์ มีกุล 2550: 29-31) ได้แบ่งภูมิปัญญาเป็น 4
ลักษณะ คือ

1. ความเชื่อและโลกทัศน์
2. วิถีการดำรงชีวิต
3. ศิลปหัตถกรรมและการประดิษฐ์
4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2529) ได้แบ่งภูมิปัญญาออกเป็น 5 สาขา
คือ

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร
2. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม
3. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการสวัสดิการธุรกิจชุมชน
4. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการศึกษาโรคและการป้องกัน
5. ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค เช่น การรู้จักประยุกต์เทคโนโลยี

สมัยใหม่มาใช้แปรรูปผลผลิตให้เกิดผลดีต่อการจำหน่ายหรือส่งออก เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2550: อ้างใน ไพฑูริย์ มี
กุล 2550: 29-31แล้ว) ได้แบ่งภูมิปัญญาไทยเป็น 10 สาขา (2541: 179) ดังนี้

1. สาขาการเกษตร หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและ
เทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี ด้วยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพา

ตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้เช่น การทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน การรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการเกษตร และการแก้ปัญหาด้านการผลิต เป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อชะลอการนำเข้าสู่ตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนและท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มโรงสี และศูนย์ศิลปาชีพ เป็นต้น

3. สาขาแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและการบริการกองทุนและธุรกิจ ในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่างๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษาตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2535: 77-78 อ้างในพระราชกร สูขอ้วน : 2551) ได้แบ่งลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาไว้ 5 ลักษณะ คือ

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดๆ หรือหน่วยสังคมใดๆ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์เกี่ยวกับผู้หญิงผู้ชาย ประเภทของครอบครัวของสังคมนั้น
2. ภูมิปัญญา เป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใดๆ ของสังคมนั้นมีความเชื่ออาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน
3. ภูมิปัญญา คือความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหาเกี่ยวกับสังคมใด ที่จะกล่าวตัวอย่างครอบครัว เช่น ความสามารถในการสร้างดำรงความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เป็นต้น
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ ในหน่วยสังคมใดๆ เช่น เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัวทำให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น
5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม ในหน่วยสังคมใดๆ ตัวอย่างครอบครัว เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตนของคนในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้

รัชช ปุณโณทก (2531) จำแนกภูมิปัญญาไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. คติความเชื่อ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้นที่ทุกคนในสังคมนั้นยอมรับและถือปฏิบัติกันต่อกันมา
2. ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ การเล่าเรียน เช่น การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา เป็นต้น

กองวิจัยทางการศึกษา (2542) กำหนดภูมิปัญญาไว้ 5 ลักษณะ คือ

1. ภูมิปัญญาความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย และประเภทครอบครัว
2. ภูมิปัญญาด้านความเชื่อของสังคม โดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน เป็นต้น
3. ภูมิปัญญาด้านความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว
4. ภูมิปัญญาด้านวัตถุ เช่น เรือนชานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยในครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ
5. ภูมิปัญญาด้านพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติของคนในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้

กองวิจัยทางการศึกษา (2542) ได้สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญานั้น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่พร้อมจะหล่อหลอมเข้ากับภูมิปัญญาสากล ได้ทุกกาลสมัย ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านบุคคลคือความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์บุคคล เช่น ศิลปะดนตรี การทำมาหากิน และการรักษาด้วยสมุนไพร
2. ภูมิปัญญาด้านครอบครัว เป็นหลักการที่เสริมความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว เช่น ระบบอาวุโส ระบบเครือญาติ
3. ภูมิปัญญาด้านชุมชน เป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น การลงแขกทำงานต่างๆ

ภูมิปัญญาด้านความเชื่อและศรัทธาต่อศาสนา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เช่นขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ

ขอบข่ายของภูมิปัญญา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536: 23) กำหนดขอบข่ายของภูมิปัญญาไว้ 7 ด้าน คือ

1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร
2. ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ
3. ภูมิปัญญาด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ
4. ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาหมู่บ้าน
5. ภูมิปัญญาด้านศิลปะ
6. ภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
7. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม

ทรงจิต พูลลาภและคณะ (2544) ภูมิปัญญาพื้นบ้านสืบสานสู่ความเป็นสากล 6 สาขา คือ

1. สาขาเกษตร อาหารและโภชนาการ
2. สาขาหัตถกรรม อุตสาหกรรมครัวเรือน และผ้าไทย
3. สาขาแพทย์แผนไทย และสมุนไพร
4. สาขาเศรษฐกิจชุมชน กองทุนชุมชน องค์กรชุมชน และสวัสดิการชุมชน
5. สาขาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี

6. สาขาการจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน

สามารถ จันทรสุรีย์ (2534: 14) ได้อ้างถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 2 ประการ ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก

เด็กโดยทั่วไปจะมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งใกล้ตัว กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่นการเล่านิทาน การลองทำ การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น วิธีการเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

2. วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาพอสมควรแล้วและเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง บอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ เช่น การแต่งงานของท้องถิ่นจะมีขั้นตอน มีคำสอนที่ผู้ใหญ่กล่าวสาวยู่ทุกครั้ง รวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษ ก็มีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์มาโดยตลอด

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ ความเชื่อ เป็นความคิด ความเข้าใจที่มีอิทธิพลต่อการไตร่ตรอง ต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างใด ความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อต่างๆ ที่บางครั้งความเชื่อนั้นอาจไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงก็ตาม (Rodeach อ้างถึงในประสงค์ ลัมตระกุล 2536: 157) การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปนั้นเนื่องจากความคิด ประสบการณ์และความเชื่อของแต่ละบุคคล ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติในลักษณะต่างๆ กันออกไป

ลักษณะของความเชื่อเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอกตน (Rotter.) (1966: 2) ได้อธิบายถึงลักษณะของความเชื่อภายในภายนอก โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่าถ้ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นไปตามที่บุคคลคาดหวังไว้ จะทำให้ความคาดหวังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความคาดหวังที่เกิดขึ้นจะขยายไปครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่นๆ จนกลายเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญในตัวบุคคลนั้นซึ่งก่อให้เกิดอำนาจภายใน-ภายนอก ถ้าประสบการณ์ของบุคคลได้รับการเสริมแรงบ่อยๆ เมื่อแสดงพฤติกรรมเดิม จะทำให้บุคคลนั้นเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลจากความสามารถของตนเอง ความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า ความเชื่ออำนาจภายในคนจากพฤติกรรมไม่ได้รับแรงเสริม จะทำให้บุคคล

รับรู้ว่ามีสิ่งที่ได้รับนั้นไม่ได้เป็นผลจากการกระทำของตนเอง แต่เป็นเพราะโชคชะตา ผีสาง เทวดา ความบังเอิญหรือสิ่งแวดล้อมบันดาลให้เป็นความเชื่อเช่นนี้เป็นความเชื่ออำนาจภายนอกคน

แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในสังคมไทย

การที่มนุษย์ยอมรับนับถือหรือเกิดการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมั่นคงในชีวิตนั้น หากมีเหตุผลที่เพียงพอต่อการยอมรับหรือไม่ก็ได้ และเมื่อมนุษย์เกิดยอมรับ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่า ความเชื่อ การแสดงออกไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางใจซึ่งเป็นการยอมรับนับถือนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความเชื่อ ดังที่ จันทรศรี นิตยฤกษ์ (ม.ป.ป. : 111) ได้กล่าวถึงความเชื่อสรุปได้ว่า ความเชื่อไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกรู้สึก หรือเหตุผลใดก็ตาม มนุษย์เกิดความเชื่อแล้วก็มักจะแสดงออกทางกายและวาจาให้ปรากฏเช่นเดียวกับได้มีผู้กล่าวถึง ความหมายของความเชื่อ สรุปได้ว่า ความเชื่อหมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน และการยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานหรือไม่มีหลักฐานที่พอจะพิสูจน์ได้หรือไม่ก็ตาม (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม 2528: 5) ดังนั้นความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต ถึงแม้ว่าโลกปัจจุบันจะมีวิทยาการที่ก้าวหน้าไปมากแล้วก็ตาม แต่เราก็พบว่ามนุษย์ยังมีความเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความรู้หรือเชื่อในสิ่งที่จะหาหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ยากอีกเป็นจำนวนมาก (สุนันท์ อุดมเวช 2524: 114) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่มีความเชื่อในเรื่องต่างๆ จนมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ชนบทธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ด้วยเหตุนี้เอง จึงอาจกล่าวได้ว่าความเชื่อเป็นผู้กำหนดให้สอดคล้องกับความเชื่อของตน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2537: 661)

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

เนื่องจากปัญหาที่มนุษย์ประสบอยู่ในสังคม ปัจจุบันมีหลายประการ นับเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้มีผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมักจะไปด้วยกันเสมอ และสิ่งเหล่านี้ก็มีความสัมพันธ์กับ โครงสร้างทางสังคมด้วย สังคมและวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด แต่การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ระดับการศึกษาของผู้คนในสังคม การสื่อสารคมนาคม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมเป็นของคู่กัน ต้องไปด้วยกันเสมอ ถ้าสังคมเปลี่ยนวัฒนธรรมก็เปลี่ยน ถ้าวัฒนธรรมเปลี่ยนสังคมก็เปลี่ยน มีผลเกี่ยวเนื่องกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การค้นพบ การประดิษฐ์ การขัดแย้ง การแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

และวัฒนธรรมมีผลให้ระบบ รูปแบบทางสังคมและวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุเปลี่ยนแปลงไป

1.2 ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย มีดังนี้

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 2-18, 2-19) กล่าวว่าสังคมเป็นเสมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งสิ่งมีชีวิตนี้จะมีส่วนประกอบหลายอย่าง แต่ละอย่างมีหน้าที่เฉพาะจะต้องปฏิบัติเพื่อการคงอยู่ของส่วนรวมคือตัวสิ่งมีชีวิตนั้นสังคมมนุษย์ก็เป็นอย่างนั้นทุกส่วนของสังคมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติส่วนต่างๆ เหล่านี้ของสังคมนั้นเข้ากันเป็น โครงสร้างของสังคม จึงได้ชื่อว่าทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

วิวัฒนาการของทฤษฎีต่อมารวมเอาสังคมกับระบบเข้าไปด้วย โดยบอกว่าโครงสร้างของสังคมอาจจัดเป็นระบบได้หลายระบบ แต่ละระบบก็จะมีหน้าที่ต่างๆ กัน แล้วก็รวมเอาสังคมสมดุล (equilibrium) เข้ามาด้วย โดยบรรยายว่าระบบต่างๆ ของสังคมจะปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องกันทำให้เกิดดุลยภาพหรือสังคมเกิดความมั่นคงอยู่ได้ แต่สังคมก็ไม่ได้อยู่นิ่งหรือคงอยู่กับที่ เติบโตเจริญก้าวหน้าหรือยุบหด เสื่อมโทรมลงได้ ทั้งที่ยังมีดุลยภาพอยู่ ดุลยภาพอย่างนี้เรียกว่า ดุลยภาพเคลื่อนที่ (moving equilibrium)

ความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมก็ขึ้นอยู่กับหน้าที่และโครงสร้างนี้เอง ถ้าโครงสร้างเพิ่มส่วนประกอบมากขึ้น ส่วนประกอบเหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างหรือเฉพาะเรื่องเฉพาะด้านไม่เหมือนกับส่วนที่แยกออกมา ก็เรียกว่าสังคมมีความเจริญเติบโต ถ้าส่วนต่างๆ ของโครงสร้างหดหายไปโดยไม่ปฏิบัติหน้าที่อันจำเป็น สังคมนั้นก็เสื่อมลงอาจสร้างประพจน์สำคัญบางอย่างจากทฤษฎีนี้ได้ ดังนี้

1. สังคมมนุษย์ประกอบด้วยโครงสร้าง ส่วนต่างๆ ของโครงสร้างสังคมปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นประโยชน์แก่การดำรงอยู่ของสังคม
2. ความมั่นคงของสังคมมนุษย์ขึ้นอยู่กับดุลยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนต่างๆ ในโครงสร้างสังคม
3. ยิ่งโครงสร้างสังคมมีความแปลกแยกมาก (differentiation) สังคมยิ่งมีความเจริญมาก
4. สาเหตุที่ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอาจมาจากภายในสังคมหรือมาจากภายนอกสังคมก็ได้
5. สังคมสมัยใหม่มีลักษณะอารมณ์เป็นกลาง (affective neutrality) ความสัมพันธ์อย่างเฉพาะเจาะจง (specificity) ยึดหลักสากล (universalism) ในการประเมินค่าการกระทำของ

บุคคล ยึดความสำเร็จ (achievement) ในการประเมินผลงานของบุคคล และบุคคลมุ่งกระทำเพื่อประโยชน์ตน ในขณะที่สังคมแบบประเพณี มีลักษณะใช้อารมณ์รักชอบ (affectivity) ความสัมพันธ์อย่างกว้าง (diffuseness) ใช้หลักตัวบุคคล (particularism) ในการประเมินค่าการกระทำของบุคคล ยึดหลักเชื้อสาย (ascription) ในการบรรจุแต่งตั้งเข้าสู่ตำแหน่ง และบุคคลมุ่งกระทำการเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน (collectivity)

6. คนที่ทำหน้าที่สำคัญของสังคม จะเป็นผู้มีอำนาจและเป็นคนชั้นสูง
7. อาชีพที่ต้องมีการศึกษาอบรมยาวนาน จะได้รับค่าตอบแทนสูง

ทฤษฎีการปฏิวรรตนิยม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 2-26, 2-27) กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการอะไรหลายอย่างในชีวิต แต่ตัวเองไม่สามารถจะสนองความต้องการของตนเอง ด้วยตนเองทั้งหมดได้ จะต้องอาศัยผู้อื่นมาช่วยสนองความต้องการเหล่านั้นด้วยจึงจะครบ นอกจากนั้น มนุษย์แต่ละคน ยังต้องการผลตอบแทนจากการแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ระหว่างกันให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ดังนั้น เมื่อมนุษย์ต้องการสิ่งต่างๆ จากผู้อื่น จึงต้องเข้าสู่สัมพันธ์หรือติดต่อกับผู้อื่น และเนื่องจากแต่ละคนต้องการผลประโยชน์ตอบแทนมากที่สุดจากสิ่งที่ตนนำไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น จึงจำเป็นต้องสร้างกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนในการแลกเปลี่ยนที่ดีมีความยุติธรรมขึ้น ความต้องการกันและกันจึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน กฎระเบียบที่ร่วมกันสร้าง ขึ้น จะควบคุมความประพฤติของกันและกัน กฎระเบียบที่อำนวยประโยชน์สูงสุดจะช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพให้ดำรงอยู่ได้นานและมั่นคง

สิ่งที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนอาจเป็นวัตถุสิ่งของ เช่น ข้าวปลาอาหาร ของใช้ เครื่องมือ เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องประดับ หรือเครื่องกีฬานันทนาการ และสิ่งที่ไม่เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ความห่วงใย ความปรารถนาดี มิตรภาพ สุขทางกายทางใจ ความสบายกายสบายใจและสบายสมอง ความรู้ความคิด ข่าวสาร ข้อมูล และคำปรึกษา มนุษย์ทุกคนต้องการสิ่งเหล่านี้ทุกอย่าง ของที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุเหล่านี้ มีความสำคัญต่อมนุษย์ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน จึงเป็นสิ่งบังคับให้มนุษย์ต้องติดต่อสัมพันธ์และดำรงความสัมพันธ์เอาไว้ トラบเท่าที่ความสัมพันธ์ยังอำนวยประโยชน์มากที่สุด

ความสัมพันธ์ทางสังคม ตามแนวทฤษฎีนี้มีได้ตั้งแต่ระหว่างมนุษย์สองคนซึ่งให้และรับผลตอบแทนต่อกันโดยตรง ไปจนถึงระหว่างคนหลายคน ซึ่งการให้และการรับเป็นไปโดยอ้อม ความสัมพันธ์ซับซ้อนและเข้าใจยาก แต่บุคคลที่อยู่ในความสัมพันธ์ก็มีความเชื่อศรัทธาจึงได้คงอยู่

ในความสัมพันธ์และปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เพราะคาดว่าจะได้รับผลตอบแทนจากความสัมพันธ์นั้น สังคมจึงดำรงอยู่ได้

ประพจน์สำคัญบางประการจากทฤษฎีนี้อาจมีดังนี้

1. เพราะมนุษย์มีความต้องการมาก แต่ไม่ตอบสนองเองได้ทั้งหมด มนุษย์จึงต้องติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น
2. ความสัมพันธ์ทางสังคม ขึ้นอยู่กับความต้องการของมนุษย์และกฎระเบียบอันยุติธรรมในการแลกเปลี่ยน
3. คนที่มีสิ่งของที่ผู้อื่นต้องการมาก อยู่จำนวนมาก เป็นคนชั้นสูงของสังคม
4. สิ่งของที่ผู้อื่นต้องการมากเท่าใด ยังมีราคาค่างวดมากขึ้นเท่านั้น
5. คนยังมีของหายากมากเท่าใด ยังมีอำนาจ มีเกียรติและอภิสิทธิ์มากเท่านั้น
6. อำนาจของ ก. เหนือ ข. เท่ากับระดับความต้องการสิ่งของจาก ก. ของ ข. ในเมื่อ ข. ไม่สามารถจะสนองความต้องการของตนจากแหล่งอื่น
7. ปัญหาสังคมเกิดจากโครงสร้างสังคม ไม่อำนวยความสะดวกให้ชนต่อสมาชิกสังคมอย่างทั่วถึงยุติธรรม

ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 2-34, 2-35) กล่าวว่า ทฤษฎีปรากฏการณ์นิยมมีสมมุติฐานสำคัญอยู่ที่ว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างความหมายต่างๆ ในสังคม สร้างความแท้จริงในสังคมนั้นคือ กฎระเบียบต่างๆ ที่ใช้อยู่ในสังคมแล้วทำความเข้าใจร่วมกัน และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการกระทำระหว่างกันหรือดำรงชีวิตอยู่ด้วยกัน ตามแนวความคิดนี้มนุษย์จึงเป็นตัวสำคัญ เป็นตัวการให้เกิดสิ่งทีเรียกว่าโครงสร้างสังคม แต่โครงสร้างสังคมที่มนุษย์เองเป็นคนสร้างขึ้นนั้นภายหลังเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว ก็อาจมีผลเป็นตัวบังคับเป็นตัวแบบให้มนุษย์ต้องปฏิบัติตามได้ โครงสร้างสังคมจึงไม่ใช่เป็นสิ่งสมมุติขึ้นมาก่อนอย่างทฤษฎีอื่น แต่เป็นสิ่งที่ตามมาทีหลังมนุษย์ เป็นผลผลิตของมนุษย์

จุดสนใจของนักทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาอยู่ที่ชีวิต การดำเนินชีวิตช่วงใดช่วงหนึ่ง หรือชีวิตประจำวัน ศึกษาคำพูด เรื่องราว ระเบียบแบบแผน การกระทำสิ่งต่างๆ ของมนุษย์ในช่วงนั้น ว่าเหตุใดเขาจึงทำเช่นนั้น เขาทำให้ผู้อื่นยอมรับความหมายและระเบียบหรือโครงการที่เขาเสนอขึ้นอย่างไรกล่าวอีกนัยหนึ่ง เขาสร้างโลกของเขาขึ้นมาได้อย่างไร นักสังคมวิทยาเป็นผู้ไปศึกษาค้นหาความจริงในทัศนะของคนในชุมชน กลุ่มคน ชุมชน ที่เป็นเป้าหมายของตน ไม่ใช่ นำเอา

ทฤษฎีของตนเป็นกรอบความคิด แล้วไปหาข้อมูลจากชาวบ้านมาสนับสนุนกรอบความคิดตามทฤษฎีของตน

ทฤษฎีนี้จะมองระเบียบแบบแผนของสังคมว่าขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคม มองการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคม มองการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเกิดจากการยอมรับของกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งๆ ที่เรียกว่าปัญหานั้น มองพฤติกรรมทางสังคมว่าขึ้นอยู่กับประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

ประพจน์สำคัญจากทฤษฎีนี้อาจสร้างได้ เช่น

1. ระเบียบแบบแผนของสังคมขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคมนั้น
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความเห็นของสมาชิกในชุมชนนั้น
3. ผู้นำหรือชนชั้นสูงเกิดจากประเพณีที่ปฏิบัติมาหรือการยอมรับของสมาชิกชุมชน
4. อำนาจของคนหรือกลุ่มคนขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำให้ผู้อื่นยอมรับตน
5. ปัญหาสังคมเกิดจากการยอมรับ ของกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งๆ ที่เรียกว่าปัญหานั้น
6. พฤติกรรมทางสังคมขึ้นอยู่กับประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา
7. เมื่อมีสิ่งอันพึงปรารถนาเกิดขึ้น สมาชิกผู้ได้รับผลกระทบอาจร่วมกันพิจารณาหาทางแก้ไขและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนได้

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

(พาร์สัน อ้างถึงในสมศักดิ์ ศรีตันติสุข. 2536: 46-88) ได้เสนอแนวคิดว่าการกระทำนั้นมีความสำคัญอย่างมากในการอธิบาย เวลาศึกษาาระบบสังคมด้วยการกระทำ คือ การกระทำร่วมระหว่างกันระหว่างผู้กระทำ ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์ต่างๆ และรู้จักควบคุมสถานการณ์และวิธีการต่างๆ เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ สถานการณ์นั้น หมายถึง เงื่อนไขต่างๆ ที่ผู้กระทำรู้จัก และมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดหมายและดำเนินการต่างๆ ไปสู่จุดหมายนั้นๆ และแนวความคิดของผู้กระทำ อันหมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่นๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพลใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไปสู่จุดหมาย

ในการกระทำระหว่างผู้กระทำหรือความสัมพันธ์ที่สมาชิกมีต่อกันนั้น สามารถวิเคราะห์ บุคคลต่างๆ ในชุมชนได้ว่า การจะเกิดเป็นระบบสังคมนั้น ต้องมาจากเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ผู้กระทำมีแรงจูงใจที่จะกระทำตามสภาพและบทบาทของตนเอง

2. ระบบสังคมพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสังคมโลก ระบบนั้นเกิดจากระบบต่างๆ 6 ระบบคือ

(1) ระบบการติดต่อ มีภาษาเป็นสื่อสำคัญในการเกิดการกระทำระหว่างกัน

(2) ระบบการรักษาขอบเขตทางสังคมจะต้องมีการควบคุมรักษาความสมดุลในสังคม เพื่อให้สมาชิกในระบบสังคมมีส่วนร่วมในบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ

(3) ระบบบุคลิกภาพ วัฒนธรรม สังคม เป็นระบบที่เกื้อกูลความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน

(4) ระบบการควบคุมทางสังคม มีความจำเป็นเพื่อมิให้สมาชิกฝ่าฝืนบรรทัดฐานในสังคม

(5) ระบบการอบรมขัดเกลา มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะถ่ายทอดเจตนารมณ์ของสมาชิกในสังคม ไปยังสมาชิกรุ่นต่อไป

(6) ระบบมีสภาวะความเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบัน ซึ่งเกิดจากบุคคลมีการยอมรับ ค่านิยม ความเชื่อ และซึมซับในบุคลิก การบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมและบุคลิก การที่สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐาน เพราะบทบาทในการถ่ายทอดขัดเกลา บุคลิกภาพของบุคคลนั้น ขณะเดียวกันการกระทำของบุคคลก็เป็นผลมาจากความสมัครใจที่จะกระทำเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดโดยวิธีการต่างๆ ซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อ ค่านิยม และมีสถานการณ์ต่างๆ เป็นเครื่องบ่งชี้หรือเงื่อนไขในการแสดงพฤติกรรมเพื่อความเหมาะสมกับระบบของสังคม ซึ่งระบบของสังคมที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นบทบาท องค์กร สถาบัน ฯลฯ ซึ่งได้ทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอและเป็นระยะเวลานานพอสมควร

2. ระบบสังคมมีแนวโน้มที่จะรักษาขอบเขตสังคม เพื่อป้องกันการแทรกซ้อนหรือทำลายจากระบบอื่น

3. หากมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นในระบบก็เพื่อการอยู่รอดหรือทำหน้าที่ที่ดียิ่งขึ้น

4. ระบบแต่ละระบบในสังคมทำหน้าที่ในการรักษาคุณภาพของสังคม

5. ระบบไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งคุณภาพแห่งสังคมก็อาจสลายกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบอื่น หรือเปลี่ยนเป็นระบบใหม่

โดยสรุปทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่มีสมมุติฐานภายในชุมชนจะมีส่วนหรือหน่วย

หรือระบบย่อยทำหน้าที่ต่างๆ อย่างเป็นระเบียบ ระบบ เพื่อให้สังคมอยู่ได้อย่างมีระเบียบ ซึ่งเชื่อว่าเป็นจุดมุ่งหมายของสังคม

ทฤษฎีกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย สจ๊วต (Steward, 1967) ได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนระดับจุลภาคซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวไร่ ชาวนา ในท้องถิ่นต่างๆ ว่ากระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยในท้องถิ่นต่างๆ นั้นมีความแตกต่างกัน ด้วยเงื่อนไข สังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมแต่มีลักษณะร่วมบางประการเช่น

- (1) การเปลี่ยนแปลงเรื่องคุณค่าของชีวิต เมื่อระบบเงินตราเข้ามาในสังคมประเพณี ปึงเจกบุคคลจะถูกครอบงำด้วยความคิดเรื่องกำไรและผลประโยชน์มากขึ้นกว่าเดิม การช่วยเหลือตอบแทนจะถูกลดความสำคัญลง
- (2) การเปลี่ยนแปลงในเรื่องสมานฉันท์ของชุมชน ผลกระทบที่ตามมาจากการที่คนรุ่นหลังมีคุณค่าและเป้าหมายของชีวิตที่แตกต่างออกไปทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนที่ต่างรุ่นกัน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและทำให้ความสมานฉันท์ของชุมชนลดลง
- (3) การเปลี่ยนแปลงในเรื่องเศรษฐกิจ ชาวนาชาวไร่อาจสูญเสียที่นาอันเนื่องจากหนี้สินที่เป็นผลจากการลงทุนการเกษตรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ ระบบภาคสินค้าเกษตรที่ไม่แน่นอน การซื้อสินค้าอุปโภค บริโภค ทำให้ชาวนากลายเป็นแรงงานอุตสาหกรรมหรือแรงงานการเกษตรขนาดใหญ่

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

สังคมมนุษย์นั้นไม่ได้อยู่ในสภาพที่หยุดนิ่งหากแต่จะเคลื่อนไหวตลอดเวลา ดังนั้น แนวโน้มโดยทั่วไปของสังคมจึงอยู่ในสภาพที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยความหมายของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราพิจารณาในลักษณะของการเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งๆ หนึ่งในเวลาต่างกัน การเปลี่ยนแปลงจึงเกี่ยวข้องกับเวลา หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้เราพิจารณาในแง่การเปรียบเทียบความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรมหนึ่ง ในเวลาที่ผ่านมา

วิลเบอร์ มัวร์ ซึ่งสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นพิเศษได้ให้คำนิยามของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการกระทำและการปะทะสังสรรค์รวมทั้งผลของการกระทำและโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปทัสถานอย่างเห็นได้ชัด”

อย่างไรก็ตามในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้เราอาจจำแนกได้เป็น 2 ประการ ทั้งนี้เพื่อให้ง่าย ต่อการพิจารณารูปธรรม กล่าวคือถ้าพิจารณาในแง่ของการ

เปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) นั้นจะเกี่ยวข้องกับระดับพฤติกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งหมายถึง เป็นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติการแสดงออกต่างๆ ที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ของสมาชิกสังคม แต่ถ้าพิจารณาในแง่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural change) นั้นจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับปทัสถาน (Norms) อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของระบบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ครอบคลุมสังคมนั้นและเมื่อเราพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะครอบคลุมไปถึงระเบียบกฎเกณฑ์ ทัศนคติ ค่านิยม แบบแผนของความสัมพันธ์ สถานภาพและบทบาทกฎหมายต่างๆ ฯลฯ ซึ่งการประพฤติปฏิบัติไปตามปทัสถานเหล่านี้จะอยู่ในโครงสร้างของสังคม

ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาจจะมาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ หรือการกระทำของมนุษย์เอง ซึ่งประกอบด้วยหลายปัจจัยดังนี้ (เจเลียว ฤกษ์รุจิพิมล. 2544: 242-246; สนธยา พลศรี. 2545: 196-197; วัชรวิภา คลายนาทร 2530: 250-251; จ้างนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ 2540: 171-172; สุริชัย หวันแก้ว. 2546: 162-163)

1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คือ สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เช่น ที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น รวมถึงปรากฏการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว คลื่นซุนามิ (Tsunami) ภูเขาไฟระเบิด ภาวะโลกร้อน ภัยแล้ง และพายุหิมะ เป็นต้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต เช่น การอพยพย้ายถิ่น การเปลี่ยนอาชีพ หรือการคิดค้นวิธีการหรือนโยบายใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น เช่น การสร้างระบบเตือนภัยคลื่นซุนามิใน 3 จังหวัด ทิศชายฝั่งอันดามันของไทย การสร้างระบบชลประทานในถิ่นทุรกันดาร และการใช้กระแสไฟฟ้าจากระบบโซลาร์เซลล์

2. การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากร ได้แก่ การเพิ่มลดจำนวนประชากร การย้ายถิ่นฐาน สัดส่วนของประชากรชายหญิง สัดส่วนของประชากรในด้านอายุ การกระจายตัวของประชากร ความหลากหลายในชาติพันธุ์ ฯลฯ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ เช่น การขยายของเมือง การปรับปรุงวิธีการผลิตและจำหน่ายสินค้า การเปลี่ยนแปลงในระบบของสถาบันทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

3. เทคโนโลยี คือ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่หรือการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในสังคมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการดำรงชีวิต เช่น การใช้เครื่องจักรแทนแรงงานมนุษย์ในช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป การประดิษฐ์ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ เครื่องบิน เรือ และรถไฟ เป็นต้น การคิดค้นเครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต รวมถึงการผลิตอาวุธที่ใช้ในสงครามด้วย

4. เศรษฐกิจ คือ การเปลี่ยนแปลงในกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับกิจกรรมการผลิต การจำหน่าย จ่ายแจก และการอุปโภคและบริโภคสินค้าและบริการ เช่นระบบกรรมสิทธิ์ ระบบการผลิต ช่องทางซื้อสินค้าการส่งออกและนำเข้าสินค้า เป็นต้น

5. อุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในแนวคิดทางการเมืองของผู้นำ หรือประชาชนส่วนใหญ่ อันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองการปกครอง รวมถึงวิถีชีวิตของประชาชน เช่น การปฏิวัติฝรั่งเศส การปฏิวัติของคณะราษฎรในไทย การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ในสหภาพโซเวียตเดิม การแยกตัวเป็นอิสระของติมอร์ เป็นต้น

6. อุดมการณ์ทางศาสนา หมายถึง คำสั่งสอนทางศาสนาที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้ที่นับถือ เช่น หลักจริยธรรมของนิกายโปรเตสแตนต์ในเรื่องการทำงาน เช่น การทำงานหนัก ความขยัน การประหยัด และความมีวินัย ถือเป็นพื้นฐานไปสู่ระบบทุนนิยมในยุโรปและอเมริกา การต่อสู้ระหว่างศาสนาในสงครามครูเสด จริยธรรมชาмуไรหรือลัทธิ บูชิโคของญี่ปุ่นที่เน้นเรื่องความมีวินัย ความเข้มแข็ง ความสามัคคี ความจงรักภักดี และความอดทนซึ่งส่งผลถึงคตินิยมในการทำงานและการประกอบธุรกิจ

7. จิตวิทยา คือ ความรู้สึกรู้สีกของมนุษย์ที่ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ หรือข้อเท็จจริงเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นและความสงสัยของตน เช่น การค้นพบว่าโลกกลม การค้นพบแรงดึงดูดของโลก และการแสวงหาวิธีการรักษาพยาบาลใหม่ๆ เป็นต้น

ปัจจัยพื้นฐานด้านสังคมวิทยาในด้านพฤติกรรมมนุษย์

พื้นฐานทางชีววิทยาหรือทางประสาทวิทยา เน้นที่พฤติกรรมของเอกัตบุคคล คือ พฤติกรรม ของคนคนหนึ่ง ที่ไม่สัมพันธ์กับผู้อื่น แต่มนุษย์เป็น สัตว์สังคม มีความต้องการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และบางกรณีก็จำเป็น ต้องอยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นสังคม กระบวนการของกลุ่ม กระบวนการ ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม จึงมีส่วนสำคัญใน การกำหนดลักษณะ พฤติกรรมของมนุษย์ ให้เป็นไปตามสภาพของสังคมได้

1. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม บรอนเฟนเบเนออร์ (Bronfenbrenner cited by Sigelman & Shaffer, 1995, 86) ให้คำนิยามของ สิ่งแวดล้อม ไว้ดังนี้ “สิ่งแวดล้อมได้แก่เหตุการณ์หรือสภาวะใด ๆ ที่อยู่นอกอินทรีย์ที่มีผลต่อหรือ ได้รับผลจาก การกระทำ และ พัฒนาการของมนุษย์” สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ คือทุกสิ่งตั้งแต่โมเลกุลเล็ก ๆ ที่สามารถซึมสู่กระแสเลือดของตัวอ่อนในครรภ์จนถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารที่อยู่อาศัยเมื่อเติบโตขึ้นและสภาวะแวดล้อมโดยรอบ สิ่งแวดล้อม

ทางสังคม จะหมายถึงคนอื่น ๆ ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับตัวเรา และได้รับ อิทธิพล บางอย่างจาก ตัวเรา ด้วยบรอนเฟนเบนเนอร์ ได้เสนอแนวคิดในการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ล้อมไว้เรียกว่า Ecological Approach ในแนวคิดนี้ได้แบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น ระบบต่อเนื่องกัน แต่ละระบบ มี ปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลและ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันด้วย ดังนี้

1.1 ระบบจุลภาค เป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวที่สุดและให้ประสบการณ์โดยตรง หน่วยแรกที่สุด คือ ครอบครัว ที่พ่อแม่และลูก มีปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ยังมีหน่วยอื่นอีก เช่น ครอบครัวของญาติ ศูนย์เลี้ยงดูแลเด็ก ห้องเรียน ที่โรงเรียน เป็นต้น ในแต่ละระบบจุลภาคนี้ พฤติกรรมของ เด็กจะกระทบต่อคนอื่น ๆ ซึ่งเขาเหล่านั้น จะส่งผลกระทบต่อเด็กในรูปแบบใหม่ได้ แม้แต่ทารกในครรภ์ก็อาจมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของมารดา แล้วส่งผล ย้อนกลับต่อ อนาคตของ ทารกได้ สิ่งแวดล้อมใดที่คนทุกคนในนั้น สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้ทั่วถึงจัดเป็นระบบจุลภาค

1.2 ระบบปฏิสัมพันธ์ เป็นระบบสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงระบบจุลภาคต่าง ๆ ให้สัมพันธ์ กัน เช่น ความสัมพันธ์ ระหว่าง ญาติพี่น้อง ระหว่าง ครอบครัวและ โรงเรียน เด็กที่มีปัญหาที่บ้านจะ ไปสร้างปัญหาที่โรงเรียน เด็กจากครอบครัวอ่อน มักจะเป็นเด็กเรียบร้อย ที่โรงเรียน เป็นต้น

1.3 ระบบภายนอก เป็นสภาพทางสังคมที่คนเราไม่ได้รับประสบการณ์โดยตรง แต่มี ผลกระทบต่อพฤติกรรม หรือ พัฒนาการ ของบุคคล ได้ เช่น ทักษะทางสังคม ความสำเร็จในหน้าที่ การงานของพ่อแม่ มีส่วนใน การจัดประสบการณ์ ที่เหมาะสม ให้ลูก ได้มากหรือน้อย หรือนโยบาย ของรัฐบาล ข้อกำหนด และเครือข่ายทางสังคมระหว่างกลุ่มคน เป็นสิ่งแวดล้อมประเภทนี้

1.4 ระบบมหภาค คือ ระบบใหญ่ที่สุดของสังคม ซึ่งเป็นที่รวมทุกระบบที่กล่าวมาไว้ เกี่ยวเนื่องกัน เป็นวัฒนธรรมใหญ่ และ วัฒนธรรมย่อยของสังคม วัฒนธรรมเป็นการปฏิบัติและ แนวดำเนินชีวิต ซึ่งยอมรับกันในสังคม และ สืบทอดจาก คนรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ได้แก่ ทักษะ เกี่ยวกับ ธรรมชาติของมนุษย์ในแต่ละวัยว่า ควรสอนอะไรให้เด็ก เพื่อทำหน้าที่ในสังคม เมื่อเติบโต เป็นผู้ใหญ่อควรมี ความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง แต่วัฒนธรรมก็มีการพัฒนา ไปตามกาลเวลา มี เหตุการณ์สำคัญใน ประวัติศาสตร์ของสังคม เช่น ภาวะสงคราม สภาพเศรษฐกิจ ภัยพิบัติ จาก ธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เราไม่สามารถสรุปได้ว่า คนในสังคมเดียวกัน จะมี พฤติกรรม เหมือนกันหมด เพราะคนที่เกิด และมีผ่าน ประสบการณ์ต่างยุคสมัย กันจะได้รับ อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ระดับมหภาคที่แตกต่างกัน

1.5 ระบบเหตุการณ์แวดล้อม เป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของสิ่งแวดล้อมและ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ตลอดช่วงชีวิต ของบุคคล และรวมถึงเหตุการณ์ซึ่งเป็น ประวัติของ

บุคคล ผู้ นั้นด้วย เช่น อิทธิพลของการหย่าร้าง ที่มีต่อเด็ก ซึ่งนักวิจัยพบว่า การหย่าร้างนั้นจะเกิดผลทางลบมากที่สุดต่อเด็กในปีแรก มีผลต่อเด็กชาย มากกว่า เด็กหญิง แต่หลังจากการหย่าไปแล้ว ประมาณ 2 ปี เด็กจะเริ่มปรับตัวได้ (Bronfenbrenner cited by Santrock, 1996) ระบบของสิ่งแวดล้อมที่เสนอ โดย บรอนเฟินเบนเนอร์ แต่ละระบบมีส่วนสร้างพฤติกรรม ของบุคคล และอาจถูกเปลี่ยนแปลงได้จากคนในระบบนั้น ๆ ด้วย มนุษย์ที่พัฒนาหรือเติบโตมาจาก สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันย่อมมี พฤติกรรม และลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันไปด้วย

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยทั่วๆ ไปสังคมจะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบที่เรียกว่าเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือหากการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ย่อยๆ (Social relations) โดยทั่วๆ ไปตัวอย่างเช่นความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ เป็นต้น และถ้าความสัมพันธ์ทั่วๆ ไปที่กล่าวถึงนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ เป็นระยะเวลานานๆ ก็อาจมีผลให้ความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนหรือความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างของสังคมจริงๆ เปลี่ยนแปลงไปได้ ซึ่งก็คือว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบันแล้ว อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ย่อยนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอแต่ความสัมพันธ์ในระดับโครงสร้างจะยังไม่เปลี่ยนแปลงไปทั้งนี้เพราะว่าอาจจะมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ถือปฏิบัติเกิดขึ้นมาแทนที่ ทำให้สังคมอยู่ในสภาพที่สมดุลเคลื่อนที่ต่อไปได้ นอกจากนี้สังคมที่ไม่มีการติดต่อกับสังคม อื่นแล้วอาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเลย ทั้งนี้เป็นเพราะยังไม่เห็นตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงไม่เห็นตัวอย่างของสังคมอื่นที่ดีหรือที่แตกต่างไปจากตน การไม่เห็นตัวอย่างมีผลทำให้ไม่มีการแปลงสภาพแวดล้อมดั้งเดิมของตนอีกด้วย อาทิเช่น สังคมดั้งเดิมในทวีปแอฟริกา หรือชาวเกาะบางแห่งในมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นต้น

ระดับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างน้อยมีด้วยกัน 2 ระดับ คือ

1. ระดับกลุ่มคนย่อยๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกลุ่มอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงปทัสถานและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมได้

2. ระดับสถาบันหรือระดับองค์การ การเปลี่ยนแปลงระดับนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัว สถาบันทางเศรษฐกิจหรือสถาบันการเมืองและการปกครอง เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมได้เช่นเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมิใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงของทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก็เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านการผลิตการแจกจ่ายเศรษฐกิจในบรรดาสมาชิกของเหล่าสังคมเหล่านี้ซึ่งเราอาจจะมองเห็นได้ในรูปของวัฏจักร ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองนั้นเป็นไปในระบบของการครอบครองอำนาจและการใช้อำนาจของสมาชิกสังคมนั้นค่อนข้างนามธรรมแต่ก็อาจมองเห็นได้ในรูปของแบบอย่างหรือระบบของการมีอำนาจ เช่น การปกครองในระบบประชาธิปไตย สังคมนิยมหรือเผด็จการ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอาจส่งผลสะท้อนต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่และผลสรุปก็คือเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในเมื่อเราถือว่าสังคมก็คือพฤติกรรมของคนในสังคมนั้นได้ปฏิบัติต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากเวลาหนึ่งถึงอีกเวลาหนึ่งซึ่งเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการควบคุมเร่งรัดและมีได้มีเป้าหมายแต่อย่างใด เราเรียกว่า “วิวัฒนาการ” การวิวัฒนาการทางสังคมจึงอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการหรือไม่ต้องการก็ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงที่สังคมของเรากำลังต้องการก็คือ การเปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า “การพัฒนา” (Development) ทั้งนี้ก็เพราะว่าการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดทิศทางและจุดมุ่งหมายรวมทั้งการควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงไว้ตามระยะเวลาที่สามารถกำหนดได้ด้วย

เครื่องชี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงคือ การเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของสิ่งหนึ่งเมื่อเวลาต่างกัน สิ่งที่จะต้องพิจารณาก็คือ เราทราบได้อย่างไรว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เรามุ่งพิจารณาในระดับพฤติกรรมของบุคคล คือ การประพฤติปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนนั่นเอง ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกนี้จะมีลักษณะบทบาท (Role) ที่ถูกกำหนดโดยสถานภาพทางสังคมฉะนั้นบทบาทที่แสดงออกจึงเป็นเครื่องชี้บ่งให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายความว่าคนและกลุ่มคนในสังคมต่างก็มีสถานภาพต่างๆ กัน พฤติกรรมที่แสดงออกจะสอดคล้องกับบทบาทที่กลายเป็นสถาบันแล้ว (Institutionalized ideal role) อันจะเป็นรากฐานที่คาดหวังได้ว่าควรจะมียุทธวิธีอย่างไรบ้างและเมื่อใดบทบาทอันหนึ่งได้

แปรเปลี่ยนไปในระยะเวลาที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในด้านปริมาณหรือคุณภาพ หรือทั้งสองอย่างก็ตามเมื่อนั้นแสดงว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นแล้ว ตัวอย่างเช่น เมื่อสมัยก่อนสถานภาพหลักของหญิงไทยเป็นแม่บ้าน บทบาทก็คือดูแลบ้าน ดูแลลูกๆ แต่ในสภาพปัจจุบัน สถานภาพหญิงไทยไม่ได้เป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว อาจเป็นครู ผู้จัดการบริษัท รัฐมนตรี ฯลฯ บทบาทของหญิงไทยก็มีมากขึ้น นั่นแสดงให้เห็นว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแล้ว หรือในการสอนของครูอาจารย์ในสมัยก่อนนั้น ครูส่วนใหญ่จะสอนโดยการพูดและเขียน แต่ในปัจจุบัน บทบาทนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ครูสอนด้วยอุปกรณ์ทันสมัยชนิดต่างๆ นอกไปจากการพูดและเขียน มีการใช้วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพของ บทบาทครูเกิดขึ้นแล้ว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมใดๆก็ตาม ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีลักษณะ กลายเป็นสถาบันเสียก่อน(Institutionalize) ซึ่งย่อมเป็นผลจากการต่อสู้กันระหว่างพลังทางสังคมที่ ต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นกับพลังงานทางสังคมที่ไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลงซึ่งก็ย่อมเป็นผลมาจาก การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) การขัดแย้ง (Conflict) การแข่งขัน (Competition) การปรับปรุง (Assimilation) หรือการประสานและร่วมมือกัน (Cooperation) เป็นพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง และ แรงด้านการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการอบรมสั่งสอนให้อยู่ในกรอบธรรมเนียมประเพณี (Socialization and Enculturation) หรือการควบคุมทางสังคม (Social control) เมื่อใดแรงของการ เปลี่ยนแปลงมีมากกว่าก็จะนำมาซึ่งลักษณะของสถาบัน (Institution) เมื่อนั้นเราจึงถือว่าสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงและเมื่อใดได้มีกิจกรรม (Activity) เพื่อการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและ สัมฤทธิ์ผลในระยะเวลาที่หวังถือได้ว่ามีการพัฒนาเกิดขึ้นแล้ว

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยที่นักสังคมวิทยา มานุษยวิทยามองสังคมเป็นระบบกระทำการ (System of Action) การเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่จะเกิดขึ้นในระบบสังคมหนึ่งๆ ก็ย่อมจะสามารถพิจารณาสาเหตุออกได้เป็น 2 ประการใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายในระบบของสังคมเอง
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายนอกของระบบของสังคม

1. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุขึ้นมาจากภายในของระบบสังคม นั้นคือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของระบบเอง ไม่มีพลังภายนอกเข้ามาบีบบังคับ และ ตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ยังแบ่งออกได้เป็น 2 ประการคือ

ก. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) ในสังคมการประดิษฐ์คิดค้นนี้เป็นการนำเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ๆ เป็นการใช้ความรู้ที่มีอยู่เดิมแล้วสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมา การประดิษฐ์คิดค้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป คือมีการผสมผสานปรับปรุงอย่างต่อเนื่องกัน การประดิษฐ์คิดค้นนี้ยังจำแนกออกไปได้อีก 2 ประการ คือ การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ (Technological invention) อันได้แก่รถยนต์ โทรทัศน์ เครื่องบิน หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และการประดิษฐ์คิดค้นทางสังคม (Social invention) ได้แก่ การคิดสร้างกฎหมายใหม่ๆ ขนบประเพณีหรือธรรมเนียมใหม่ๆ ลัทธิศาสนาใหม่ๆ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาไม่ว่าจะเป็นในด้านวัตถุหรือทางสังคมก็ตามก็ไม่ใช่ง่าย ในสังคมต่างๆ นั้นนักคิดเหล่านี้มีไม่มากนัก ดังนั้นผลกระทบที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในสังคมนั้นๆ เองจึงมีน้อย

ข. การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน (Imperfect socialization) การอบรมสั่งสอนสมาชิกผู้เยาว์ของสังคมนี้แต่เดิมมาเป็นหน้าที่ของครอบครัว โดยเฉพาะแต่ในสภาพปัจจุบัน ได้มีสถาบันการศึกษารับช่วงไปอบรมสั่งสอนอีกที่หนึ่ง ทั้งนี้เพราะว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันได้ทำให้พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวมากขึ้น จะกลับบ้านก็เย็นค่ำ เวลาที่จะได้พบปะพูดคุยอบรมสั่งสอนบุตรหลานก็มีน้อยลง ภาระนี้จึงตกไปอยู่กับคนแก่ คนใช้ และ โรงเรียน สำหรับกรณีโรงเรียนนั้นถ้าสถาบันการศึกษาอันเป็นที่หวังของพ่อแม่ได้ละเลยในหน้าที่นี้ ก็ย่อมทำให้ผู้เยาว์ที่จะเป็นสมาชิกของสังคมต่อไปขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของสังคม อันมีผลต่อพฤติกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้ นอกจากนี้ในบางครั้งพ่อแม่ที่เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนผู้เยาว์โดยตรงออกไปทำงานนอกบ้านคงทิ้งให้บุตรหลานของตนต้องอยู่กับคนแก่ที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือคนรับใช้จะทำให้เด็กขาดความรัก ความอบอุ่น และอาจเลียนแบบนิสัยของ ปู่ ย่า ตา ยาย อันเป็นการเลียนแบบพฤติกรรมข้ามรุ่น กล่าวคือเกิดการปลูกฝังลักษณะคนรุ่นใหม่จากวัฒนธรรมของคนรุ่นเก่า ทำให้คนรุ่นใหม่วิถีวัฒนธรรมของสังคมไม่ถูกต้อง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสังคมที่เขาจะมีชีวิตอยู่ต่อไปในอนาคตได้ เพราะฉะนั้นเราจะสังเกตได้ แม้ว่าสังคมนั้นๆ จะไม่มีการประดิษฐ์คิดค้นอะไรเลย แต่สังคมก็ยังมีเปลี่ยนแปลงอยู่ดี เพราะสาเหตุอันเนื่องมาจากการอบรมสั่งสอนที่ไม่สมบูรณ์นั่นเอง

2. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกระบบสังคม การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากภายนอกระบบสังคมนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการติดต่อกันอันเป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ ทั้งนี้เพราะว่าตามปกติจะมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละ

สังคมที่เข้ามาติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้จะ
จำแนกออก 2 ประการคือ

ก. การ แพร่กระจาย (Diffusion) การแพร่กระจาย หมายถึงการที่วัฒนธรรมจากสังคม
หนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่มาจากการแพร่กระจายตัวอย่างเช่น
ในสังคมไทยได้รับเอาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกาย สวม
เสื้อนอก ผูกเนคไท สวมกระโปรง สวมรองเท้าส้นสูง หรือการที่คนไทยรับการแพร่กระจายทาง
วัฒนธรรมอินเดียในด้านพระพุทธศาสนา รับเอาค่านิยมในด้านความขยันอดทนการเอาประโยชน์
จากคนอื่นจากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีทั้งในด้านวัตถุและที่ไม่ใช่
วัตถุ การที่วัฒนธรรมแตกต่างกันมาปะทะกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบและวัฒนธรรมเด่นก็จะ
แพร่กระจายออกไปเมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็จะรับเอามาปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ
นั้นง่ายกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นอกจากนี้การสื่อสารคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบันมีส่วน
ช่วยทำให้การแพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

ข. การยืมทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing) ในปัจจุบันได้มีการขอยืมกันทาง
วัฒนธรรมระหว่างมิตรประเทศ การยืมวัฒนธรรมนี้จะมีลักษณะของการแลกเปลี่ยน (Exchange)
เมื่อมีการยืมแล้วจะมีการนำเอามาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น
สังคมของไทยเราในปัจจุบันได้มีการยืมวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้มากมาย ทั้งภาษาพูด การแต่ง
กาย ทัศนคติ ค่านิยม ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตย รถยนต์ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ
เป็นต้น วัฒนธรรมตะวันตกนี้เมื่อราวๆ 2,000 ปีมาแล้ว เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมจีน อินเดีย และกรีก
วัฒนธรรมตะวันตกยังด้อยอยู่มากวัฒนธรรมตะวันตกต้องยืมวัฒนธรรมกรีก และอินเดีย แต่มาใน
ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเพราะวัฒนธรรมตะวันตกเด่นขึ้นมาก เนื่องจากความเจริญทาง
เทคโนโลยีมีระบบวิชาการที่ก้าวหน้ากว่า วัฒนธรรมเด่นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการ
ใช้ประโยชน์ทางวิชาการได้ดีมาก อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเด่นสมัยหนึ่งอาจเป็นวัฒนธรรมด้อยอีก
สมัยหนึ่งก็ได้

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย

เป็นการคาดคะเนกันว่าสังคมมนุษย์นี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับจากสังคม
เล็กๆ มาเติบโตเป็นสังคมใหญ่ขึ้น มีจำนวนประชากรมาก มีโครงสร้างสังคมสลับซับซ้อน เนื่องจาก
มีการแบ่งงานกันอย่างละเอียดและมีระบบการแบ่งช่วงชั้นในสังคม ลักษณะชุมชนเปลี่ยนจาก
ชุมชนขนาดเล็กที่เร่ร่อนมาเป็นชุมชนอยู่กับที่ ทำให้สามารถขยายออกไปเป็นชุมชนใหญ่ๆ
อย่างเช่นมหานครต่างๆ ในปัจจุบัน

ข้อสังเกตอย่างหนึ่งก็คืออัตราการเปลี่ยนแปลงในสมัยก่อนนั้นจะเป็นไปอย่างช้าๆ แนวโน้มปัจจุบันจะเห็นได้ว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วขึ้นเรื่อยๆ มนุษย์เรามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติมากขึ้น เดิมในสังคมโบราณก็มีเพียงการล่าสัตว์ เก็บพืชผักผลไม้เป็นอาหารแทบไม่กระทบกระเทือนธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเลยต่อมามนุษย์รู้จักเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ มนุษย์เปลี่ยนแปลงธรรมชาติแวดล้อมมากขึ้น และในยุคอุตสาหกรรมมนุษย์ก็ทำลายสิ่งแวดล้อมมากจนกลายเป็นอันตรายต่อตัวมนุษย์เอง

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเป็นรากฐานของวิวัฒนาการทางสังคมเทคโนโลยีทำให้มนุษย์เรายืดความสามารถของร่างกายออกไปมากมาย กล้องจุลทรรศน์ โทรทัศน์ โทรศัพท์ ทำให้คนเรามองเห็นได้มากขึ้น ได้ยินไกลขึ้น รถยนต์ เรือ เครื่องบิน ทำให้เราไปได้ไกลขึ้นและรวดเร็วขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีของมนุษย์เทียบได้กับวิวัฒนาการทางร่างกายสัตว์ ย่อมทำให้ชีวิตความเป็นอยู่และสังคมเปลี่ยนไป

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีพลังงานที่สังคมนำมาใช้ได้มากขึ้นย่อมทำให้ผลิตสินค้าได้มากขึ้น สามารถเลี้ยงจำนวนประชากรได้มากขึ้นซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุดมการณ์และภาษาเทคโนโลยีเป็นกรอบซึ่งขีดวงจำกัดวิธีที่สังคมจะนำมาใช้แก้ปัญหาต่างๆ สังคมที่มีระดับการใช้เทคโนโลยีต่ำย่อมไม่สามารถใช้วิธีการอย่างเดียวกันกับสังคมที่มีเทคโนโลยีสูง เครื่องมือย่อมเป็นตัวกำหนดวิธีแก้ปัญหาและวิธีแก้ปัญหาที่ต้องใช้เครื่องมือทันสมัยย่อมนำไปใช้สังคมที่ขาดเครื่องมือเหล่านั้นไม่ได้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันและอนาคตมีแนวโน้มไปในทางที่เราจะกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงได้มากขึ้น นักคิดและนักวิทยาศาสตร์ทางสังคมก็ได้พยายามที่จะเสนอรูปแบบในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเราสามารถพิสูจน์และมีประสบการณ์ได้อันทำให้เราสามารถเข้าใจถึงสาเหตุและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ อย่างไรก็ตามทฤษฎีทางสังคมนั้นยังมีข้อบกพร่องอยู่อีกมากมายโดยเฉพาะในเรื่องของรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ

3. ความผูกพัน

ทฤษฎีความผูกพัน (กรมสุขภาพจิต: 2549) มีพื้นฐานมาจากหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และครอบครัว ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พัฒนาการเด็กประสาทชีววิทยา Evolutionary Ethnology และ Cognitive science เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และพัฒนาการของความสัมพันธ์ ซึ่งบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาเรื่องนี้คือ John Bowlby (1907-1990) และ Mary Ainsworth (1913-1999) ทฤษฎีนี้อธิบายว่าความผูกพันเป็นสายสัมพันธ์ทางอารมณ์ที่มั่นคงซึ่งมนุษย์แสวงหาและต้องการไปตลอดชีวิต และจะเป็นที่ต้องการมาก

ขึ้นเมื่อได้รับความเครียดหรือความกดดัน ความผูกพันแตกต่างจากการพึ่งพา เนื่องจากผู้ที่มีความผูกพันยังคงความเป็นตัวของตัวเอง หัวใจสำคัญของทฤษฎีความผูกพันคือการก่อเกิดความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์นี้จะถูกถ่ายทอดไปยังความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับคนอื่น ๆ ในสังคมต่อไป ตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงความผูกพันระหว่างแม่กับลูก เช่น การคลอเคลีย อยู่ใกล้แม่ ร้องไห้หรือแข็งใจเมื่อต้องจากแม่ วิ่งไปหาแม่ เป็นต้น

เด็กทุกคนสามารถจะสร้างความผูกพันได้ตั้งแต่แรกเกิด เนื่องจากเด็กมีกลไกด้านประสาทวิทยาและชีววิทยา มีโปรแกรมในสมองสามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ และสื่อสารความรู้สึกความต้องการภายในได้

ช่วงแรกเกิด - 1 ปี เด็กเรียนรู้ว่าใครคือพ่อแม่ของเขา และ พัฒนาการความผูกพันกับพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดู

ช่วงวัย 1-3 ปี เด็กเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ภาษาพูด ความเป็นตัวของตัวเอง และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกจากผู้เลี้ยงดูเป็นหลัก ระยะนี้มีการพัฒนาความผูกพันอย่างสมบูรณ์ขึ้น และมีเป้าหมายชัดเจนขึ้น สามารถรู้ได้ว่าเด็กคนใดมีความมั่นคงทางอารมณ์หรือขาดความมั่นคงทางอารมณ์ เช่น ถ้าเด็กมั่นใจว่าคนที่เขารักและผูกพันไม่หายไปไหน เขาก็กล้าออกสู่โลกกว้างเพื่อสำรวจสิ่งต่างๆ และเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ตนเองได้

ช่วงวัย 3 ปีขึ้นไป ความผูกพันมีซับซ้อนมากขึ้น นอกจากผูกพันกับพ่อแม่แล้วเด็กจะมีความผูกพันกับเพื่อน เริ่มวางเงื่อนไขกับพ่อแม่ พยายามมีอิทธิพลต่อพ่อแม่และแสดงความต้องการให้พ่อแม่รู้ความผูกพันที่มั่นคงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้านสังคมจิตใจและการปรับตัวของเด็ก ความผูกพันที่มั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูที่มีความมั่นคงทางจิตใจ ปฏิบัติตัวสม่ำเสมอ ในการเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก และการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจเด็กอย่างเหมาะสม ในช่วง 2 ขวบปีแรกเป็นช่วงวิกฤติหากเด็กได้รับความทุกข์ทรมานทางใจเนื่องจากต้องแยกจาก หรือสูญเสียแม่ ขาดแม่ อาจจะทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และจิตใจ ได้ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสร้างความผูกพันระหว่างแม่กับลูก คือ Sensitivity หมายความว่าความสามารถที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะเข้าใจสัญญาณหรือการแสดงออกท่าทีของเด็กอย่างถูกต้องและตอบสนองความต้องการอย่างเหมาะสมซึ่งเด็กจะแสดงออกต่างกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน

ทฤษฎีความผูกพัน กล่าวถึงรูปแบบพฤติกรรมของเด็ก 4 ประเภทอันเป็นผลจากการตอบสนองของพ่อแม่ผู้ดูแลคือ

1. Avoidance เด็กจะหลีกเลี่ยงแยกตัวจากพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ปฏิเสธลูก เมื่อเด็ก โตขึ้นจะเป็นพวก dismissing ที่ไม่เห็นคุณค่าของความผูกพัน

2. **Secure** เด็กที่ผูกพันใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่ จะไม่มีความกังวลใจ แม้ว่าพ่อแม่จะห่างไปชั่วคราว เพราะมั่นใจและไว้วางใจว่าพ่อแม่จะ กลับมา เมื่อโตขึ้นเด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นตัวของตัวเองหรือ Autonomus

3. **Ambivalent** เด็กมีความรู้สึกสับสน อยากเข้าใกล้พ่อแม่ แต่ก็ยังมีความรู้สึก โกรธอยู่ในใจเนื่องจากได้รับความตอบสนองไม่สม่ำเสมอพ่อแม่อ่านความต้องการของลูกไม่ได้เมื่อ โตขึ้นเด็กจะพัฒนาไปสู่การมีพฤติกรรมแบบ Preoccupied คือเป็นพวกชอบหมกมุ่นกับตนเอง แต่ กังวลกับความใส่ใจของคนรอบข้าง และไม่ยืดหยุ่น

4. **Disorganized** เด็กจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์อย่างมากเนื่องจากถูกทอดทิ้งถูกละเลย 90เปอร์เซ็นต์เป็นเด็กที่ถูกทารุณกรรมจากพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่ก็มักจะมีประวัติถูกทารุณกรรมมาก่อนเช่นกัน เด็กจะมีความสับสนระหว่างการอยากเข้าใกล้และออกห่างจากพ่อแม่ เพราะพ่อแม่ ตอบสนองไม่สม่ำเสมอหรือไม่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจของ ลูกเมื่อโตขึ้นจะเป็นพวก Unresolved คือไม่สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ และไม่สามารถเป็นพ่อแม่ที่ดีได้ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และพัฒนาทักษะการควบคุม อารมณ์ภายในของตนเอง

จากทฤษฎีความผูกพันข้างต้น สามารถชี้ให้เห็นถึง ความผูกพันที่เกี่ยวข้องต่อการ ถ่ายทอดการทอดผ้าจากให้แก่เด็ก ตามช่วงวัยที่เหมาะสม ซึ่งเด็กจะรับรู้และเรียนรู้สัญญาณด้าน อารมณ์ ความรู้สึก และวิธีการตอบสนองของพ่อแม่ได้ตั้งแต่เกิดและไวต่อการตอบสนอง พ่อแม่ ควรสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีของลูก จะทำให้ลูกรู้สึกว่าเขาได้รับความไว้วางใจจากพ่อแม่และเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกัน

4. กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

ไทยยวน ต.คูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรีในแง่ของประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ ตามตำนานสิงหนวัตินกล่าวไว้ว่า สิงหนวัตินมารโอรสของท้าวเทวกาล ซึ่งปกครองบ้านเมืองอยู่ทางยูนนาน ได้อพยพผู้คนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ลุ่มน้ำโขงตอนใต้ ซึ่งก็คืออำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน และได้ตั้งชื่อเมืองว่า โยนกนคร หรือ โยนกนาคนคร หรือ โยนกนาคนคร คนทั่วไปเรียกเมืองนี้ว่า โยนก หรือ ยูน หรือ ยวน (สุชาติ พิบูลแถว 2550: 37) กรมศิลปากรได้กล่าวถึงกลุ่มไทยยวนว่า โยนกเมือง/แคว้น เป็นชื่อเมืองในตำนาน คือ โยนกนาคนครหรือ โยนกชัยบุรี หรือศรีช้างแสน ตั้งอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกก บริเวณหนองหล่ม อ.แม่จัน จังหวัดเชียงรายในปัจจุบัน สร้างขึ้นโดยพระเจ้าสิงหนวัติน เชื้อสายวงศ์กษัตริย์พระมหาสมมุติแห่งเมืองราชคฤห์ ในชมพูทวีปเมื่อก่อนพระเจ้าดับขันธปรินิพพาน ๑๖ ปี ตามตำนานกล่าวว่า เมืองโยนกได้ล่มสลายกลายเป็นหนองหล่มเพราะชาวเมือง

กินปลาไหลเผือกที่มีขนาดใหญ่เท่าลำตาล ชาวเจ็ดวา เมืองโยนกที่ปรากฏในเอกสารชั้นหลัง หมายถึง กลุ่มเมืองในเขตที่ราบลุ่มเชิงราบบริเวณเมืองเชียงแสน เชียงรายซึ่งมักเรียกแคว้นและชาวเมืองว่าโยนกหรือยวน ต่อมาพระเจ้ามังรายทรงนำกองทัพยวน มาตีอาณาจักรหริภุญชัยแล้วได้รวมสองแคว้นเข้าด้วยกันจึงเรียก คนและดินแดน ที่ได้มาใหม่นี้ว่าโยนกหรือยวน (กรมศิลปากร 2550: 422)

ชาวไทยยวนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สืบเชื้อสายมาจากบรรพชนไทยยวน (ล้านนา) เมืองเชียงแสน ปัจจุบันคืออำเภอเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ได้อพยพไปอยู่ที่เมืองราชบุรีตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2347 จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 206 ปี สาเหตุที่อพยพเกิดขึ้นจากในขณะนั้นเนื่องจากเชียงแสนตกอยู่ในอิทธิพลของกองทัพพม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าหลานเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ ร่วมกับกองทัพลำปาง เชียงใหม่ น่าน และเวียงจันทน์ รวมเป็น 5 กองทัพให้ไปตีเมืองเชียงแสน และกวาดต้อนชาวเมืองเชียงแสนทั้งหมดมาโดยได้แบ่งเขตออกเป็น 5 ส่วนและให้ไปกับกองทัพต่างๆ ที่เข้าร่วมรบ หลังจากที่ถูกกวาดต้อนเขตมาแล้ว ทรงโปรดเกล้าให้เขตชาวไทยยวนไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองราชบุรี บริเวณริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองห่างจากตัวเมืองราชบุรีไปในทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 2 กิโลเมตร (ฉัฐพล บุญอุทิศ 2546: 17)

บ้านไร่นที (บริเวณวัดศรีชมพูไปจนถึงบริเวณวัดเทพอวาสในปัจจุบัน) ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองห่างจากตัวเมืองราชบุรีไปในทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 2 กิโลเมตร เป็นพื้นที่แห่งแรกที่ชาวไทยยวนเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรต่อมามีครัวเรือนมากขึ้นพื้นที่บริเวณบ้านไร่นทีไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกจึงขยายครอบครัวกระจายไปในพื้นที่ใกล้เคียง (อ้างแล้ว 2550: 38) เช่น คูบัว ดอนตะโก ห้วยไผ่ ดอนแร่ รางบัว นาขุนแสน หุ่นหลวง หนองนกกกระเรียน

บริเวณตำบลคูบัวเป็นพื้นที่แห่งหนึ่งที่ชาวไทยยวนขยายครอบครัวออกมาจากบ้านไร่นที และเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณคูบัวซึ่งเป็นเมืองสมัยทวารวดีลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดราชบุรีไปทางทิศใต้ประมาณ 8 กิโลเมตรพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงขึ้นไปจนถึงต่อเนื่องกับเนินเขาด้านตะวันตก

(มนตรี ชมชื่น 2548: 9-10) กล่าวถึงการเคลื่อนย้ายไปตั้งถิ่นฐานของชาวไทยยวน บริเวณใกล้เคียงโดยมีผู้นำพี่น้องชื่อ หานนฟ้า และหานนขัน หานนฟ้าเป็นผู้ที่เห็นว่าที่ลุ่มริมห้วย (คูเมืองโบราณสมัยทวารวดี) เต็มไปด้วยดอกบัวเป็นทำเลที่ดีจึงตั้งบ้านเรือนอยู่ฝั่งเหนือของลำห้วยมีลูกหลานสืบต่อกันมา หมู่บ้านนี้เรียกว่า “บ้านปู่ฟ้า” ส่วนหานนขัน ผู้นำได้พาครอบครัวส่วนหนึ่งข้ามไปยังทิศใต้ของห้วย ตั้งบ้านเรือนอยู่ ณ ที่นั้น เรียกว่า “บ้านปู่ขัน” สืบมาจนทุกวันนี้ ต่อมาเมื่อมี

ชุมชนมากขึ้นจึงได้ขยายครัวเรือนออกไปตั้งถิ่นฐานห่างไกลออกไปจากบ้านปู่ฟ้า และบ้านปู่ขัน เช่นบริเวณหมู่บ้านวัดแคทราย วัดหนามพุงคอก ชุมชนที่อยู่ก่อนเรียกตัวเองว่า “บ้านใน” หมู่บ้านแคทรายและหนามพุงคอกที่ห่างออกไปเรียกว่า “บ้านนอก” ชุมชนที่บ้านหนองชันและบ้านปู่ฟ้าสร้างวัดของชุมชนขึ้นเรียกกันว่า “วัดใน” (ปัจจุบันคือวัดคูบัว) ชุมชนแคทรายที่แยกตัวจากชุมชนเดิมก็สร้างวัดเรียกว่า “วัดน้อย” (ปัจจุบันคือวัดแคทราย) ชุมชนที่บ้านหนามพุงคอกไกลออกไปเป็นคนบ้านนอกก็สร้างวัดเรียกว่า “วัดนอก” (ปัจจุบันคือวัดหนามพุงคอก)

วัฒนธรรม ความเชื่อของชาวไทยยวน

ระบบความเชื่อของคนไทยยวน มีอยู่ด้วยกัน 2 ระบบควบคู่กันไป คือ การนับถือพระพุทธศาสนา และการนับถือผีบรรพชนหรือผีปู่ย่าหรือผีประจำตระกูล

การนับถือผีบรรพชนของชาวไทยยวน มีมาแต่สมัยโบราณ สมัยก่อนเมื่อชายชาวไทยยวนจะออกศึกสงคราม ต้องทำพิธีเรียกผีให้ไปกับตนด้วยทุกครั้ง ภายในบ้านต้องสร้างหิ้งผีไว้ที่เสาเอกและสร้างศาลผีไว้นอกบ้านสำหรับเซ่นไหว้เมื่อถึงช่วงเทศกาลออกพรรษา เมื่อลูกสาวบ้านใดแต่งงานหรือทำพิธี จะต้องบอกกล่าวหรือขอขมาผีประจำตระกูล ผีแต่ละตระกูลชอบขนมหวาน บางตระกูลชอบเหล้า มะพร้าวอ่อน หรือไก่ แต่ละตระกูลจะมีผู้รับเป็นเจ้าพิธีลูกหลานผู้ใดต้องการจะเช่นสรวงก็ต้องนำเครื่องเซ่นไปให้เจ้าพิธีเป็นผู้ทำพิธีบวงสรวง

ตามปกติตั้งแต่ดั้งเดิม ผู้ที่มีผีประจำตระกูลผีเดียวกัน (ผีเฮือนเดียวกัน) จะนับถือเป็นญาติพี่น้องกัน ผู้ที่มีผีเฮือนเดียวกันจะไม่แต่งงานกัน ทุกๆ สามปีผู้ที่มีผีเฮือนเดียวกันจะนัดพบรวมญาติเพื่อทำพิธีไหว้ผีประจำตระกูลของตน และมีการกินเลี้ยงสังสรรค์ซึ่งเรียกว่า กินปางใหญ่ แต่ถ้าปีใดมีเดือนแปด 2 หน ปีนั้นก็กินปางใหญ่กันอีก

นอกจากนี้ชาวไทยยวน ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี ยังมีประเพณีสืบมาหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันประเพณีต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมประเพณี ดังนี้คือ

ประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อ

ประเพณีการเกิด

การคลอดบุตรของคนไทยยวนในสมัยก่อนมีหมอตำแย ซึ่งอยู่ภายในหมู่บ้าน เป็นผู้ทำคลอดหลังจากทารกคลอดแล้ว หมอตำแยจะนำเด็กไปอาบน้ำทำความสะอาดจากนั้นจะนำไปวางลงบนกระด้ง วางไว้ที่หัวบันไดบ้านกระต๊อบเข้าข้างกระด้ง 3 ครั้ง พร้อมกับกล่าวว่า “สามวันลูกผีสี่วันลูกคน” ตามเคล็ดที่เชื่อว่าจะทำให้เด็กมีอายุมั่นคงขวัญขึ้น เสร็จแล้วจึงเตรียมผ้ามัดปากหม้อข้าวหรือ

ผ้าเดียวหมอนึ่งมาผูกแขนเด็กเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเป็นโรคซางต่างๆ เมื่อเด็กมีอายุครบเดือนจึงทำพิธีโกนผมไฟ ผมที่โกนมักจะนำไปทิ้งไว้ที่โคนต้นโพธิ์ใกล้กับบริเวณบ้าน สำหรับผู้เป็นมารดา หลังจากการคลอดบุตรแล้วจะต้องอยู่ไฟ โดยผู้เป็นสามีและญาติพี่น้องจะเตรียมสถานที่สำหรับอยู่ไฟ ระยะเวลาการอยู่ไฟนั้นถือว่า “อยู่ไฟให้ได้เดือน อยู่เดือนให้ได้ไฟ” หมายถึง มารดาจะต้องอยู่ไฟให้ได้ครบเดือน

ประเพณีสืบชะตา

เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนจัดขึ้นเพื่อความร่มเย็นของครอบครัวพิธีเริ่มขึ้นตอนเย็นเจ้าของบ้านจะนิมนต์พระมาสวดที่บ้าน วันรุ่งขึ้นจึงชักชวนพี่น้องมาทำบุญตักบาตรฟังเทศน์สืบชะตาด้วยกัน

ประเพณีการบวช

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต.คูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรีที่มีร่วมกันคือ ความเชื่อในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการการบวชว่าถ้าใครได้บวชลูกแล้วจะได้บุญกุศลมากช่วยให้พ่อแม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสวรรค์ตลอดจนได้เป็นญาติของพระศาสนาและความเลื่อมใสในพุทธศาสนา มาตั้งแต่อดีต พุทธศาสนาเป็นที่พึ่งระยะยาวที่จะตอบสนองความต้องการให้กับปัจเจกบุคคลเพราะเป็นความเชื่อที่ช่วยให้บังเกิดความพึงพอใจและ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม และควบคุมความประพฤติในสังคม ในอดีตประเพณีการบวชของชาวไทยยวน ต.คูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรีนั้นเมื่อชายคนใด ไทยยวนมีอายุครบบวช บิดามารดาจะพาไปฝากที่วัดเพื่อให้หัดท่องจำคำสวดต่างๆ ประมาณ 15 วันถึงหนึ่งเดือน โดยพิธีบวชจะจัดเป็นเวลา 3 วัน วันแรกจะเรียกว่าวันคาน้อย เพื่อนบ้านต่างพากันมาช่วยเตรียมอาหาร สำหรับใช้ในงานวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันคากลาง ต้องไปปรับนาที่วัดเพื่อมาโกนผมหรือปลงผมที่บ้าน เมื่อแรกโกนศีรษะใหม่ๆ ศีรษะจะโล้นซึ่ง จากเดิมที่เคยมีเส้นผมปกคลุมให้ความอบอุ่นแก่ศีรษะ เมื่อไม่มีเส้นผมปกคลุมอาจจะทำให้ผู้บวชไม่สบายหรือ เป็นหวัด หากปรับตัวไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีผ้าปรกหัวไว้ในช่วงแรกหลังจากโกนผมแล้วนาจะแต่งตัวด้วยผ้าไหมมีผ้าปรกศีรษะ ซึ่งเป็นผ้าทอจกซึ่งเรียกว่าผ้าปรกหัวนาจก ทอขึ้นสำหรับใช้คลุมศีรษะนาคขณะแห่ไปบวช มีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้ว ทอด้วยเส้นฝ้ายหรือไหมตรงกลางจะเป็นผ้าสีขาวล้วนขนาด 3x4 นิ้ว ชายผ้าทั้งสี่ด้านมีชายครุยร้อยด้วยลูกแก้วสีต่างๆ เพื่อให้ดูสวยงาม ในพิธีแห่นาค นาคจะนั่งบนแคร่ที่มีคนหาม โดยจะแห่ไปรอบหมู่บ้าน เมื่อแห่นาคกลับถึงบ้านจึงทำพิธีอาบน้ำนาคและทำขวัญนาคต่อไป สิ่งของที่ใช้ในการทำขวัญนาคได้แก่ บายศรี 7 ชั้น มะพร้าว 1 ลูก กล้วย 1 หวี ฝอยทอง ทองหยิบ ขนมห่อวงา เนื้ออย่าง ไช้ 1 ฟอง และค่ายกฐ 6 บาท ดอกไม้ รูปเทียน สำหรับการทำขวัญนาคนี้ผู้ที่มาร่วมงานจะต้องนำข้าวสารไปช่วยงานด้วย ขณะเดียวกันเจ้าภาพจะให้ข้าวต้มมัดเป็นการตอบแทน รุ่งขึ้นอีก

วันซึ่งเป็นวันที่สาม ญาติพี่น้องจะนำนาคไปกินข้าวและแห่ไปวัดเพื่อเข้าโบสถ์ทำพิธีบวช ตกเย็นจึงนำพระใหม่กลับบ้านพร้อมทั้งนิมนต์พระมาด้วย 5 หรือ 7 หรือ 9 รูป เพื่อมาสวดฉลองพระใหม่ เช้าวันรุ่งขึ้นต้องเตรียมอาหารใส่บาตรให้พระใหม่อีกครั้งก็เป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณีเกี่ยวกับการทำนา

ในอดีตการทำนาอาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติเป็นหลัก ปีใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ก็ทำพิธีแห่นางแมว โดยนิมนต์พระไปสวดคาถาปลาช่อนที่ทุ่งนา และนำปลาช่อนที่ปั้นด้วยดินเหนียวมาพันด้วยสายสิญจน์วางไว้บนพื้นดิน หรืออีกวิธีหนึ่งนำกระบอกไม้ไผ่ผ่าสี่แฉกใส่กาบมะพร้าวเพื่อวางกระตังใบตองที่บรรจุข้าวกลุกลงน้ำตาล หมากรุก พลุ จากนั้นผู้อาวุโสในหมู่บ้านจุดธูปเทียน กล่าวขอฝน

ในแต่ละเดือนที่มีการทำนาจะมีพิธี ดังต่อไปนี้

เดือนหก เริ่มไถนา ทำพิธีแรกนาโดยเจ้าของนาจะนำวัวไปเดินวนรอบนา 3 รอบแล้วปล่อยไว้รอจนฝนตกจึงไถ แต่บางคนก็ปล่อยไว้เพียงครู่เดียวก็ไถทันที

เดือนสิบ ข้าวเริ่มออกรวง เจ้าของนาจะนำส้มตำไปไหว้แม่โพสพ

เดือนสิบสอง เริ่มเก็บเกี่ยวข้าว ชาวบ้านพากันมาช่วยลงแขกเกี่ยวข้าว

เดือนสอง เอาข้าวเข้าลาน ทำพิธีเอาข้าวเข้าลานเจ้าของบ้านจะนำน้ำอบ น้ำหอม กระเจ๊ก

หวี น้ำมันใส่หม่ ทั้งหมดใส่กระด้ง แล้วจุดธูปเทียนบอกกล่าวที่ลานข้าวของตนก่อนนำข้าวเข้าลาน

เดือนสาม เอาข้าวขึ้นยุ้ง เจ้าของยุ้งจะเตรียมเผือก

3 ห้ว มั่น 3 ห้ว กล้วยสุก 3 ลูก ข้าว 3

ปั้นใส่กระบุงคลุมด้วยผ้าขาวม้าแบกไปกลางทุ่งนา พร้อมกับถือปลายข้าวไปเจริญแม่โพสพให้กลับขึ้นยุ้ง

จากการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยวน พบว่าประเพณีที่สืบทอดแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมความเชื่อที่ยึดถือกันมาในอดีต เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขและเป็นขวัญกำลังใจในการดำรงชีวิต นับได้ว่าเป็นการสืบสานประเพณีของกลุ่มชาวไทยวน ซึ่งควรแก่การดำรงรักษาให้คงสืบเนื่องต่อไป (อ้างแล้ว 2548: 16-19)

ประเพณีในรอบปี

ในรอบ 1 ปี ชาวไทยวนจะมีประเพณีที่ปฏิบัติในแต่ละเดือนดังนี้

เดือนสาม ทำบุญข้าวจี (ข้าวหลาม) แต่ละบ้านจะไปหาตัดไม้ไผ่จากป่ามาใช้เผาข้าว

หลามเพื่อนำไปทำบุญที่วัด

เดือนห้า งานบุญสงกรานต์ ตอนเช้าไปทำบุญที่วัด ไหว้ผีปู่ย่าที่บ้าน ตกบ่ายมี

การละเล่น ฟีมะกวก ฝี่ลุ่ม ฝี่กะลา สาคน้ำ ฯลฯ

เดือนหก บุญวิสาขบูชา มีการเวียนเทียนที่วัด หากชาวไทยวนที่มีอายุครบบวชก็มักจะจัดงานบวชในช่วงนี้

เดือนเจ็ด ทำบุญสลากภัต แต่ละบ้านจะเตรียมอาหาร ขนม ผลไม้ไปทำบุญที่วัดและนำเงินติดยอดสลากภัตถวายวัด

เดือนแปด บุญเข้าพรรษาและสงกรานต์

เดือนเก้า-เดือนสิบเอ็ด ชาวไทยขนเตรียมของไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ สิ้นเดือนสิบมีประเพณีกวนกระยาสารหรือทำขนมเทียนไปถวายพระ เดือนสิบเอ็ดเริ่มตั้งค้ำมีเทศกาลรุ่งขึ้นเป็นเทศน์มหาชาติ โดยทำซุ้มไม้ไผ่ประดับด้วยดอกไม้ ทางมะพร้าว อ้อย เป็นทางยาวตั้งแต่ประตูวัดจนถึงศาลาที่จัดให้มีการเทศน์ ทำกวนเหมือนเขาวงกต แต่ปัจจุบันเป็นเพียงซุ้มประตูละพาดเข้าศาลาฟังธรรมเท่านั้น กลางเดือนสิบเอ็ดซึ่งเป็นช่วงออกพรรษามีเทศกาลตักบาตรเทโว

เดือนสิบสอง บุญลอยกระทง ไปลอยกันที่ห้วยทับใต้และวันพระสิ้นเดือนมีการทำบุญที่วัด

ประเพณีไปเจ็ง

ถึงเทศกาลสงกรานต์ หนุ่มๆ ในหมู่บ้านต่างรวมกลุ่มกันประมาณ 7-10 คนออกเดินทางพร้อมด้วยอุปกรณ์เครื่องดนตรีมีกลอง แคน ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น หนุ่มๆเหล่านี้จะร้องรำทำเพลง แวะเวียนไปตามบ้าน เมื่อถึงบ้านใด เจ้าของบ้านจะเชิญให้ขึ้นบ้านให้การต้อนรับ หุงหาอาหารเลี้ยงดูบางครั้งอาจจะให้เงินหรือ ข้าวสารอาหารแห้งไว้เป็นเสบียง และหากค้ำลงที่บ้านใดก็จะพักค้างคืนที่บ้านนั้นด้วย คณะเจ็งหนุ่มๆจะเดินทางรอนแรมไปหลายวัน เมื่อขึ้นบ้านใดพบหญิงสาวถูกใจก็จะหมายตาไว้และจะหาโอกาสติดต่อผูกพันจนถึงขั้นสู่ขอแต่งงานต่อไป

ประเพณีเที่ยวช่วง

ในสมัยก่อนไม่มีโรงสีและข้าวบรรจุถุงสำเร็จรูปอย่างเช่นทุกวันนี้ ชาวไท-ยวนต้องตำข้าวกินอุปกรณ์ที่สำคัญคือ ครก มีทั้ง ครกที่ตำด้วยมือและครกกระเดื่อง หรือที่เรียกกันว่า มอญสาวๆ นิยมตำข้าวกันในยามค่ำ หลังจากเสร็จจากนา สาวๆ จะแบกข้าวจากเรือนมาคนละกระบุง มารวมกลุ่มตำข้าวด้วย “มอญ” ขณะที่ตำอยู่นั้นหนุ่มๆ ในหมู่บ้านที่หมายปองสาวคนใด ก็จะพากันมาเที่ยวสาวตำข้าว เรียกว่า “เที่ยวช่วง” ช่วงคือ บริเวณหน้าบ้านที่ตำข้าว โดยหนุ่มๆจะมากัน 3-4 คน เมื่อมาถึงช่วงหนุ่มสาวคู่ใดรักชอบกันก็จะอยู่ช่วยตำข้าวเป็น โอกาสใกล้ชิดกัน โดยคนอื่นจะหลีกเลี่ยงให้ ในขณะที่เดียวกันหากมีหนุ่มกลุ่มอื่นเข้ามาเที่ยวช่วง หนุ่มกลุ่มแรกจะออกช่วงไป เปิดโอกาสให้หนุ่มกลุ่มใหม่ได้มาเที่ยวสาวบ้าง ในบางครั้งถ้าหากหนุ่มที่หลงรักหญิงสาวเกิดหึงหวง ไม่ต้องการให้หนุ่มอื่นเข้าไปเที่ยวสาวที่ตนรักก็จะแอบอยู่ปากทาง เพื่อคอยดักตีหัวหนุ่มคู่อริ บางครั้งก็ตีฝากกันไป เป็นการเตือนว่าหญิงคนนี้มีคนจองแล้ว นอกจากนี้ยังมีการขุดหลุมพรางวางขวกหนามดักทำร้ายคู่อริด้วย การเที่ยวช่วงจึงสนุกสนานและตื่นเต้นประทับใจหนุ่มสาวที่กว่าจะได้แต่งงานกันก็ต้องฟันฝ่าอุปสรรคนานาไม่น้อย

ประเพณีงานศพ

เมื่อคนในบ้านเสียชีวิต ก็ต้องจัดงานศพซึ่งมักจัดกันที่บ้าน โดยนิมนต์พระมาเทศน์เพล และสวดมนต์เย็นเมื่อถึงกำหนดเผา ญาติต้องเอาสตางค์แดงไปบอกขอซื้อที่ดินใช้เผาศพ ซึ่งมักไปจัดพิธีเผาที่หน้าของตนเอง ในระหว่างที่มีงานสวดศพ ผู้ที่ไปร่วมงานจะถือไม้พินท่อนยาวประมาณ 3 ศอก ดัดมือไปที่บ้านงานด้วย ไม้พินท่อนี้จะเป็นเชื้อเพลิงสำหรับเผา เมื่อถึงวันเผาสัปเหร่อจะใช้ไม้พินท่อนี้ทำเสาเชิงตะกอน เมื่อถึงที่ก็จะวางโลงไว้บริเวณเดียวกัน พระสงฆ์ให้เปิดโลงดูเพื่อปลงแล้วทอดผ้าบังสุกุลจากนั้นแห่ศพเวียนรอบเชิงตะกอน 3 รอบ แล้ววางลงบนเชิงตะกอนผู้ที่มาร่วมงานจะเตรียมธูปมาคนละ 3 ดอก จุดธูปแล้ววางไว้ใต้โลง (เหมือนกรุงเทพที่วางดอกไม้จันทน์) เมื่อวางครบทุกคนแล้วญาติๆ ก็จะทำการเผาจริงต่อไป เมื่อไหม้หมดแล้วจึงทำการเก็บกระดูก วันรุ่งขึ้นเจ้าของบ้านต้องนิมนต์พระมาสวด พระสงฆ์ที่รับนิมนต์จะเตรียมเกลือและข้าวสารซึ่งเกล้าให้เข้ากันมาด้วย เพื่อโปรยให้แก่คนในครอบครัว เมื่อพระสงฆ์ทำพิธีเสร็จแล้วและกลับวัด คนแก่ในบ้านก็จะนำเกลือ ข้าวสารที่เหลือไปโปรยรอบบ้าน

5. ความเป็นมาของผ้าปรกหวนาค (ลวดลาย การทอ)

ผ้าปรกหวนาคคือ ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาใช้คลุมหวนาคในประเพณีการบวชของชาวไทยยวน ในขณะที่นาคเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถโดยทอด้วยฝ้ายหรือไหมจกที่มีลวดลายอย่างสวยงาม (อุคม สมพร 2540: 44)

ภาพที่ 2.1 ผ้าปรกหวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คูบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ
กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.2 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ต. คูบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
 ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ
 กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.3 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ต. คูบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
 ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ
 กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.4 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คูบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
 ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ
 กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.5 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คูบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
 ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ
 กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.6 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนานุเคราะห์ด้านศิลปะ
กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.7 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนานุเคราะห์ด้านศิลปะ
กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.8 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
 ที่มา: คุณบุญชัย ทองเจริญบัวงาม เจ้าหน้าที่บริหารงานในพระองค์ ฝ่ายพัฒนาบุคลากรด้านศิลปะ
 กองศิลปกรรม สำนักพระราชวัง

ภาพที่ 2.9 ผ้าปรกหัวนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
 ที่มา: คุณมณี สุขเกษม ร้านฝ้ายมณี ตำบลคุบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2.10 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
ที่มา: คุณมณี สุขเกษม ร้านผ้ามณี ตำบลคุบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2.11 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
ที่มา: คุณมณี สุขเกษม ร้านผ้ามณี ตำบลคุบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 2.12 ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ต. คุบัว อ. เมือง จ.ราชบุรี
ที่มา: คุณมณี สุขเกษม ร้านผ้ามณี ตำบลคุบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ลวดลายที่นำมาทอผ้าปรกหัวนาค

ภาพที่ 2.13 ลายขอประแจ
ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่าง ศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.14 ลายขอ

ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่างศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.15 ลายกูด

ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่างศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.16 ถายนกคู่กินน้ำห่มเต้า
ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่าง
ศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.17 ถายมะลิเลื้อย
ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่าง
ศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.18 ถายม้า

ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลังหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่าง ศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.19 ถายนก

ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลังหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่าง ศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.20 ลายช้าง

ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่าง ศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ภาพที่ 2.21 ลายของผ้าปรกหัวนาค

ที่มา: นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะ (การช่าง ศิลปะ และการช่างฝีมือ) ประจำปี พ.ศ. 2534

ประเพณีการบวชเพื่อทดแทนบุญคุณของบุพการีชาวไทยวน ถือเป็นประเพณีว่า ถ้าใครได้บวชลูกแล้วจะได้บุญกุศลมากช่วยให้พ่อ แม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสวรรค์ตลอดจนได้เป็นญาติของพระศาสนา ในการบวชนี้เป็นความสำคัญของผู้ชายที่มีอายุครบบวช ซึ่งก่อนการทำพิธีบวชจะต้องทำการปลงผม (โกนผม) เพื่อเป็นนาคก่อน โดยปกติจากเดิมศรีษะเคยมีเส้นผมปกคลุมให้ความอบอุ่นแก่หนังศรีษะแต่เมื่อไม่มีเส้นผมปกคลุมอาจจะทำให้ไม่สบาย จึงเกิดวัฒนธรรม การใช้ผ้าปิดคลุมหัว จึงเป็นที่มาของ “ผ้าปรกหัวนาค” ซึ่งเป็นผ้าที่ใช้คลุมหัวนาคเวลาที่นาคเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถ โดยทอด้วยฝ้ายหรือไหมจกที่มีลวดลายอย่างสวยงาม ลวดลายที่นิยมนำมาทำเป็นผ้าปรกหัวนาคมีหลายลาย เช่นลายขอประแจ ลายขอ ลายกุศ ลายนกคู่กินน้ำห่วมเต้า ลายนก ลายม้า ลายมะลิเลื้อย (อ้างแล้ว 2540: 55-67) ผ้าปรกหัวนาคจะมีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้ว โดยเฉพาะตรงกลางของผ้าจะเป็นผ้าสีขาวขนาด 3 x 4 นิ้ว ส่วนชายผ้าทั้ง 4 ด้านจะร้อยประดับด้วยลูกปัดสีต่างๆ (อ้างแล้ว 2540: 44)

ผ้าปรกหัวนาคคือ ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาใช้คลุมหัวนาคในประเพณีการบวชของชาวไทยวน ในขณะที่นาคเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถโดยทอด้วยฝ้ายหรือไหมจกที่มีลวดลายอย่างสวยงาม ลายที่นิยมนำมาทำเป็นผ้าปรกหัวนาคมีหลายลาย เช่นลาย ขอประแจ ลายขอ ลายกุศ ลายนกคู่กินน้ำห่วมเต้า ลายนก ลายม้า ลายช้าง ลายมะลิเลื้อย มีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้ว โดยเฉพาะตรงกลางของผ้าจะเป็นผ้าสีขาวขนาด 3 x 4 นิ้ว ส่วนชายผ้าทั้ง 4 ด้านจะร้อยประดับด้วยลูกปัดสีต่างๆ

ความเชื่อเกี่ยวกับลายผ้าที่นำมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาคของชาวไทยวน ต.คูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี ถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ต้องพิถีพิถันในการเลือกลาย ลายที่นิยมนำมาทอก็มีความเชื่อแฝงอยู่ในตัวของลายเช่น ลายนกและลายนกคู่กินน้ำห่วมเต้า ตามคติฮินดู-พุทธ ถือว่าเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานในศาสนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประดับ อยู่บนหลังคาโบสถ์ คู่กับสัญลักษณ์นาค ลายม้า ม้าเป็นพาหนะที่ดีที่สุดของคนและเป็นสัตว์ที่อยู่ใกล้กับคนมากที่สุดมีความ อุดมเป็นเลิศ ลักษณะเหล่านี้จึงทำให้คนสมัยก่อนเอามาเป็นแบบอย่างในการดำรง ชีวิตหรือเอามาทำลวดลาย ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นใหญ่เป็นโตของผู้ที่ไฝฝืนและ สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งมีศรีสุขถ้าใครได้สัมผัสกับสัตว์ประเภทนี้แล้วจะมีความรุ่งเรืองการประกอบอาชีพก็จะมีคามมั่นคง (<http://www.openbase.in.th/node/5514>) ชาวไทยวน จะไม่นำลายที่ใช้ทอเป็นเงินดินจกหรือลายที่ประกอบเป็นผ้าถุงใช้ต่ำกว่าเขาลงไปมาทอผ้าปรกหัวนาค เพราะมีความเชื่อว่าการนำเอาลายที่ไม่เหมาะสมกับงานนั้น ๆ มาทอผ้าปรกหัวนาคที่ของสูงใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา จะไม่ได้รับบุญกุศล ไม่รู้จักกาลเทศะ ประกอบกิจอันใดก็จะไม่เจริญรุ่งเรือง

ภาษา ความเชื่อและการละเล่นพื้นบ้าน

ภาษาพูดและภาษาเขียน ชุมชนไทยวน มีภาษาพูดและเขียนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ภาษาพูดจะใช้คำเมืองติดต่อกัน ซึ่งการพูดคำเมืองจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับการพูดคำเมืองของชนทางภาคเหนือ แต่จะมีลักษณะเสียงที่แข็งกระด้าง ห้วนๆ สั้นๆ ถ้าเปรียบเทียบกับลักษณะการพูดของคนเชียงใหม่ ที่มีเสียงอ่อน หรือมีเสียงยานาง ในส่วนของภาษาเขียนอักษรของชาวไทยวนมิใช่มาเป็นเวลานานแล้ว เมื่อได้อพยพจากเมืองเชียงแสนมาอยู่ที่จังหวัดราชบุรีก็ได้นำอักษรเหล่านั้นมาใช้ ใช้เขียนลงในสมุดข่อยหรือจารลงใบลาน ชาวไทยวนเรียกอักษรนี้ว่า “หนังสือขวน” เรื่องที่บันทึกลงในสมุดข่อยมักจะเป็นตำราหมอดู ตำราสมุนไพรรเวทย์มนต์คาถาต่างๆ ส่วนเรื่องที่จะจารลงใบลานจะเป็นพระธรรมเทศนาเป็นส่วนใหญ่ ชาวไทยวนในสมัยก่อนมักนิยมถวายคัมภีร์เทศ เพราะเชื่อว่าได้บุญมากส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องพระเวสสันดร

ปัจจุบันชุมชนไทยวนราชบุรียังใช้ภาษาพูดคำเมืองเป็นภาษาที่ใช้ในการติดต่อกันภายในชุมชน แต่กับคนภายนอกหรือคนชาติพันธุ์อื่นก็จะใช้ภาษากลางในการติดต่อกัน และพบว่าหนุ่มสาว เด็กรุ่นใหม่ๆ ไม่พูดภาษาคำเมืองกันแล้วซึ่งสาเหตุที่เด็กรุ่นใหม่ไม่นิยมพูดคำเมืองเป็นเพราะ

- การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยวนให้กลมกลืนกับสังคมเมือง ลูกหลานไทยวนมีความคิดว่า การพูดคำเมืองจะได้รับการดูถูกว่าเป็นคนลาว ดังนั้นจึงต้องพูดภาษากลางเพื่อเป็นการลบปมด้อยของตน
- การศึกษา ปัจจุบันชาวไทยวนนิยมส่งลูกหลานเข้าไปศึกษาในเมือง จึงต้องใช้ภาษากลางในการติดต่อกับเพื่อนนักเรียน
- การแต่งงาน กันระหว่างชาวไทยวน กับคนชาติพันธุ์อื่นๆ การใช้ภาษาสื่อสารจึงต้องใช้ภาษากลาง

ในส่วนของภาษาเขียน ปัจจุบันชาวไทยวน ไม่ได้นำมาใช้ในการติดต่อกัน เหลือเพียงแต่ภาษาเขียนที่บ้านที่อยู่ในสมุดข่อย หรือจารบนใบลานเท่านั้น ซึ่งถูกเก็บรักษาอยู่ในจิปาณะภัณฑ์สถานบ้านคูบัว และวัดในท้องถิ่น

ความเชื่อ

ชาวไทยวน ราชบุรีมีความเชื่อในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ คือความเชื่อในเรื่องผีซึ่งอาจให้คุณหรือโทษได้ซึ่งผีที่ชาวไทยวน ราชบุรีให้ความสำคัญ ได้แก่

ผีบรรพบุรุษ หรือผีประจำตระกูลหรือผีโคตรเหง้า ทุกครัวเรือนในชุมชนไทยวน ราชบุรี เชื่อและนับถือผีบรรพบุรุษทางฝ่ายหญิง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับ สังคมชวาแบบหมู่บ้านของล้านนาไทยที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมีการสืบทอดการนับถือผีบรรพบุรุษฝ่ายหญิงเป็นส่วนใหญ่ โดยมีสมาชิกหญิงหนึ่งเป็นผู้สืบทอดการนับถือผีบรรพบุรุษ เมื่อเกิดการสมรสฝ่าย

ชายจึงเสียดี้ คือเสียดีนสอดเป็นเครื่องเช่นฝิบรรพบุรุษฝ่ายหญิงนั่นเอง (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2527: 56) ชาวไทยยวน หนึ่งตระกูลจะมีศาลฝิ หรือหิ้งฝิอยู่ที่บ้านของคนใดคนหนึ่ง ซึ่งคนในบ้านนั้นจะเป็นผู้รับเป็นเจ้าพิธีเพื่อทำการบวงสรวงบูชาฝิ เมื่อลูกหลานในตระกูลนี้คนใดคนหนึ่งแต่งงานหรือทำฝิฝิก็จะพากันมาไหว้เพื่อบอกกล่าวหรือขอขมาฝิบรรพบุรุษ หรือในช่วงเทศกาลสงกรานต์ก็จะพากันมาไหว้ฝิบรรพบุรุษเช่นกัน ฝิบรรพบุรุษของแต่ละตระกูลจะชอบเครื่องเช่นไหว้ไม่เหมือนกัน บางตระกูลก็ชอบ ผัดเส้นหมี่ แกงเนื้อ ขนมหันอับ หมากพลู และสุรา บางตระกูลชอบไก่หนุ่ม (ไข่ไก่ต้ม) มะพร้าวอ่อน กล้วยสุก และสุรา เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องของฝิบรรพบุรุษเป็นเสมือนเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน กล่าวคือ

1. เป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมสังคมไม่ให้เอาัดเอาเปรียบกัน โดยเฉพาะเพศหญิง
2. เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติให้เกิดความรัก สามัคคีกัน ซึ่งมีนัยถึงการสั่งสมแรงงานในสังคมภาคการเกษตร

ฝิประจำหมู่บ้าน

ทุกหมู่บ้านจะมีศาลฝิประจำอยู่ในหมู่บ้าน บางหมู่บ้านอาจจะมีมากกว่าหนึ่งศาล เช่นหมู่บ้านป่าห่มูที่ 3 จะมีศาลตั้งอยู่ที่ท้ายหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่า “ปู่เสี้ยวบ้าน” เมื่อมีงานมงคลต่างๆ ชาวบ้านก็จะไปทำพิธีบวงสรวงปู่เสี้ยวบ้านให้ช่วยคุ้มครองรักษาและให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

ฝิประจำวัด

ชาวบ้านเรียกว่าปู่เสี้ยววัด ทุกวัดจะมีศาลปู่เสี้ยววัดประจำอยู่ทุกวัด บางวัดจะมีมากกว่าหนึ่งศาล เมื่อวัดจัดงานบุญต่างๆ ชาวบ้านจะจุดธูปบอกกล่าวปู่เสี้ยววัดก่อนเพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

ฝิประจำนา

การทำนาเป็นอาชีพที่ดั้งเดิมของชุมชนไทย -ยวน ตั้งแต่เริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยยวนมีความเชื่อว่าพื้นที่นาของตนมีเจ้าที่ หรือฝิดูแลอยู่ ซึ่งอาจให้คุณและโทษได้ ชาวบ้านเรียกว่า “ปู่เสี้ยวนา” เมื่อถึงฤดูกาลทำนา ชาวไทยยวนที่ประกอบอาชีพทำนาจะนำอาหารคาวหวานโดยตั้งไว้ที่สี่มุมของพื้นที่นา หรือบางคนก็เอาอาหารคาวหวานไปวางที่หัวคันนาเพื่อเป็นการไหว้ฝิประจำนา เพื่อขอให้เก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในปริมาณมากๆ

ฝิปอบหรือฝิกะ

ชาวไทยยวน ราชบุรี มีความเชื่อในเรื่องฝิร้ายที่เข้ามาสิงสู่ในร่างคน ที่เรียกว่า ฝิปอบหรือฝิกะ เพราะเชื่อว่าผู้ที่ปอบหรือฝิ คือผู้ที่มีการอาคมแกร่งกล้าทางไสยศาสตร์ ผู้ใดที่เป็นปอบ

เวลากินอาหารจะกินมากกว่าคนปกติทั่วไป บุคคลใดที่มีอาการไข้สูง ถูกตากลิ้งกรอกไปมาหรือไม่รู้สึกตัว เชื่อกันว่าถูกผีปอบเข้าสิง ในกรณีนี้จะต้องเรียกหมอผีหรือพระสงฆ์มาทำพิธีขับไล่ผีออกจากร่าง และบังคับให้ผีปอบขานชื่อของมันออกมา คนป่วยมักจะขานชื่อของบุคคลที่มีเรื่องราวขัดแย้งกับตนออกมาว่าเป็นผีกะ

ในทางมานุษยวิทยาจัดความเชื่อแบบผีกะอยู่ในประเภทของไสยศาสตร์ของการกล่าวหา ใสร้ายบุคคลว่าเป็นพ่อมด หมอผี (witchcraft) ความเชื่อประเภทนี้เห็นว่าบุคคลหนึ่งมีอำนาจลึกลับที่สามารถทำอันตรายผู้อื่นได้ (สุชาติ พิบูลย์แถม 2550: 47)

ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องผีปอบยังมีอยู่ และจะมีการพูดกันว่าบ้านไหนใครเป็นปอบ เพราะเชื่อว่าผีปอบสามารถสืบเชื้อสายต่อกันได้ ถึงแม้ว่าคนที่ปอบจะเสียชีวิตไปแล้วแต่ก็ยังสืบต่อถึงลูกหลานได้ ผู้ที่กลัวผีปอบจะมาเข้าสิงก็จะหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาสวมใส่ไม่ให้ผีปอบมาเข้าสิงสู่ตนในสภาพการณ์นี้ถึงแม้ว่า ผีปอบจะเป็นผีร้ายที่ชาวไทยขวน ราชบุรีเกรงกลัวกัน แต่ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผีปอบยังคงอยู่ในชุมชนได้ ไม่ได้ถูกขับไล่ แต่จะถูกรังเกียจจากคนที่เชื่อในเรื่องผีปอบจนไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ

การที่ชาวไทยขวนมีวิถีชีวิตความแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา บ้านกับวัดจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ จึงมีการออกแบบผ้าจกให้สามารถใช้ประโยชน์จากผ้าเพื่อจรจรโลงพระศาสนาในหลายลักษณะ ผ้าปรกหัวนาคนับเป็นการใช้ประโยชน์จากผ้าลักษณะหนึ่ง จากการทำบุญเมื่อก้าวสู่วัยยี่สิบปีขึ้นไปหากจะเป็นบุรุษที่มีคุณสมบัติพร้อมที่จะเป็นพ่อบ้านจะต้องผ่านการบวชเรียนเสียก่อน การบวชเรียนเป็นพระถือว่าเป็นหน้าที่ของบุรุษที่จะต้องทดแทนคุณบิดามารดา พ่อแม่ที่มีลูกชายได้บวชเป็นพระภิกษุในพระบวรพระพุทธศาสนาจะถือว่าเป็นการทำบุญกุศลครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิต ในการบวชเป็นพระที่เรียกว่า บวชนาค เป็นการที่ผู้บวชจะต้องโกนหัวเพื่อมิให้ผู้บวชต้องทนกับแดดมากเกินไปชาวไทยขวนแต่โบราณก็ได้ออกแบบผ้าจกเพื่อใช้คลุมศีรษะที่เรียกว่า ผ้าปรกหัวนาค ผ้าปรกหัวนาคเมื่อมองจากประโยชน์การใช้สอยแล้วจะไม่ต่างจากผ้าเช็ดหน้าที่คนภาคกลางทั่วไปใช้มัดเพื่อกันความร้อนจากแดดกับหัวนาค แต่ชาวไทยขวนดั้งเดิมจะให้ความสำคัญของผ้าปรกหัวนาคในแง่การสร้างกุศลคือ การจะนำบุตร หลาน ไปบวชพระจะต้องให้การดูแลเป็นพิเศษ อย่างเช่น ในขณะที่แห่ไปบวชก็จะให้นาคจะนั่งบนแคร่ที่มีคนหามไม่ต้องเดินชูดที่สวมใส่ก็จะชูดขาที่แสดงเอกลักษณ์ของนาค (ณัฐกฤต ฉัตรวิรุฬห์ 2550: 66-67)

การทอผ้าจกของชาวไทยขวน ตำบลภูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

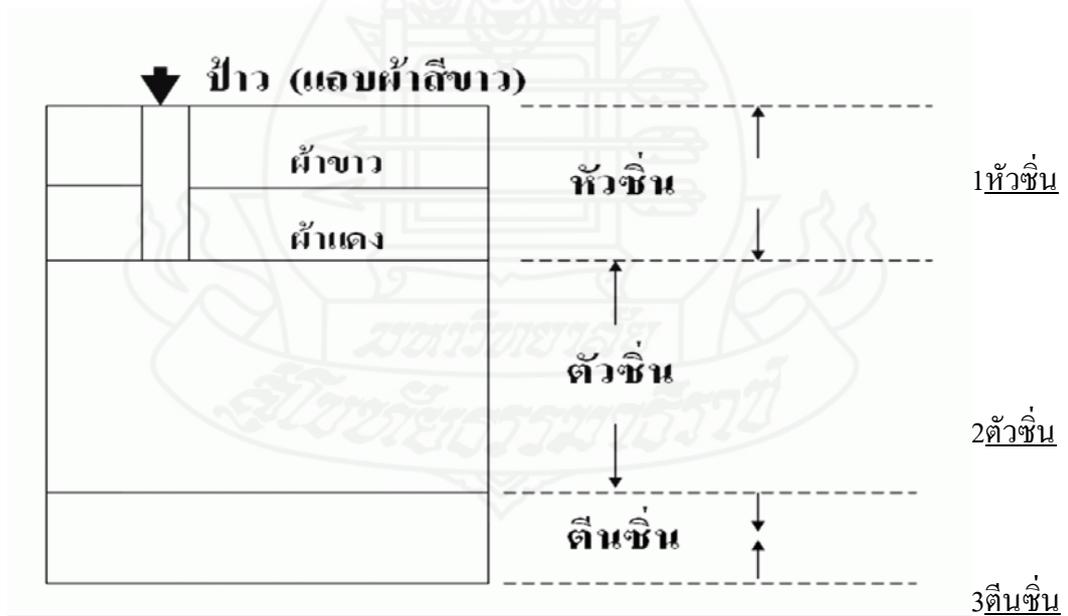
ผ้าจกเป็นผ้าที่มีลวดลายเกิดจากการนำเส้นด้ายเสริมสอดเรียงประสานกับเส้นยืนที่ยกขึ้นด้วยการจกสลับกับการทอพุ่งเส้นด้าย ให้ขัดกับเส้นยืนเป็นเนื้อผ้าลายขัดพร้อมๆกันไปกับ การเกิดลวดลายจากการจก ผ้าจกประกอบด้วยเส้นด้าย 3 ชนิดคือ

เส้นยืน(เครือ)   เส้นเสริม(ด้ายสำหรับจก   เส้นพุ่ง(ด้ายสำหรับพุ่งสอดกับ
 สอดเป็นลวดลาย)   เส้นยืนให้เป็นลายขัด

ภาพที่   2.22 โครงสร้างของผ้าชั้นดินจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/stru_chok.htm

ภาพที่   2.23 โครงสร้างของผ้าชั้นดินจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/stru_textile.htm

ประเภทของผ้าซิ่น

ผ้าซิ่นของชาวไท ทยวนราชบุรี แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ตามลักษณะและโอกาสที่นำไปใช้ ดังนี้

1. ผ้าซิ่นตีนจก

หมายถึงซิ่นที่มีตีนประกอบด้วยส่วนที่เป็นผ้าซึ่งทอละลายด้วยวิธีจกทอ ด้วยการล้วงหรือควักเส้นด้ายพิเศษมาผูกมัดขัดกับเส้นยืนเป็นลวดลายต่างๆ มี 3 ลักษณะ

ซิ่นตีนจก จกเฉพาะตีน

ซิ่นตีนจก จกทั้งตัว

ซิ่นตีนจก ด้วยกมุกสลับมัดหมี่

ภาพที่ 2.24 ประเภทของผ้าซิ่นตีนจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/type_textile.htm

2. ผ้าซิ่นตา มี 2 ชนิดคือ ซิ่นตาผ้าพื้นและซิ่นตاه่มุ

ซิ่นตاه่มุ ตัวซิ่นมีการจกกลาย
ประกอบเป็นหมู่ๆ พันรอบตัว

ซิ่นตاه่มุ (พิเศษ)

ซิ่นตาผ้าพื้น ทอแถบสี
ต่างๆ พันรอบตัว

ภาพที่ 2.25 ผ้าซิ่นตาพื้นและผ้าซิ่นตاه่มุ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/type_textile.htm

3. ผ้าซิ่นชิว ตีนซิ่นเป็นผ้าพื้นสีดำ ส่วนตัวซิ่น เป็นสีเขียว จกลายประกอบระหว่างรอยต่อตีนกับตัวและตัวกับหัวซิ่นเป็นซิ่นที่ทอขึ้นใ้ใช้ใน่งทำงานอยู่กับบ้าน

ภาพที่ 2.26 ผ้าซิ่นชิว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/type_textile.htm

4. ผ้าซิ่นแฉ่ตัวซิ่นของซิ่นแฉ่ทอเป็นพื้นดำตลอดทั้งตัวต่อจาก ตีนซิ่นแต่ส่วนตัวมีแถบสีแดงเชื่อมต่อกับตีนซิ่น เป็นซิ่นที่ใ้ใช้ใน่งทำงานอยู่ในบ้านหรือนอกบ้าน

ภาพที่ 2.27 ซิ่นแฉ่

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/type_textile.htm

ศิลปะการเย็บ

วิธีตัดเย็บประกอบตัวชิ้นและการปักลาย ประดับลงบนผืนผ้า มีวิธีตัดเย็บแนวตะเข็บ
ดังนี้

ภาพที่ 2.28 ศิลปะการเย็บ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/art_chok.htm

อุปกรณ์ในการทอ ส่วนประกอบของทูกโบราณและเครื่องมือผลิตเส้นใย

1. ฟืม (ฟันหวี) แต่ละช่วงของฟันหวีจะเป็นที่สำหรับสอดเส้นด้ายยืน ช่องละ 1 หรือ 2 เส้น แล้วแต่ประเภทของเนื้อผ้าช่องว่างของแต่ละฟันหวีจะมีหน้าที่เรียงเส้นยืนให้เป็นระเบียบ ความกว้างของฟืม คือ ความกว้างของหน้าผ้า

ฟืมไม้

ฟืมเหล็ก

ภาพที่ 2.29 อุปกรณ์การทอ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

2. ตะกอ ทำหน้าที่ให้เส้นด้ายยืนแยกในลักษณะขึ้นลงสลับกัน

ตะกอด้ายหรือไบนลอน

ตะกอลวด

ภาพที่ 2.30 อุปกรณ์การทอ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

3. **ม้าไม้** (ขาคีตะ) ใช้เรียกส่วนที่มีความสัมพันธ์กับตะกอ มีเชือกข้างหนึ่งผูกโยงไว้กับตะกอ และปลายหนึ่งผูกไว้กับม้าไม้ ส่วนใหญ่ทำจากลำไม้ไผ่หรือลำไม้รวก ขนาดใหญ่เมื่อเหยียบม้าไม้ข้างที่ผูกติดกับตะกอใด ตะกอนั้นจะทำให้ด้ายเส้นยืนที่ ผูกติดอยู่แยกลงข้างล่าง ก็จะทำให้เกิดช่องระหว่างเส้นยืนที่เป็นลำดับคู่กับลำดับคู่ เพื่อให้เส้นพุ่งผ่านตลอดแนวได้สะดวก

ม้าไม้

ภาพที่ 2.31 อุปกรณ์การทอ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

4. กระสวย มีหน้าที่นำหรือส่งเส้นพุ่งให้ผ่านไปตลอดแนว ระหว่างที่เส้นยืนแยกออกจากกันด้วยการเหยียบผ้าไม้ที่ผูกติด กับตะกอ

กระสวย

ภาพที่ 2.32 อุปกรณ์การทอ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

5. เฝียน (หลา, โน) ใช้ปั่นฝ้ายให้เป็นเส้นด้ายใช้กรอด้วยเข้าใส่หลอดสำหรับเป็นเส้นพุ่งใช้คู่กับระวิงหรือ วงกว้าง

เฝียน

ระวิง

ภาพที่ 2.33 อุปกรณ์การทอ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

5. อีด

อีด

ภาพที่ 2.34 อุปกรณ์การทอ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

กง

ภาพที่ 3.35 อุปกรณ์การทอ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

8. กวัก

กวัก

ภาพที่ 2.36 อุปกรณ์การทอ

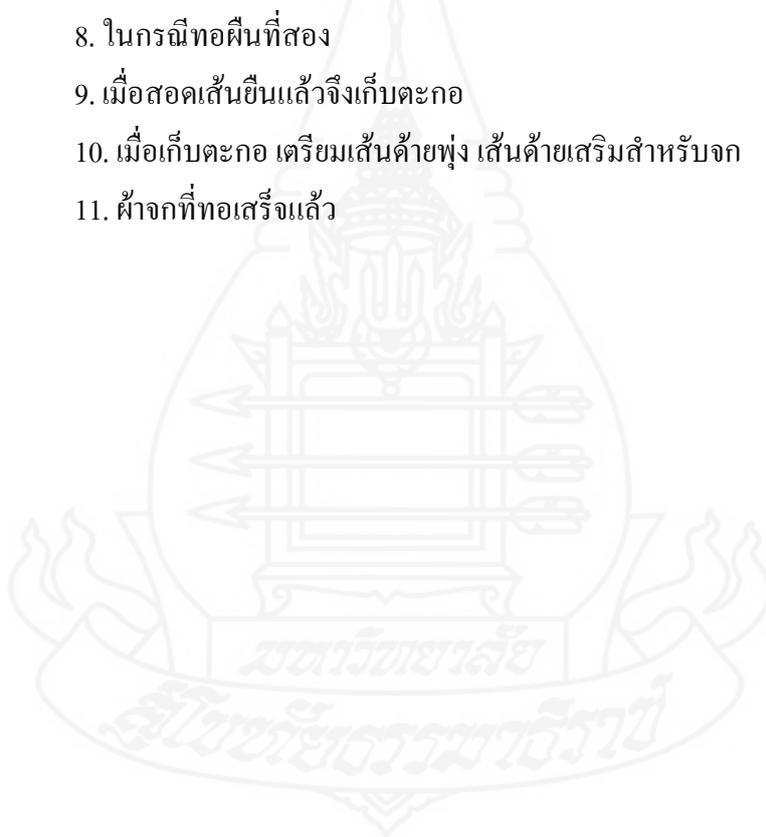
ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm

ขั้นตอนและหลักการทอจก

ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย และวิธีการทอจก ประกอบด้วย 11 ขั้นตอนคือ

1. การเก็บปุยฝ้าย
2. นำปุยฝ้ายมาแยกเมล็ด ออกจากปุยด้วยการอัด
3. นำปุยฝ้ายมาแยกเมล็ด ออกแล้วมายังด้วยกง เพื่อให้ปุยฝ้ายฟู
4. นำปุยฝ้ายที่ฟูกระจายม้วนเป็นแท่งกลมขาวมาปั่นเป็นเส้น
5. นำเส้นด้าย (ไหม, ฝ้าย) ซ้อมสี
6. คำนวณเส้นด้ายขึ้น แล้วนำมาเรียงเส้นด้ายหลักเดินด้าย
7. นำเส้นด้ายขึ้นที่เรียงเส้นไว้แล้ว ขึ้นทูกสืบต่อจากเส้นขึ้นในตะกอ
8. ในกรณีทอผืนที่สอง
9. เมื่อสอดเส้นขึ้นแล้วจึงเก็บตะกอ
10. เมื่อเก็บตะกอ เตรียมเส้นด้ายพุ่ง เส้นด้ายเสริมสำหรับจก
11. ฝ้ายจกที่ทอเสร็จแล้ว

1. การเก็บปุยฝ้าย เมื่อดอกฝ้ายแก่แตกเป็นปุย ชาวบ้านจะเก็บรวบรวมไว้

2. นำปุยฝ้ายมาแยกเมล็ด ออกจากปุยด้วยการใช้ค้อน

ภาพที่ 2.37 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

3. นำปุยฝ้ายมาแยกเมล็ดออกแล้วมายังด้วยกง เพื่อทำให้ปุยฝ้ายฟู

ภาพที่ 2.38 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

4. นำปุยฝ้ายที่ฟูกระจายม้วนเป็นแท่งกลมยาวมาปั่นเป็นเส้น ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า เฝี่ยน (ไน , หลา)

ภาพที่ 2.39 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

5. นำเส้นด้าย (ไหม , ฝ้าย) ย้อมสี
ต่างๆ ตามที่ต้องการ

ภาพที่ 2.40 ขั้นตอนการเตรียมเส้นใย

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

6. กำนวมเส้นด้ายขึ้นให้ได้จำนวน
ตามที่ต้องการแล้วนำมาเรียงเส้น
ด้วยหลักเดินด้าย

ภาพที่ 2.41 ขั้นตอนวิธีการทอจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

7. นำเส้นด้ายยืนที่เรียงเส้นไว้
แล้วในข้างต้น ขึ้นหูกสืบท่อ
จากเส้นยืนในตะกอล ในกรณี
ที่ขึ้นหูกเก็บตะกอลเป็นครั้ง
แรกจะสอดเส้นยืนใส่ใน ช่อง
ฟันหวี

ภาพที่ 2.42 ขั้นตอนวิธีการทอจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

8. ในกรณีทอผืนที่สอง(ตัดผืน
แรกออกจากเครื่องแล้ว) จะนำ
เส้นยืน ซึ่งเตรียมไว้มาสืบเข้า
กับปลายเส้นยืนที่ยังติดอยู่กับ
ตะกอลเส้นต่อเส้น

ภาพที่ 2.43 ขั้นตอนวิธีการทอจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

9.เมื่อสอดเส้นยืนแล้วจึงเก็บตะกอ(ชนิด
ลายซัด) สำหรับทอ เนื้อผ้าลายซัด

ภาพที่ 2.44 ขั้นตอนวิธีการทอจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

10.เมื่อเก็บตะกอ เตรียมเส้นด้ายพุ่ง
เส้นด้ายเสริมสำหรับจกแล้ว ก็ลงมือทอ
จกตามแบบที่ได้รับการถ่ายทอดจาก
บรรพชน

ภาพที่ 2.45 ขั้นตอนวิธีการทอจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

11.ผ้าจกที่ทอเสร็จแล้ว

ภาพที่ 2.46 ขั้นตอนวิธีการทอจก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/step_chok.htm

วิธีจกของไทยยวน ราชบุรี

เมื่อเตรียมเส้นยืนไว้บนทูก สอดเส้นยืนใส่ช่องฟันหวี เก็บตะกอล และเตรียมเส้นด้ายพิเศษสำหรับ จกเรียบร้อยแล้วผู้ทอจะใช้ขนเม่นจก(ควัก) เส้นยืนยกขึ้น แล้วใช้ปลายแหลมของขนเม่นเกี่ยวเส้นด้ายเสริม สำหรับจกให้สอดไปอยู่ข้างใต้เส้นยืนที่ยกขึ้น ดึงปลายเส้นจกดังกล่าวมาไว้ข้างบนเนื้อผ้า ลายใด ใช้เส้นจกสี ใดสุดแล้วแต่ผู้ทอจะเห็นว่าสวยงาม เมื่อจกในแถวเดียวกันจนครบทุกตำแหน่ง จึงเหยียบม้าม้าของทูกดึงตะกอล แยกเส้นยืนให้จั่นลงห่างจากกัน ฟุ้งกระสวยนำเส้นฟุ้งให้อยู่ระหว่างเส้นยืนบนและล่างเกิดเป็นเนื้อผ้าลายขัด อัดเส้นจกให้แน่นอยู่กับที่ (การฟุ้งเส้นฟุ้งไปในระหว่างเส้นยืนบนและล่าง เพื่อให้เส้นยืนทั้งสองขัดกันหนึ่งครั้งเรียกว่าการทอหนึ่งสอด) สลับกันไปจนครบลายตามที่ต้องการ ลักษณะการจกของไทย-ยวน ราชบุรี ใช้วิธี จกบนได้หน้าผ้าใช้งานด้านล่าง

วิธีของไท-ยวนราชบุรี ใช้วิธีทอจกตามลายต้นแบบระบบตารางกราฟ แบ่งเป็น 4 สอด คือ สอดที่ 1 และ สอดที่ 2

ตัวอย่าง วิธีทอจกตามลายต้นแบบระบบตารางกราฟ

ลายมะลิเลื้อย

สอดที่ 19	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 18		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 17	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 16		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 15	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 14		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 13	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 12		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 11	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 10		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 9	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 8		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 7	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 6		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 5	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 4		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 3	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 2		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
สอดที่ 1	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	

คำอธิบาย แต่ละช่องในแนวตั้งของตารางกราฟแทนหนึ่งช่องฟันหวี (แต่ละช่องสอดเส้นยืน 2 เส้น) มีทั้งหมด 11 ช่องฟันหวีแต่ละแนวอนแทนการจกสาย และเส้นพุ่งหนึ่งสอด ลายมะลิเลื้อย 1 ดอก จะมีเส้นยืน 11 ช่องฟันหวี จกและพุ่ง 19 สอดดังนี้

สอดที่ 1 ใช้ปลายแหลมของขนเม่นยกเส้นยืนในช่องฟันหวีที่ 11, 10, 8, 6, 5, 2, 1 ขึ้น (ในแต่ละช่องจะมีเส้นยืน 2 เส้น) ใช้ปลายแหลมของขนเม่นเกี่ยวตัวดัดดึงเส้นด้ายพิเศษสำหรับ จกสีแดงสอดไว้ได้เส้นยืนช่องฟันหวีที่ยกขึ้นในช่องที่ 11, 10, 8, 6, 5, 2, 1 แล้วดึงปลายเส้นด้ายจกสีแดงไว้ข้างบนผ้าเตรียมที่จะจกในสอดที่ 2 ต่อไป จากนั้นเหยียบม้ามไม้เพื่อดึงตะกอกแยกเส้นยืนให้ห่างออกจากกันพุ่งกระสวยนำเส้นพุ่ง สอดไปจากด้านขวามือไปทางซ้ายมือวางกระสวยไว้ข้างด้านซ้ายของหูก ปล่อยเท้า จากม้ามไม้ เส้นยืนอยู่ในระนาบเดียวกัน การทอตรงนี้เรียกว่าสอดที่ 1

สอดที่ 2 ใช้ขนเม่นยกเส้นยืนในช่องฟันหวีที่ 10, 9, 7, 6, 3, 2 ขึ้นเกี่ยวตัวดัดดึงเส้นจกสีแดง (เส้นเดิม) สอดไว้ได้เส้นยืนที่ยกขึ้นในช่อง 10, 9, 7, 6, 3, 2 ดึงปลายเส้นด้ายจกไว้ ข้างบนผ้าเตรียมที่จะจกในสอดที่ 3 ต่อไป จากนั้นเหยียบม้ามไม้ดึงตะกอกแยกเส้นยืนให้ห่างออกจากกันพุ่งกระสวยนำ เส้นพุ่งสอดไปจากด้านซ้ายมือไปทางขวามือวางกระสวยไว้ด้านขวามือของหูกปล่อยเท้าจากม้ามไม้ เส้นยืนกลับเข้าสู่ระนาบเดียวกัน เป็นการทอได้สอดที่ 2

ภาพที่ 2.47 วิธีทอจกแบบระบบตารางกราฟ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/method_chok.htm

สอดที่ 3 และ สอดที่ 4

ตัวอย่าง วิธีทอจกตามลายต้นแบบระบบตารางกราฟ
ลายมะลิเลื้อย

สอดที่ 19	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 18	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 17	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 16	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 15	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 14	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 13	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 12	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 11	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 10	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 9	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 8	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 7	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 6	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 5	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 4	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 3	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 2	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
สอดที่ 1	←	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	→
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	

สอดที่ 3 ใช้ขนเม่นยกเส้นยืนช่องพื้นหวีที่ 9, 8, 7, 4, 3 ขึ้นแล้วเกี่ยวตะวัดดึงเส้นจกสีแดง(เส้นเดิม)สอดไว้ได้เส้นยืนที่ยกขึ้นในช่องที่ 9,8,7,4,3 ดึงปลายเส้นด้ายจกไว้บนผ้า เตรียมจะจกในสอดที่ 4 ต่อไปเหยียบม้ามัดึงตะกอแยกเส้นยืนให้ห่างออกจากกันพุ่งกระสวยนำเส้นพุ่งสอดไปจากขวาไปซ้ายมือวางกระสวยไว้ด้านซ้ายมือของหูก ปล่อยเท้าจากม้ามัดึงเส้นยืนกลับเข้าสู่ระนาบเดียวกันเป็นการทอได้สอดที่ 3

สอดที่ 4 ใช้ขนเม่นยกเส้นยืนช่องพื้นหวีที่ 8, 5, 4 ใช้ขนเม่นเกี่ยวตะวัดดึงเส้นจกสีแดง สอดไว้ได้เส้นยืนที่ยกขึ้นในช่องที่ 8, 5, 4 ดึงปลายเส้นจกไว้บนผ้า เตรียมจกในสอดที่ 5 ต่อไป เหยียบม้ามัดึงตะกอแยกเส้นยืนให้ห่างจากกัน พุ่งกระสวยนำเส้นพุ่งสอดไปจาก ซ้ายมือไปทางขวามือ วางกระสวยไว้ทางด้านขวาของหูกปล่อยเท้าจากม้ามัดึงเส้นยืนกลับเข้าสู่ระนาบเดียวกันเป็นการทอได้สอดที่ 4 การทอในสอดต่อไปตามลำดับก็ใช้หลักการยกเส้นยืนสอดเส้นจกพุ่งเส้นพุ่งเช่น เดียวกันกับสอดที่ 1, 2, 3, 4 ในแต่ละสอดจะยกเส้นยืนตามตำแหน่งปรากฏในแบบที่ใช้จกจนครบลายหนึ่งดอก(1-19 สอด)เมื่อครบหนึ่งดอกก็เริ่มจกสอดที่ 1-19 จนได้ ลายจกมีความกว้างยาวตามที่ต้องการ

ภาพที่ 2.48 วิธีทอจกแบบระบบตารางกราฟ

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/method_chok.htm

ลายผ้าจกไทยยวน ตำบลลุ่มบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีแบ่ง 2 ประเภท คือ

1. ลายหลัก

กลุ่มลายเดี่ยว

- ลายดอกเซีย
- ลายกาบ
- ลายหน้าหมอน
- ลายโค้งแก้ง
- ลายกาบดอกแก้ว

กลุ่มลายผสม

- ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย
- ลายกาบซ้อนหัก
- ลายหักนกคู่
- ลายแคทราย

2. ลายประกอบ

กลุ่มลายเดี่ยว

- ลายดอกข้าวตอก
- ลายขอประแจ
- ลายขอ
- ลายกูด
- ลายนกคู่กินน้ำฮ่วมเต้า

กลุ่มลายผสม

- ลายนกเข้าโอง
- ลายนาค
- ลายม้า
- ลายนก

กลุ่มลายผสม

- ลายชะเปา
- ลายมะลิเลื้อย

ลายหลัก กลุ่มลายเดี่ยว

ลายดอกเซีย

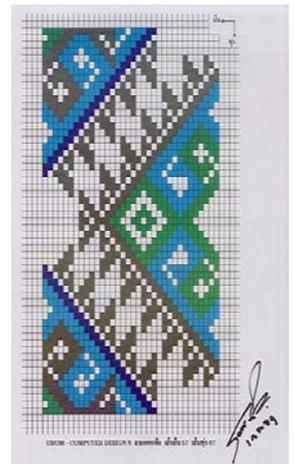
ชื่อลาย : ดอกเซีย ประเภท : ลายหลัก กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เป็นชื่อที่เรียกสืบกันมาตั้งแต่โบราณ ไม่มีความหมายในปัจจุบัน

แนวทางสันนิษฐาน : ไม่สามารถสันนิษฐานได้แน่ชัด

แหล่งที่นิยมทอ : ช่างฝีมือไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เช่นกลุ่มบ้านห้วยนา ของคุณยายซ้อน กำลังหาญ และ กลุ่มศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี ปัจจุบันกลุ่มช่าง ฝีมือกลุ่มอื่นเริ่มนำลายนี้ไปทอกันบ้างแล้ว

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายผ้าจกเพื่อประกอบเป็นชิ้นดินจก ไม่พบในผ้าจกประเภทอื่น

ภาพที่ 2.49 ลายดอกเซีย ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok2.htm

ลายกาบ

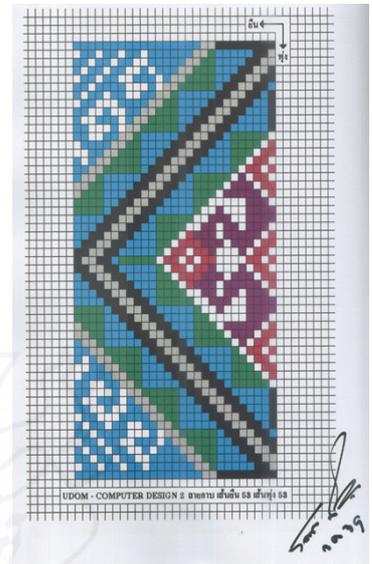
ชื่อลาย : กาบ ประเภท : ลายหลัก กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : ลักษณะของลาย คล้ายกับกาบ ของลำไม้ไผ่

แหล่งที่นิยมทอ : ช่างฝีมือกลุ่มตำบลคอนแร่ ตำบลห้วยไผ่ ตำบล
รางบัว ปัจจุบัน มีการทอในกลุ่มช่างฝีมือ เช่น ศูนย์หัตถกรรม พื้น
บ้านวัดนาหนอง วัดคูบัว วัดรางบัว และช่างฝีมือ ทอบ้านตะโก
กลุ่มบ้านห้วยนาและศูนย์สืบทอดศิลป์จาก ราชบุรี วัดแคทราย
เป็นลายที่มีผู้นิยมทอกันมาและถือ ว่าเป็นลายมาตรฐานของผ้าจาก
ราชบุรี

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นตีนผ้าชั้นตีนจก หน้าหมอนจก

ภาพที่ 2.50 ลายกาบ ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok3.htm

ลายหน้าหมอน

ชื่อลาย : หน้าหมอน ประเภท : ลายหลัก

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : รูปทรงคล้ายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนมักปรากฏอยู่ในลายของหน้าหมอนจก

แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือคูบัว ปัจจุบันทอที่ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี และศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านราชบุรี วัดคูบัว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าลายหน้าหมอนไม่นิยมมากนัก

ประโยชน์ : ใช้ทอจกเป็นลายในดินผ้าชิ้น และจะพบบ้างในหน้าหมอนจกของไท-ยวนราชบุรี

ภาพที่ 2.51 ลายหน้าหมอน ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok4.htm

ลายโก้งแก้ง

ชื่อลาย : โก้งแก้ง

ประเภท : ลายหลัก กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : -

แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือคูบัว บ้านตะโก ตำบลหนองปลาหม้อ ตำบลหนองโพ-บางกะโด ปัจจุบันมีทอที่ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจก ราชบุรี วัดแคทราย ศูนย์หัตถกรรมวัดคูบัว

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายตีนผ้าชิ้นตีนจก ผ้าชิ้นตา

ภาพที่ 2.52 ลายโก้งแก้ง ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok5.htm

ลายกาบดอกแก้ว

ชื่อลาย : กาบดอกแก้ว ประเภท : ลายหลัก

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

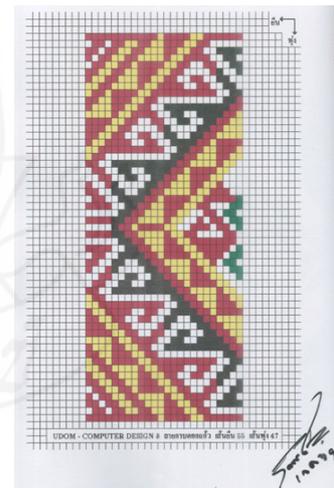
ที่มาของชื่อ : เป็นลายในตระกูลลายกาบ

แนวทางสันนิษฐาน : นักวิชาการกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

กระทรวงอุตสาหกรรม กำหนดชื่อขึ้นใหม่

แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือตำบลคอนแร่ เช่นบ้านห้วยหนอง
โป่ง วัดนาหนอง คอนชาด คอนกอก และตำบลรางบัว รางอาว ช้าง
ใหญ่

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายในตีนผ้าชิ้นตีนจก หน้าหมอนจก

ภาพที่ 2.53 ลาย ประกาบดอกแก้ว ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok6.htm

ลายดอกข้าวตอก

ชื่อลาย : ดอกข้าวตอก ประเภท : ลายประกอบ กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : รูปลักษณะคล้ายกับรูปทรงของข้าวตอก (ข้าวตอก คือ ข้าวเปลือกคั่วใช้ทำขนมกระยาสารท)

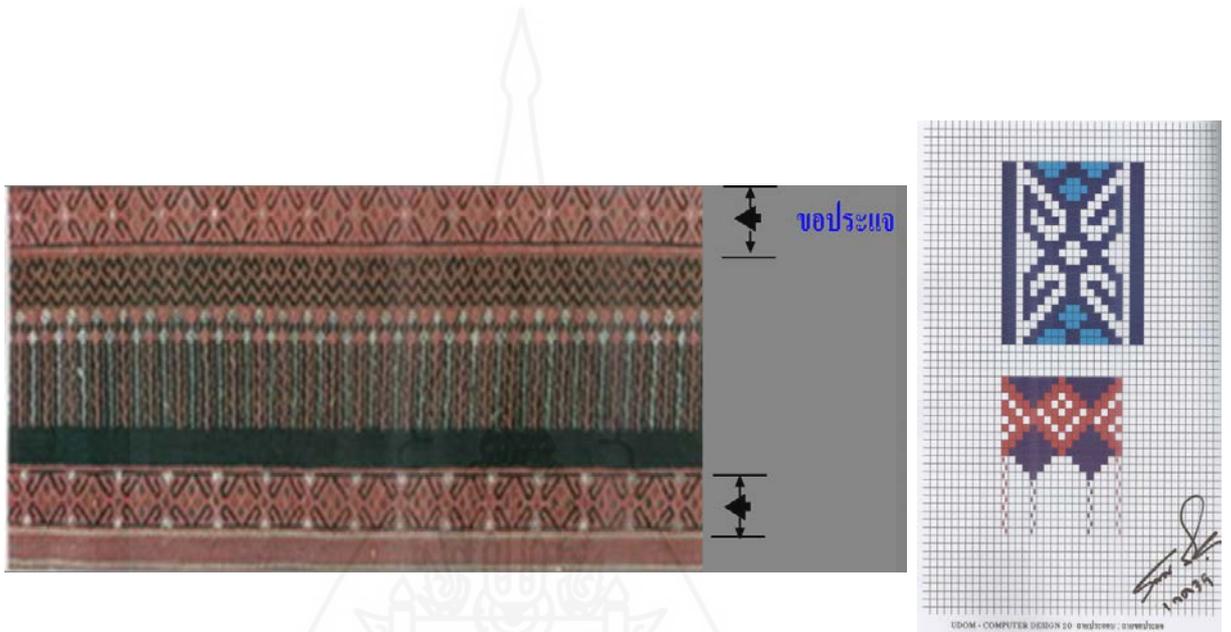
แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือ

ประโยชน์ : ใช้ทอจากประดับ หรือแทรกไว้ในลายหลัก หรือลายประกอบอื่นๆ

ภาพที่ 2.54 ลาย ดอกข้าวตอก ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok11.htm

ลายขอประแจ

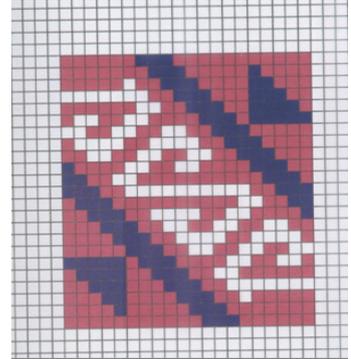

ชื่อลาย : ขอประแจ ประเภท : ลายประกอบ กลุ่ม : ลายเดี่ยว
 ที่มาของชื่อ : เรียกมาแต่โบราณ
 แนวทางสันนิษฐาน : รูปลักษณะคล้ายกับรูปทรงตะขอ หรือลายประแจเงิน
 แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือ
 ประโยชน์ : ใช้ทอจกประกอบกับลายหลักเพื่อให้เกิดความหลากหลายของ ลวดลายบนผืนผ้า เช่น ดินของผ้า ซิ่นตีนจก หน้าหมอนจก ย่ามจกสมัยโบราณ ผ้าปรกหัวนาค

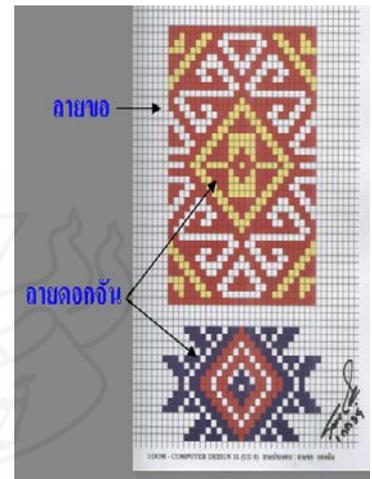
ภาพที่ 2.55 ลายขอประแจ ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok12.htm

ลายขอ

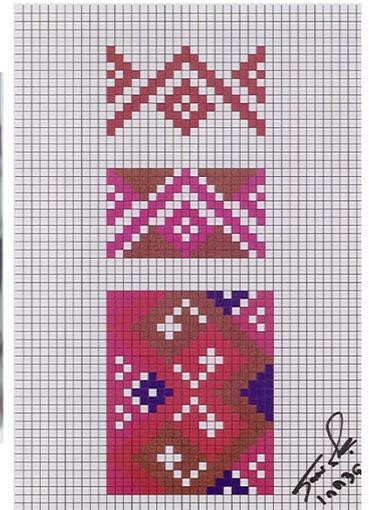
ชื่อลาย : ขอ ประเภท : ลายประกอบ กลุ่ม : ลายเดี่ยว
 ที่มาของชื่อ : เรียกมาแต่โบราณ
 แนวทางสันนิษฐาน : รูปลักษณะคล้ายๆลายสวัสดิกะหรือลาย
 ประเจีจัน
 แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือ
 ประโยชน์ : ใช้ทอจกประกอบลายหลักเพื่อให้เกิดความสวยงาม
 และทำให้มีลายเต็ม หน้าผ้า พบว่าในผ้าชั้นตีนจก ย่ามจก และใน
 หน้าหมอนจกโบราณ ผ้าปรกหัวนาค

ภาพที่ 2.56 ลายขอ ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok13.htm

ลายกูด

ชื่อลาย : ลายกูด ประเภท : ลายประกอบ กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : รูปลักษณะคล้ายกับรูปทรงของปลายใบผักกูด

แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือ

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นส่วนประกอบของลายหลักและลายประกอบอื่นๆ

เช่น ลายชะเปา พบมากในตีนผ้าซิ่น ตีนจก ผ้าปรกหัวนาค หน้าหมอนจก

ภาพที่ 2.57 ลายกูด ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok14.htm

ลายนกกู๊กินน้ำท่วมเต้า

ชื่อลาย : นกกู๊กินน้ำท่วมเต้า

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : รูปลักษณะได้แบบมาจาก นกสองตัวกำลังกินน้ำในน้ำ เต้าใบเดียวกัน (เป็นการตั้งชื่อตามพฤติกรรมของสัตว์)

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายประกอบร่วมกับลายหลักให้มีความหลากหลายของลวดลายจาก พบมากในตีนผ้าจีน ตีนจก หน้าหมอนจก ผ้าปรกหัวนาค

ภาพที่ 2.58 ลายนกกู๊กินน้ำท่วมเต้า ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok15.htm

ลายขอเหลียว

ชื่อลาย : ขอเหลียว

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : รูปลักษณะเหมือนรูปทรงของตะขอ ประแจเงิน

แหล่งที่นิยมทอ : นิยมทอกันทั่วไปในหมู่ช่างทอไท-ยวนราชบุรี

ประโยชน์ : ใช้ทอจกในผ้าซิ่นตา หน้าหมอนจก

ภาพที่ 2.59 ลายขอเหลียว ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok16.htm

ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย

ชื่อลาย : โกงแก้งซ้อนเซีย

ประเภท : ลายหลัก

กลุ่ม : ลายผสมระหว่างลายโค้งแก้งกับลายดอกเซีย

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : -

แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือบ้านคูบัว เช่น กลุ่มบ้านใหม่ บ้านตะโก บ้านหนองจัน บ้านหัวนา ปัจจุบันทอเกือบทุกกลุ่ม เช่น ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจกราชบุรี วัดแคทราย ศูนย์หัตถกรรม พื้นบ้านวัดคูบัว

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายจกของตีนผ้าชิ้นตีนจก จะมีบ้างในบางแห่งทอเป็น ลายผ้าใช้สอย เช่น ผ้าคล้องคอ

ภาพที่ 2.60 ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายผสมระหว่างลายโค้งแก้งกับลายดอกเซีย

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok7.htm

ลายกาบซ้อนหัก

ชื่อลาย : กาบซ้อนหัก

ประเภท : ลายหลัก

กลุ่ม : ลายผสม ระหว่างลายกาบกับลายหัก

ที่มาของชื่อ : เรียกกันมาตั้งแต่โบราณ

แนวทางต้นนิยฐาน : -

แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือบ้านคูบัว ที่บ้านหนองฟ้าขาว

ปัจจุบันมีช่างทอ ที่บ้านตะโก ตำบลคูบัว เป็นลายที่ทอยากกว่า

ลายอื่นๆ

ประโยชน์ : ใช้ทอจากเป็นตีนผ้าชั้นตีนจก

ภาพที่ 2.61 ลายกาบซ้อนหัก ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายผสมระหว่างลายกาบกับลายหัก

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok8.htm

ลายหกกนกคู่

ชื่อลาย : หกกนกคู่ ประเภท : ลายหลัก

กลุ่ม : ลายผสม

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : -

แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือทอตำบลคูบัว ตำบลห้วยไผ่ ปัจจุบัน

นิยมทอ ที่ศูนย์สืบทอดศิลปผ้าจกราชบุรี วัดเทพราช ศูนย์หัตถกรรม

พื้นบ้าน วัดคูบัว และศูนย์หัตถกรรมวัดรางบัว

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายจกในตีนผ้าชิ้นตีนจก

ภาพที่ 2.62 ลายหกกนกคู่ ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายผสม

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok9.htm

ลายแคทราย

ชื่อลาย : แคทราย

ประเภท : ลายหลัก

กลุ่ม : ลายผสม

ที่มาของชื่อ : ดอกแคทราย เป็นลายผ้าจากที่ตั้งขึ้นใหม่

แนวทางสันนิษฐาน : ดร.อุดม สมพร เป็นผู้สร้างแบบและตั้ง

ชื่อลายจากรูปทรงของ ดอกแคทรายเมื่อปีพุทธศักราช 2538

แหล่งที่นิยมทอ : ศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจาก ราชบุรี ศูนย์

หัตถกรรมพื้นบ้าน วัดรางบัว

ประโยชน์ : ใช้ทอจากเป็นตีนผ้าชั้นตีนจก

ภาพที่ 2.63 ลายแคทราย ประเภท: ลายหลัก กลุ่ม: ลายผสม

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok10.htm

ลายนกเข้าโอง

ชื่อลาย : นกเข้าโอง

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : รูปลักษณะคล้ายกับนกอยู่ในโพรงไม้

แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือ

ประโยชน์ : ใช้ทอประกอบในตีนผ้าชิ้นตีนจก

ภาพที่ 2.64 ลายนกเข้าโอง ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok17.htm

ลายนาค

ชื่อลาย : นาค

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : เรียกชื่อตามลักษณะของพญานาค

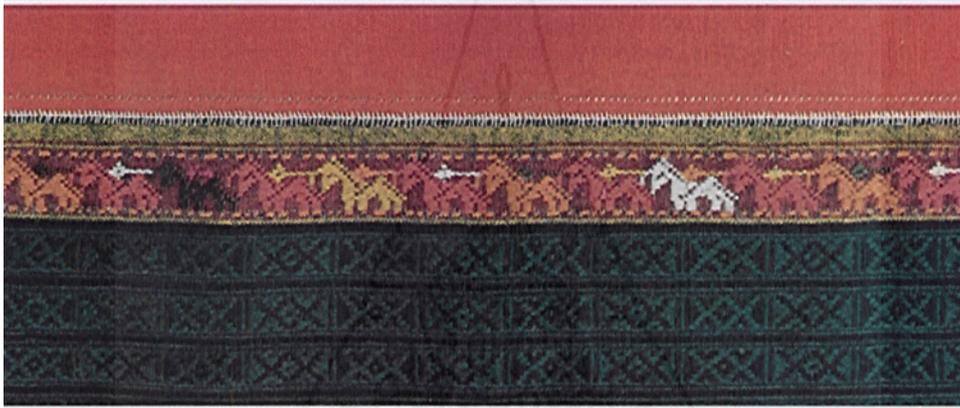
แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือในตำบลคอนแร่ ตำบลห้วยไผ่

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายหน้าหมอนจก

ภาพที่ 2.65 ลายนาค ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok18.htm

ลายผ้า

ชื่อลาย : ผ้า

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : -

แหล่งที่นิยมทอ : กลุ่มช่างฝีมือทอตำบลคูบัว ตำบลห้วยไผ่ ปัจจุบันนิยมทอ ที่ศูนย์สืบทอดศิลป

ผ้าจกราชบุรี วัดแคทราย ศูนย์หัตถกรรม พื้นบ้าน วัดคูบัว และศูนย์หัตถกรรมวัดรางบัว

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นลายจกในตีนผ้าชิ้นตีนจก

ภาพที่ 2.66 ลายผ้า ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok.htm

ลายนก

ชื่อลาย : นก

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายเดี่ยว

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : รูปทรงเหมือนนก

แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือไท-ยวนราชบุรี

ประโยชน์ : ใช้ทอประกอบในตีนผ้าชิ้นตีนจก ชินตา หน้าหมอน

จก ผ้าปรกหัวนาค ผ้าขาวม้า และย่ามจก

ภาพที่ 2.67 ลายนก ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายเดี่ยว

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok20.htm

ลายชะเปา

ชื่อลาย : ชะเปา

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายผสม

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางสันนิษฐาน : -

แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือ

ประโยชน์ : ใช้ทอเป็นส่วนล่างของตีนผ้าชิ้นตีนจก เชิงผ้าชิ้นตีนจกของ ไท-ยวนราชบุรี

ทุกผืนต้องมีลายชะเปาประกอบอยู่ด้วยเสมอ

ภาพที่ 2.68 ลายชะเปา ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายผสม

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok21.htm

ลายมะลิเลื้อย

ชื่อลาย : มะลิเลื้อย

ประเภท : ลายประกอบ

กลุ่ม : ลายผสม

ที่มาของชื่อ : เรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ

แนวทางต้นนิชฐาน : รูปลักษณะเป็นแถวเลื้อย คล้ายรูปทรงของต้นมะลิที่เลื้อย ไปตามพื้นดิน (เป็นการตั้งชื่อตามพรรณไม้)

แหล่งที่นิยมทอ : ทุกกลุ่มช่างฝีมือ

ประโยชน์ : ใช้ทอร่วมกับลายหลัก พบมากในผ้าชิ้นตีนจก ย่ามจก ผ้าปรกหัวนาค หมอนจก เป็นลายประกอบที่นิยมทอกันมากที่สุด

ภาพที่ 2.69 ลายมะลิเลื้อย ประเภท: ลายประกอบ กลุ่ม: ลายผสม

ที่มา : http://www.sacict.net/kubua/dot_chok22.htm

ลายของผ้าจก

ภาพที่ 2.70 ลายของผ้าจก

ที่มา : <http://www.tudsinjai.com/shopscrip/blog/3/>

6. ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ประวัติตำบลคูบัว ตำบลคูบัวเป็นชุมชนโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ พบหลักฐานประเภทโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สร้างขึ้นในวัฒนธรรมทวารวดีเป็น จำนวนมาก ลักษณะแผนผังของเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามุมมน วางตัวตามแนวเหนือ-ใต้ ขนาดความกว้าง 800 เมตร ความยาว 2,000 เมตร บริเวณที่ตั้งเมืองเป็นเนินดินธรรมชาติอยู่บนลานตะพักชายฝั่งทะเล สูงจากพื้นที่โดยรอบประมาณ 1-2 เมตรและสูงประมาณ 5 เมตรจากระดับน้ำทะเล มีลำน้ำไหลผ่าน 2 สายคือ ห้วยคูบัวและห้วยชินสีห์ พื้นที่ทางด้านทิศเหนือของเมืองเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ทางด้านทิศตะวันตกเป็นเขตเนินเขาและภูเขาสูง ส่วนทางด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มมี “แม่น้ำอ้อม” ไหลผ่าน ซึ่งแม่น้ำอ้อมเป็นทางน้ำสายเก่าของแม่น้ำแม่กลอง ตัวเมืองคูบัวตั้งอยู่ห่างจากแม่น้ำอ้อมประมาณ 2.7 กิโลเมตร และห่างจากแม่น้ำแม่กลองประมาณ 9.1 กิโลเมตร ส่วนพื้นที่ทางทิศใต้ของเมืองเป็นที่ราบลุ่มลาดลงสู่ทะเล โดยอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลปัจจุบันในเขตจังหวัดสมุทรสงครามประมาณ 25 กิโลเมตร สำหรับชื่อคูบัวนั้นผู้สูงอายุในตำบล กล่าวว่า สมัยก่อนบริเวณนี้เป็นคูเมือง มีบัวขึ้นโดยรอบคูเมือง จึงนำเอามาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “คูบัว” (www.annaontour.com)

ที่ตั้ง

ตำบลคูบัวอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดราชบุรีไปทางทิศใต้ประมาณ 8 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงชันไปจนถึงต่อเนื่องกับเนินเขาด้านตะวันตก

การคมนาคม ตำบลคูบัวมีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญคือ

1. ถนนลาดยางจากตัวเมืองราชบุรี ผ่านมายังตำบลคูบัวจนถึง สี่แยกห้วยชินสีห์รวมระยะทาง 10 กิโลเมตร
2. ถนนเชื่อมหมู่บ้านสายคูบัว ถึง ท่าสนุ่น รวมระยะทาง 2.7 กิโลเมตร
3. ถนนลาดยางจากศาลากลางจังหวัด ตรงมาทางบ้านคอนแจงดตำบลคอนตะโกถึง หมู่ที่ 9 ตำบลคูบัว รวมระยะทาง 6 กิโลเมตร
4. ถนนเลียบบคลองชลประทาน จากสี่แยกห้วยชินสีห์ผ่านมาทางหมู่ 11 หมู่ 9 และหมู่ 1 ตำบลคูบัว รวมระยะทาง 7 กิโลเมตร
5. การคมนาคมทางรถไฟ จากสถานีรถไฟราชบุรีลงมาทางใต้จะมีสถานีรถไฟบ้านคูบัว ระยะทางจากสถานีรถไฟราชบุรีถึงสถานีรถไฟบ้านคูบัว รวมประมาณ 5 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศและประชากร

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลคูบัวเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีลำห้วยธรรมชาติไหลผ่านจากทางทิศตะวันตกไปยังทิศตะวันออกจำนวน 2 สายได้แก่ ลำห้วยคูบัว และลำห้วยชินสีห์ มีน้ำตลอดทั้งปีรวมถึงคลองชลประทาน 2 สายใหญ่ พื้นที่จึงมีความเหมาะสมกับการทำเกษตร และปศุสัตว์ในส่วนของภูมิอากาศ ในฤดูร้อน อากาศค่อนข้างร้อนและแห้งแล้ง ฤดูหนาวอากาศหนาวและฤดูฝนมีปริมาณน้ำฝนตกปานกลางถึงมาก

ตำบลคูบัวมีเนื้อที่ประมาณ 25 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 15,625 ไร่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง ประกอบไปด้วย 15 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านตากแดด หมู่ที่ 2 บ้านระนอง (บ้านห้วย) หมู่ที่ 3 บ้านหนองจันท์ (บ้านปู่ฟ้า) หมู่ที่ 4 บ้านใต้ หมู่ที่ 5 บ้านตะโก หมู่ที่ 6 บ้านโพธิ์งาม หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ หมู่ที่ 8 บ้านหนองยายแก้ว หมู่ที่ 9 บ้านปากห้วย หมู่ที่ 10 บ้านท่าช้าง หมู่ที่ 11 บ้านโพธิ์ หมู่ที่ 12 บ้านห้วยนา หมู่ที่ 13 บ้านต้นแห่น หมู่ที่ 14 บ้านหนามพุงดอ (บ้านหนามพุงดอ) หมู่ที่ 15 บ้านไร่มะม่วง มีโรงเรียนในเขตพื้นที่ตำบลคูบัว จำนวน 5 แห่ง คือ โรงเรียนวัดคูบัว โรงเรียนวัดโพธิ์ โรงเรียนวัดแคทราย โรงเรียนวัดหนามพุงดอ โรงเรียนแคทรายวิทยา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดแคทราย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดหนามพุงดอ มีสถาบันและองค์กรทางศาสนามีวัดในเขตพื้นที่ตำบลคูบัวจำนวน 7 แห่ง คือ วัดตากแดด วัดคูบัว วัดโฆลงสุวรรณคีรี วัดท่าช้าง วัดโพธิ์ วัดแคทราย วัดหนามพุงดอ มีประชากร 10,085 คนแยกเป็นชาย 4,815 คน หญิง 5,270 คนมีความหนาแน่นเฉลี่ย 404 คน: ตารางกิโลเมตร ทางด้านสาธารณสุขมีสถานีอนามัยประจำในพื้นที่ตำบลคูบัว 2 แห่งคือ สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ(<http://www.kubua.go.th/index.php>)

สภาพทางเศรษฐกิจ

แต่เดิมชาวไทยยวนมีความถนัดในการทำไร่ทำนาเป็นหลัก เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงหนุ่มสาวชาวไทยยวนก็เปลี่ยนอาชีพละทิ้งการทำนา เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมที่ให้ค่าตอบแทนสูงกว่า ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทอผ้าจากเนื่องจากผ้าจากเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้เวลาในการทำ ราคาค่อนข้างสูงผู้ที่ซื้ออาชีพการทอผ้าจากหรือที่เคยทอในยามว่างจากการทำนาหันไปประกอบอาชีพอื่นที่รายได้มั่นคงกว่า การทอผ้าจากจึงหยุดชะงักลง ยังเหลืออยู่บ้างในกลุ่มที่รักงานทอ จวบจนมีกระแสการอนุรักษ์ผ้าจากที่เริ่มในเวลาไม่นานนี้ การทอผ้าจากจึงได้รับการสืบทอดอีกครั้ง (ฉัฐพล บุญอุทิศ 2546: 19)

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ภาษา ความเชื่อและการละเล่นพื้นบ้าน

ภาษาพูดและภาษาเขียน ชุมชนไทยวน มีภาษาพูดและเขียนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ภาษาพูดจะใช้คำเมืองติดต่อกัน ซึ่งการพูดคำเมืองจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับการพูดคำเมืองของชนทางภาคเหนือ แต่จะมีลักษณะเสียงที่แข็งกระด้าง ห้วนๆ สั้นๆ ถ้าเปรียบเทียบกับลักษณะการพูดของคนเชียงใหม่ ที่มีเสียงอ่อน หรือมีเสียงยานคาง ในส่วนของภาษาเขียนอักษรของชาวไทยวนมิใช่มาเป็นเวลานานแล้ว เมื่อได้อพยพจากเมืองเชียงแสนมาอยู่ที่จังหวัดราชบุรีก็ได้นำอักษรเหล่านั้นมาใช้ ใช้เขียนลงในสมุดข่อยหรือจารลงใบลาน ชาวไทยวนเรียกอักษรนี้ว่า “หนังสือวน” เรื่องที่บันทึกลงในสมุดข่อยมักจะเป็นตำราหมอดู ตำราสมุนไพร เวทย์มนต์คาถาต่างๆ ส่วนเรื่องที่จะจารลงใบลานจะเป็นพระธรรมเทศนาเป็นส่วนใหญ่ ชาวไทยวนในสมัยก่อนมักนิยมถวายคัมภีร์เทศ เพราะเชื่อว่าได้บุญมากส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องพระเวสสันดร

ปัจจุบันชุมชนไทยวนราชบุรียังใช้ภาษาพูดคำเมืองเป็นภาษาที่ใช้ในการติดต่อกันภายในชุมชน แต่กับคนภายนอกหรือคนชาติพันธุ์อื่นก็จะใช้ภาษากลางในการติดต่อกัน และพบว่าหนุ่มสาว เด็กรุ่นใหม่ๆ ไม่พูดภาษาคำเมืองกันแล้วซึ่งสาเหตุที่เด็กรุ่นใหม่ไม่นิยมพูดคำเมืองเป็นเพราะ

- การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยวนให้กลมกลืนกับสังคมเมือง ลูกหลานไทยวนมีความคิดว่า การพูดคำเมืองจะได้รับการดูถูกว่าเป็นคนลาว ดังนั้นจึงต้องพูดภาษากลางเพื่อเป็นการลบปมด้อยของตน
- การศึกษา ปัจจุบันชาวไทยวนนิยมส่งลูกหลานเข้าไปศึกษาในเมือง จึงต้องใช้ภาษากลางในการติดต่อกับเพื่อนนักเรียน
- การแต่งงาน กันระหว่างชาวไทยวน กับคนชาติพันธุ์อื่นๆ การใช้ภาษาสื่อสารจึงต้องใช้ภาษากลาง

ในส่วนของภาษาเขียน ปัจจุบันชาวไทยวน ไม่ได้นำมาใช้ในการติดต่อกัน เหลือเพียงแต่ภาษาเขียนที่บันทึกอยู่ในสมุดข่อย หรือจารบนใบลานเท่านั้น ซึ่งถูกเก็บรักษาอยู่ในจิปาळेภัณฑสถานบ้านคูบัว และวัดในท้องถิ่น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐพล บุญอุทิศ (2546) ได้ศึกษา “เรื่อง พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑสถาน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี ” สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของผ้าจีนดินจกที่สัมพันธ์กับการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และระบบเศรษฐกิจในชุมชนคูบัว ที่ดำเนินมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับผ้าจีนดินจกนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่แฝงความหมายที่พยายามจะดำรงลักษณะทางชาติพันธุ์ของตนไว้ในผ้าจีนดินจกของชุมชนด้วย ขณะเดียวกันการกลายเป็นสินค้าก็มีได้ทำลาย

ความหมายเดิมของชุมชน หากแต่การคำช่วยให้เกิดการขยายตัวของความหมายเดิมและช่วยให้
 ผ้าชิ้นดินจกมีชีวิตอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ที่กำลังเปลี่ยนแปลง และสรุปถึงงานสถาปัตยกรรมไทย
 ในลักษณะไทยประเพณีและลักษณะไทยประยุกต์ในรูปแบบของพระมหาเจดีย์ และพิพิธภัณฑ
 ชุมชน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรีนั้นจะต้องมีการปรับแต่ละองค์ประกอบไปพร้อมๆกัน ด้วยระเบียบ
 วิธีและการแก้ปัญหาอย่างไทย โดยการออกแบบจะต้องคำนึงถึงหลายๆส่วนไปพร้อมๆกัน โดยอาจ
 มีการประยุกต์เทคนิคสมัยใหม่ช่วยในการแก้ปัญหาในทางสถาปัตยกรรมก็มีส่วนช่วยให้งาน
 ออกแบบมีความน่าสนใจและมีความเฉพาะตัว ทั้งนี้การออกแบบอาจทำได้โดย

1. การที่ผู้ออกแบบสามารถประยุกต์งานสถาปัตยกรรมไทยได้คตินั้นต้องเข้าใจ
 ความหมายที่แท้จริงของอาคารนั้นๆ ทั้งในแนวความคิด และรูปแบบของอาคาร ส่วนการจะเพิ่มเติม
 การใช้งานให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันเป็นเรื่องที่สามารถคิดสร้างสรรค์ได้
2. การคิดกิจกรรมต่างๆ ภายในโครงการ ควรจะต้องรู้ถึงความต้องการของชุมชนเป็น
 หลักเพื่อที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมดูแลและดำเนินการต่อไป
3. การออกแบบเพื่อที่จะใช้งานจริง จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ เข้ามามีส่วน
 ร่วมในการออกแบบด้วยเช่น วิศวกร ภัณฑารักษ์

มนตรี ชมชื่น (2548) ได้ศึกษา “เรื่อง คู่มือการทอผดลายผ้าตีนจกไท -ยวน จังหวัด
 ราชบุรี” สรุปได้ว่า สถานศึกษา ครู อาจารย์ควรถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนซึ่งเป็นการสะท้อนให้
 เห็นวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม รสนิยม ตลอดจนความเป็นมาของวัฒนธรรมสำคัญ ที่แสดง
 ถึงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาของกลุ่มชน ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจตลอดจนเห็นคุณค่าของผ้าทอ
 พื้นบ้านอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ อาจเป็นแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะ
 พื้นบ้านการทอผ้าไว้ด้วย และเป็นการรวบรวมประวัติของไท -ยวน ราชบุรี ความเป็นมาของผ้าจก
 ไท-ยวน ที่เกี่ยวกับผดลายหลัก ลายประกอบ การใช้สี โดยการจัดทำเป็นคู่มือการทอผ้าจกไท -
 ยวน ราชบุรีเพื่อนำไปศึกษาและปฏิบัติต่อไป

ลักขณา ธนาวรรณกิจ (2540) ได้ศึกษา “เรื่อง ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าจก
 ราชบุรี” สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของคนไทยที่สนใจผลิตภัณฑ์ผ้าจกราชบุรีในด้านลายของผ้าจกที่
 นำมาใช้ในผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆ 3 ลาย คือ ลายกาบซ้อนหัก ลายดอกเขีย ลากหักนกคู่ กลุ่มผู้ซื้อส่วน
 ใหญ่เป็นเพศหญิง นิยมซื้อสินค้าหัตถกรรมไทยในสถานที่ท่องเที่ยวโดยมีความชอบและพึงพอใจ
 ผลิตภัณฑ์ผ้าจกในด้านรูปแบบ ขนาด และประ โยชน์ใช้สอย จากการวิจัยพบว่ารูปแบบของ
 ผลิตภัณฑ์ควรออกแบบให้ทันสมัย สวยงามสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ด้านขนาดของ
 ผลิตภัณฑ์ควรมีขนาดที่แตกต่างกัน มีความแข็งแรงทนทาน ด้านประ โยชน์ใช้สอยเนื่องจากผ้าจก
 ราชบุรีมีราคาแพงการออกแบบผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงประ โยชน์ใช้สอยมากที่สุด สามารถนำไปใช้

ประโยชน์ได้ง่าย เพื่อเป็นการเผยแพร่ รักษาเอกลักษณ์การทอผ้าจกให้คงอยู่ต่อไป ด้านความเหมาะสมของลายกับผลิตภัณฑ์ ลายที่มีขนาดใหญ่ควรออกแบบให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ที่มีเนื้อที่วางลาย เพื่อความสมดุลของผลิตภัณฑ์ ลักษณะการทอผ้าจกที่ทอเพื่อนำไปทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ อาจมีผลต่อวัฒนธรรมการทอแบบดั้งเดิม จึงควรมีการพิจารณาในการผลิตและสนับสนุนการทอแบบเดิมไว้ด้วย

วิโรจน์ พรหมสุด (2547) ได้ศึกษา “เรื่อง การบวช : กระบวนการขัดเกลาเพื่อความ เป็นศาสนทายาทคุณภาพ” สรุปได้ว่า ก่อนผู้ที่บวชจะเข้าสู่การบวชและกระบวนการขัดเกลาของ สถาบันสงฆ์ ผู้บวชจะต้องมีความศรัทธาในพระศาสนาเป็นเบื้องต้น ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อ ทดแทนคุณบิดา มารดา มุ่งพ้นทุกข์กำจัดกิเลสและเพื่อศึกษาหลักธรรมต่างๆ อย่างลึกซึ้ง ซึ่งผลของ การบวชทำให้ผู้บวชได้ฝึกอดทนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การอยู่ภายในพระธรรมวินัยทำให้คน เป็นคนมีระเบียบวินัย ลดทิฐิในตัว ได้เรียนรู้ฝึกฝนการทำสมาธิ การบังคับจิตของตน เรียนรู้การใช้ ชีวิตอย่างพระสงฆ์ การใช้ชีวิตเพื่อผู้อื่นทำให้เห็นคุณค่าของตนและรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น ส่วนผลที่ จะได้แก่ผู้อื่น ผู้ที่เป็นญาติก็ทำให้ญาติได้ใกล้ชิดกับพระศาสนา มีโอกาสประพฤติ ปฏิบัติตามแนว ของศาสนา ผลที่ได้กับสังคม ได้เป็นแบบแนวทางการปฏิบัติในเส้นทางแห่งความดีโดยมีสังคม สงฆ์เป็นแบบอย่าง ผู้ที่มีความรับผิดชอบ เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะสังฆาธิการควรนำรูปแบบของ กระบวนการขัดเกลาเพื่อความ เป็นศาสนทายาทคุณภาพนี้ไปใช้เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา อบรม ขัดเกลาผู้บวชอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า จะทำให้การบวชมีคุณค่าได้ศึกษาพระศาสนาอย่าง เต็มที่และจะเป็นการเผยแพร่ศาสนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคงสืบไป

สุชาติ พิบูลแถว (2550) ได้ศึกษา “เรื่อง การศึกษากระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอ ผ้าจก ชุมชนไท -ยวนราชบุรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในมิติทางการพัฒนาชุมชน ” สรุปได้ว่า กระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจก ชุมชนไท -ยวนราชบุรี เป็นกระบวนการต่อสู้ เพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ ซึ่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวเป็นสิ่งที่ดึงดูดของชุมชน ใน ท่ามกลางความหลากหลายของบริบทของสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระบวนการต่อสู้เพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้นี้ได้นำไปสู่การสร้างระบบความสัมพันธ์ใหม่ ของคนในชุมชนด้วยกันและคนในชุมชนกับคนภายนอกชุมชนในลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูล กัน เรียนรู้ร่วมกันบนฐานของสิทธิการเป็นมนุษย์โดยนำเอาหลักการพัฒนาชุมชนมาใช้เป็น กระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจก เช่น หลักองค์รวม ชุมชนมีวิถีคิดแบบองค์รวม คือการคิด ทั้งกระบวนการเพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันและมีพลวัตอย่างต่อเนื่อง ในเรื่อง คนกับคน คนกับภูมิปัญญา คนกับวัฒนธรรม คนกับชาติพันธุ์ คนกับเศรษฐกิจ คนในกับคนนอก ซึ่งล้วนสัมพันธ์และทับซ้อนกันทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการทำงานเรื่องกระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญา

การทอผ้าจากไม้ไม่ได้เกิดจากคนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากคนและกลุ่มหลายกลุ่มที่มีความหลากหลายเข้ามาสัมพันธ์กัน การทำงานจึงไม่มีสูตรสำเร็จที่เป็นสากล เกิดจากการคิดเอง ทำเองในชุมชนจึงเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะพื้นที่แต่มีความเป็นเอกภาพ ดังนั้นการที่ชุมชนมองเรื่องผ้าจากกับเศรษฐกิจ กับการอนุรักษ์เชื่อมโยงสัมพันธ์กันทำให้วัฒนธรรมอื่นที่สูญหายไป ในชุมชน เช่น การละเล่นดนตรีพื้นบ้าน การรับประทานอาหารบนสะโตก พัฒนาไปด้วย การมองอย่างองค์รวมของชุมชนทำให้ในทุกๆ มิติพัฒนาไปอย่างพร้อมกัน

หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรม ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีส่วนร่วมทั้งหมดทุกประการแต่ถ้าสมาชิกทำด้วยความสมัครใจ เมื่อรวมเข้ากันจึงทำให้กิจกรรมประสบความสำเร็จ

หลักการเรียนรู้ ชุมชนใช้หลักการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งเกิดจากการทำงานวิจัยอย่างมีส่วนร่วมของผู้ดำเนินงานเกิดเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าจาก มีการเรียนรู้กันเองภายในชุมชนและเปิดรับความรู้จากภายนอกเข้ามาประยุกต์กับความรู้ภายในชุมชนให้เกิดประจักษ์กับชุมชนเอง

หลักการพึ่งตนเอง กระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจากชุมชนไท -ยวน ราชบุรี เริ่มต้นจากชุมชนคิดและทำกันเอง นำวัฒนธรรมของตนเองมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและเชื่อมโยงภาคจากภายนอกเข้ามาหนุนเสริมในรูปของเงินทุนและความรู้ ซึ่งนำไปสู่การพึ่งตนเองในมิติทางเศรษฐกิจ

หลักพลวัต คือความเข้าใจถึงกฎของความไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไป เช่นเดียวกับภูมิปัญญาการทอผ้าจากที่ในอดีตภูมิปัญญาดังกล่าวค่อยๆ สูญหายไป แต่ได้มีการนำภูมิปัญญานี้กลับมา แล้วเปลี่ยนวัตถุประสงค์ใหม่ ในบริบทใหม่ โดยเปลี่ยนเป็นสินค้าสร้างรายได้ให้กับชุมชน รวมทั้งสามารถอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าจากไปพร้อมกันด้วย

อรรวรรณ ดวงสีใส (2546) ได้ศึกษา “เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการสอนโดยใช้โครงการ เพื่อส่งเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี” สรุปได้ว่า โปรแกรมนี้เป็นการสอนโดยใช้โครงการเพื่อส่งเสริมความรู้ เจตคติและพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาซึ่งเป็นโปรแกรมเสริมหลักสูตรจัดในช่วงนอกเวลาเรียนปกติ สัปดาห์ละ 3 วัน โดยเน้นให้ผู้ร่วมโปรแกรมมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดเจตคติที่ดี มีความตระหนัก และเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งแสดงพฤติกรรมปฏิบัติที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โปรแกรมนี้จะสำเร็จไปได้ด้วยดี ครูและผู้บริหารโรงเรียนต้องศึกษารายละเอียดของโปรแกรมให้มีความเข้าใจในทุกองค์ประกอบ แล้วนำไปปรับเนื้อหา กิจกรรม หัวข้อโครงการให้มีความเหมาะสมกับกลุ่ม

นักเรียน บริบททางสังคม และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่น ตลอดจนยึดหยุ่นระยะเวลาในการ
 ทำโครงการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสพัฒนาและแก้ไข โครงการของตนให้สมบูรณ์
 ยิ่งขึ้น โครงการนี้ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นและทุกองค์กรในชุมชนมีบทบาทสำคัญ ดังนั้นผู้ใช้
 โปรแกรมจึงควรมีการประสานงานกับผู้ปกครองและหน่วยงานต่างๆ เพื่อความสำเร็จของโครงการ
 อุดม สมพร (2540) ได้ศึกษา “เรื่องผ้าจกไท-ยวน ราชบุรี” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาด้านหนึ่ง
 ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไท -ยวนที่กำลังจะสูญหายไป โดยการนำเอาการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
 (Participation Action Research) มาเป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปปะผ้าจกซึ่งเกิด
 การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน จากการศึกษาได้ค้นพบองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าจกรวมถึง
 แนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการอนุรักษ์ผ้าจกไท -ยวน ราชบุรี และพบว่ากิจกรรมที่
 เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยสามารถเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ทำให้ชาวบ้าน
 เกิดจิตสำนึกเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาการทอผ้าจก ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพให้กับชาวบ้านใน
 การทอผ้าจก จนนำไปสู่การรวมกลุ่มทอผ้าแล้วพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน
 ปราบกฏการณ์ของกระบวนการอนุรักษ์ศิลปปะผ้าจกไท -ยวน ราชบุรี เป็น
 ปราบกฏการณ์ที่ชุมชนสร้างความเป็นตัวตน โดยแสดงผ่านทางวัฒนธรรมของตนคือศิลปปะผ้าจก โดย
 ไม่ยอมจำนนต่อวัฒนธรรมกระแสหลัก จนนำไปสู่การพึ่งตนเองในมิติต่างๆ คือ มิติทางวัฒนธรรม
 มิติทางเศรษฐกิจและมิติสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนและเพื่อศึกษาแนวทาง ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
- สร้างเครื่องมือวิจัย
- ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยดังนี้

1.1 การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลและการค้นคว้าจากเอกสารได้แก่

- เอกสารทางวิชาการ ได้แก่ ตำรา บทความ วารสาร หรือเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ประวัติชุมชนที่ทำการศึกษากับการอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาจากวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีเพื่อเป็นความรู้พื้นฐานที่จะช่วยในการกำหนดแนวคิดในการศึกษา และใช้ประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์

1.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ชาวบ้าน ผู้รู้ (หัวหน้ากลุ่มทอผ้า) ผู้นำ (ผู้เฒ่า ผู้แก่ ชาวไทยยวน) ผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) นักวิชาการ รวมทั้งสิ้น 20 คน

การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยผู้เก็บข้อมูล หรือผู้สัมภาษณ์จะต้องพูดคุย ซักถาม หรือสนทนากับผู้ตอบหรือผู้ให้ข้อมูลตามข้อมูลตามข้อคำถามที่กำหนดไว้ใน การสัมภาษณ์ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก ทั้งแบบที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Un Structured Interview)

1.3 การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้รวบรวมข้อมูล จะเข้าไปสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน โดยใช้แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) ผู้วิจัยได้สัมผัสและสังเกตพฤติกรรมและปรากฏการณ์ต่างๆ โดยไม่ให้ผู้ให้ข้อมูลรู้ตัวเพื่อสังเกตสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน วิธีการผลิต วิธีการดำรงชีวิต ตลอดจนประเพณี และความเชื่อ

1.4 การสำรวจชุมชน เป็นการสำรวจเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลของชุมชนที่เป็นชุมชนเป้าหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในด้านต่างๆ เช่นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนเพื่อช่วยในการอธิบายทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดในการสำรวจชุมชนดังนี้

ลักษณะของประวัติข้อมูลชุมชน (Community profile)

- ชื่อชุมชน
- ตำบล
- อำเภอ
- จังหวัด
- ผู้ใหญ่บ้าน
- ประวัติความเป็นมา

ลักษณะทั่วไปของตำบล

- ที่ตั้งของตำบล
- ลักษณะภูมิประเทศ
- ขนาด
- ประชากร
- ลักษณะความสำคัญ

แบบแผนเศรษฐกิจ

- ลักษณะที่ดิน
- อากาศ
- พืชผล
- วิธีการกรรมการเกษตร

ระบบคมนาคม

แบบแผนการเกษตรฤดูกาล

ลักษณะชุมชน

- ที่ตั้งของชุมชน
- ลักษณะภูมิประเทศ
- ขนาด
- ประชากร
- ลักษณะสำคัญ

ข้อมูลเกี่ยวกับ

- กลุ่มชาติพันธุ์
- วัฒนธรรม
- ความเชื่อ และศาสนา

ลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจ

- แบบแผนอาชีพ
- แหล่งที่มาของรายได้
- การตลาด
- รายจ่าย
- คุลรายรับรายจ่าย

สถานการณ์สิ่งแวดล้อม

- น้ำดื่ม น้ำใช้
- แหล่งน้ำ
- ส้วม การกำจัดขยะ

สภาวะทางสุขภาพ

- ปัญหาทางสุขภาพที่สำคัญ
- โรค
- การให้ภูมิคุ้มกันและควบคุม

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sampling Procedures)

เพื่อให้การวิจัยได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ กลุ่มทอผ้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งประกอบด้วย

- 1) ผู้รู้ในตำบลคูบัว (หัวหน้ากลุ่มทอผ้า) จำนวน

2 คน

2) ผู้นำ (ผู้เฒ่า ผู้แก่) จำนวน	2 คน
3) ผู้นำชุมชน จำนวน	2 คน
4) นักวิชาการ จำนวน	2 คน
5) กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกหัวนาค	จำนวน 10 คน
6) อดีตนาทที่เคยบวชและใช้ผ้าปรกหัวนาค	จำนวน 2 คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน 20 คน

คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีคุณสมบัติดังนี้

- 1) ผู้รู้ ต้อง เป็นหัวหน้ากลุ่มทอผ้าที่มีความรู้ ความชำนาญในการทอผ้าจก
- 2) ผู้นำ ต้องเป็นผู้มีอาวุโสหรือผู้เฒ่า ผู้แก่ไทยยวนในชุมชนและเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนมานานเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้าน สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีการบวชและการใช้ผ้าปรกหัวนาคได้เป็นอย่างดี ตลอดจนให้รายละเอียดในด้านประวัติดชุมชน ในแง่สภาพสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี
- 3) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีเชื้อสายไทยยวน
- 4) นักวิชาการ คือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าจกและมีผลงานด้านวิชาการ
- 5) กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกหัวนาค ได้แก่คนทั่วไปที่มีเชื้อสายไทยยวน และอาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่ทำการวิจัย
- 6) อดีตนาทที่เคยบวชและเคยใช้ผ้าปรกหัวนาค

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแบบสำรวจชุมชน ดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- 1) แบบการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview)
  - 1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ประวัติความเป็นมาของการทอผ้าปรกหัวนาคและลวดลาย ภูมิปัญญาในการทอผ้าปรกหัวนาค แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าปรกหัวนาค

1.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ประเด็น สัมภาษณ์ได้แก่ แนวทางส่งเสริมและให้การสนับสนุนการทอผ้าปรกหัวนาคในชุมชน แนวทาง ส่งเสริมการอนุรักษ์การทอผ้าปรกหัวนาค

2) แบบสังเกต (Observation)

2.1 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตเพื่อจับบันทึก พฤติกรรมและปรากฏการณ์ในชุมชนด้านการใช้ชีวิตประจำวัน กิจกรรม และวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ เกี่ยวข้องกับการทอผ้า การบวช ค่านิยมในการใช้ผ้าปรกหัวนาค

3) แบบสำรวจชุมชน

ผู้วิจัยกำหนดประเด็นในแบบสำรวจชุมชน คือ สภาพทั่วไปของชุมชน สภาพ ทางสังคม ซึ่งสัมภาษณ์จากผู้รู้จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน 1 คน

การดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย แบ่งเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

- 1) ศึกษาจากวารสาร เอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดขอบข่ายการสร้างเครื่องมือ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) สัมภาษณ์ ปรึกษาบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับผ้าจก มาประกอบเป็น แนวทางในการสร้างเครื่องมือ
- 4) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มี โครงสร้าง โดยจะต้องมีประเด็น โครงสร้างคำถามให้ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้ ภูมิหลังของ กลุ่มตัวอย่าง ประวัติและกระบวนการทอผ้าจก ภูมิปัญญา ลวดลายเอกลักษณ์ของผ้าปรกหัวนาค ปัญหาอุปสรรค แนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคของชุมชนตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
- 5) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา งานวิจัยและ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และสำนวนภาษาในแบบ สัมภาษณ์
- 6) นำร่างแบบสัมภาษณ์มาแก้ไขปรับปรุง ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญได้ เสนอแนะ แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ประกอบอาชีพการทอผ้าจกในชุมชน ตำบลคูบัว
- 7) เรียบเรียงและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ แล้วทำแบบสัมภาษณ์ไปใช้เก็บข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

4.1 การเข้าพื้นที่ หลังจากได้กรอบแนวคิดในการจัดทำวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจะทำการสำรวจพื้นที่ที่ทำการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มทอผ้าจก ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

4.2 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ที่จะให้ข้อมูลหลัก แบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลต้องอาศัยอยู่ในชุมชนตำบลคูบัว ประกอบด้วย ผู้รู้ 2 คน, ผู้นำ (ผู้เฒ่า ผู้แก่ไทยวน) 2 คน ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน, นายกอบต.ฯ 1 คน), นักวิชาการ 2 คน, กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกหวนาค 10 คน, อดีตนาทที่เคยบวช และใช้ผ้าปรกหวนาค จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน

4.3 การติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ หลังจากผ่านการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วผู้วิจัยจะทำการติดต่อกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1) ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น
  - องค์กรบริหารส่วนตำบลเพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน
  - กลุ่มทอผ้าตำบลคูบัวเพื่อขอข้อมูลและสัมภาษณ์
  - หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขอข้อมูล
- 2) นำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบสังเกต (Observation) แบบสำรวจชุมชนที่ตรวจสอบและแก้ไขเสร็จเรียบร้อยแล้วลงเก็บข้อมูลภาคสนาม
- 3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก การสังเกต และการสำรวจชุมชน
- 4) นำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การจัดทำข้อมูล

โดยคำนึงถึงคุณภาพของข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลและตรวจสอบความครบถ้วน คุณภาพของข้อมูลรวมทั้งผลสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Melthod) ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบข้อมูล 2 วิธี ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านเวลา (Time Triangulation) โดยการนำเอาข้อมูล

ที่ได้จากภาคสนามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และข้อมูลที่ได้จากเอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องมา ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างเวลาโดยหากเวลาต่างกัน ข้อมูลที่เก็บได้จะเหมือนกันหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงของข้อมูล

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านระเบียบวิธี (Methodological triangulation) โดยใช้เทคนิควิธีการรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ หลายๆ วิธี เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน สำหรับการศึกษาวิจัยนี้ ใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การทำไคอะแกรม ชีวประวัติหรือทราบถึงภูมิหลังของประชากร เป้าหมาย หรือผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งหากข้อมูลที่ได้มามีความแตกต่างหรือขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล และเข้าไปคลุกคลีในชุมชนหลายๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกันกับช่วงแรก และหากข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบแล้วปรากฏว่าเป็นข้อมูลที่เหมือนกันและน่าเชื่อถือ ถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง หลังจากนั้นจะนำผลการศึกษามาทำการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในลักษณะของการเขียนรายงานการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Method) ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ก่อนจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยจะตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งหมดมาอย่างถูกต้องครบถ้วน หลากหลาย เพียงพอสำหรับเรื่องที่วิจัยและนำไปวิเคราะห์ต่อไป

5.2 พิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูลเช่น พิจารณาความสม่ำเสมอของข้อมูลที่ได้มาใช้ใน เวลาต่างกัน แต่เรื่องเดียวกัน ซึ่งจะมีแหล่งข้อมูลที่สำคัญดังนี้คือ ผู้รู้ ผู้นำชุมชน กลุ่มทอผ้า นักวิชาการ กำนัน นายอบต. ห้องสมุด และแหล่งรวบรวมข้อมูลอื่นๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่สำคัญๆ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

5.3 ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล โดยการตรวจสอบการเก็บข้อมูลในแต่ละช่วงเวลาเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยขั้นตอน การจัดระบบข้อมูลแล้วทำการแยกประเภทของข้อมูลตามประเด็นของกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยที่กำหนดไว้และทำความเข้าใจข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมมาได้ โดยวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ศึกษาอย่างละเอียดตามการวิเคราะห์ดังนี้ คือ การทำข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูลจากการเปรียบเทียบข้อมูล เป็นต้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ยวน : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 20 ราย ตลอดจนการสำรวจชุมชน โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

ผู้รู้(หัวหน้ากลุ่มทอผ้า) 2 คน ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล) 2 คน ผู้นำชาวบ้าน (ผู้เฒ่า ผู้แก่) 2 คน นักวิชาการ 2 คน อดีตนาทที่เคยบวชและใช้ผ้าปรกห้วนาค (2 คน) กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกห้วนาค 10 คน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

- 2.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน
- 2.2 แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคให้คงอยู่ต่อไป

ตอนที่ 3 ข้อเสนอที่ได้จากการค้นพบ

- 3.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน
  - 3.2 แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคให้คงอยู่ต่อไป
- โดยมีรายละเอียดของแต่ละตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. ผู้รู้ จำนวน 2 คน ได้แก่ นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว
2. ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน นายเสรี ดวงสีใส, นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา ผู้นำชาวบ้าน จำนวน 2 คน ได้แก่ นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง
3. นักวิชาการ จำนวน 2 คน ได้แก่ ดร.อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา
4. กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกห้วนาคจำนวน 10 คน ได้แก่ นางจิราภา

สุขเกษม, นางอรุณ ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวชะ, นางมาลี เติมพวงทอง, นางสุนันท์ ออบเซย, นางทองพุดิ หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภาวังคะรัต, นางสุนันทา สุขเกษม

5. อดีตนาทที่เคยบวชและเคยใช้ผ้าปรกหัวนาค จำนวน 2 คน ได้แก่คร. อุคม สมพร, นายโล่ ชมภูเทศ

โดยมีรายละเอียดสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้รู้ สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางมณี สุขเกษม เพศหญิง อายุ 61 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น ผู้รู้

บ้านเลขที่ 2 หมู่ 5 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ผู้ประกอบการร้านค้าผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นเมือง รายได้เดือนละ 14,000

บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน

หน้าที่ทางสังคมในปัจจุบัน ผู้ประกอบการร้านค้าผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นเมือง

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักร้องและศิลปินดีเด่น สาขา

ช่างฝีมือ (การทอผ้าพื้นเมือง)

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน การซื้อ

ขายและมีไว้ในครอบครอง

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคในด้าน การประยุกต์ใช้ลายผ้าจกมาทอเป็นผ้า

ปรกหัวนาค

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกหัวนาค เคยเห็น

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกหัวนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกหัวนาคภายในครอบครัว มี

การเคยใช้ผ้าปรกหัวนาคในครอบครัว เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่

21 มีนาคม 2554

นางสาวอร่าม พิบูลแถว เพศหญิง อายุ 58 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้รู้, ประธาน
 กรรมการศูนย์ส่งเสริมอาชีพทอผ้าจากบ้านใต้
 บ้านเลขที่ 34 หมู่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
 สถานภาพการสมรส โสด
 การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6
 ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว
 อาชีพ ค้าขายผ้าจากและวิทยากร รายได้เดือนละ 12,000 บาท
 ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง
 หน้าที่ทางสังคมในอดีต ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม)
 หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ประธานกรรมการศูนย์ส่งเสริมอาชีพทอผ้าจากบ้านใต้
 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี
 ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจากและเป็นวิทยากร
 ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้านการรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน การซื้อ
 ขายและมีไว้ในครอบครอง
 ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การประยุกต์ใช้ลายผ้าจากมาทอเป็นผ้า
 ปรกห้วนาค

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค เคยเห็น

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว เคยใช้

2. ผู้นำชุมชน สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นายเสรี ดวงสีใส เพศชาย อายุ 59 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้นำชุมชน,
 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3

บ้านเลขที่ 82/1 หมู่ 3 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ รับราชการ รายได้เดือนละ 8,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต ผู้ใหญ่บ้าน
หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3
ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้นำชุมชน
ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาค ไม่มี
ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาค ไม่มี
การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกหัวนาค เคยเห็น
ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกหัวนาค เฉยๆ
การครอบครองผ้าปรกหัวนาคภายในครอบครัว ไม่มี
การเคยใช้ผ้าปรกหัวนาคในครอบครัว ไม่เคย

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2554
นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา เพศหญิง อายุ 34 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น ผู้นำ
ชุมชน, นักพัฒนาชุมชน 5 องค์การบริหารส่วนตำบลคูบัว
บ้านเลขที่ องค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ 3 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
สถานภาพการสมรส สมรส
การศึกษา ระดับปริญญาตรี
ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว
อาชีพ รับราชการ รายได้เดือนละ 10,000 บาท
ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง
หน้าที่ทางสังคมในอดีต รับราชการ
หน้าที่สังคมในปัจจุบัน นักพัฒนาชุมชน 5
ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี
ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักพัฒนาชุมชน
ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาค ไม่มี
ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาค ไม่มี
การมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกหัวนาค ไม่มี
ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกหัวนาค ชอบ
การครอบครองผ้าปรกหัวนาคภายในครอบครัว ไม่มี
การเคยใช้ผ้าปรกหัวนาคในครอบครัว ไม่เคย

ผู้นำชาวบ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2554
นางสาวทองอยู่ กำลังหาญ เพศหญิง อายุ 80 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้นำ
ชาวบ้าน, วิทยากรและผู้ประกอบการจำหน่ายผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นเมือง
บ้านเลขที่ 12 หมู่ 12 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
สถานภาพการสมรส โสด

การศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอและค้าขายผ้าจก รายได้เดือนละ 12,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต เป็นวิทยากรสาธิตและฝึกสอนการทอผ้าตีนจกที่
พระราชวังไกลกังวล อ.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ และเป็น บุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้าน
วัฒนธรรม สาขาศิลปะ การช่างศิลปะ และการช่างฝีมือ ประจำปี พ.ศ.2534
หน้าที่สังคมในปัจจุบัน วิทยากรและเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม
สาขาศิลปะ การช่างศิลปะ และการช่างฝีมือ

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 20 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกและวิทยากร
ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้านการรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน การซื้อ
ขายและมีไว้ในครอบครอง เป็นพิเศษ

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การประยุกต์ใช้ลายผ้าจกมาทอเป็นผ้า
ปรกห้วนาคเป็นพิเศษ

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค เคยเห็น

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว เคยมี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2554
นางอนงค์ ห่วงทอง เพศหญิง อายุ 74 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น ผู้นำชาวบ้าน,
จำหน่ายผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นเมือง
บ้านเลขที่ 68 หมู่ 7 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ค่าขายผ้าจก รายได้เดือนละ 6,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกกลุ่มทอผ้าบ้านคูบัว

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 5 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจก

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้านการรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน การซื้อขายและมีไว้ในครอบครอง

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้านการประยุกต์ใช้ลายผ้าจกมาทอเป็นผ้าปรกห้วนาค

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค เคยเห็น

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

3. นักวิชาการ สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 22 มีนาคม 2554

ดร. อุดม สมพร เพศชาย อายุ 69 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นนักวิชาการ, ผู้อำนวยการจิปาณะสถานบ้านคูบัว

บ้านเลขที่ 32/23 ซอย 5 ถนน แม่น้ำลี้ก ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ สาขาออกแบบประยุกต์ศิลป์

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ รับราชการ รายได้เดือนละ 13,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต เป็นผู้ดำเนินการ โครงการสร้างศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจก

ราชบุรี

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ผู้อำนวยการจิปาณะสถานบ้านคูบัว

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 8 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ
อนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมไทยยวน

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การใช้ผ้าปรกห้วนาค
ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การอนุรักษ์
การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค เคยใช้ผ้าปรกห้วนาค
ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน
การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว มี
การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา เพศหญิง อายุ
นักวิชาการ

52 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น

บ้านเลขที่ 9/123 หมู่ 1 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส โสด

การศึกษาระดับปริญญาโท

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ รับราชการ รายได้เดือนละ 10,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต ไม่มี

หน้าที่ทางสังคมในปัจจุบัน หัวหน้าส่วนคลัง องค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลคูบัว

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 28 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ
อนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมไทยยวน

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การศึกษาลายผ้าจก
ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน ลายผ้าจกและการอนุรักษ์
การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค ไม่เคยใช้
ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน
การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี
การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

4. กลุ่มทอผ้าและผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกหัวนาค สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 22 มีนาคม

2554

นางจิราภา สุขเกษม เพศหญิง อายุ 33 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น กลุ่มทอผ้า,
ผู้ประกอบการร่วม จำหน่ายผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นเมือง

บ้านเลขที่ 2 หมู่ 5 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ผู้ประกอบการร่วม จำหน่ายผ้าตีนจกและผ้าทอพื้นเมือง รายได้เดือนละ
8,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต ไม่มี

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 8 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ศึกษาลวดลายผ้าตีนจก

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคในด้าน การรู้จัก การซื้อขายและมีไว้ใน
ครอบครอง

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคในด้าน การประยุกต์ใช้ลายผ้าจกมาทอเป็นผ้า
ปรกหัวนาค

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกหัวนาค ไม่เคยเห็น

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกหัวนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกหัวนาคภายในครอบครัว มี

การเคยใช้ผ้าปรกหัวนาคในครอบครัว เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางอรุณ ตั้งสุขสันต์ เพศหญิง อายุ 54 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น ผู้รับจ้างทอผ้า

บ้านเลขที่ 9/123 หมู่ 1 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกกลุ่มทอผ้าจกคูบัว

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค ไม่เคยใช้

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางจันทร์ฉาย เอี้ยวสะ เพศหญิง อายุ 44 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้รับจ้างทอผ้า
บ้านเลขที่ 54 หมู่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกกลุ่มทอผ้าจกคูบัว

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้านการทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกห้วนาค ไม่เคยใช้
 ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน
 การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี
 การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางมาลี เจริญทอง เพศหญิง อายุ 52 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้รับจ้างทอผ้า
 บ้านเลขที่ 25 หมู่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกกลุ่มทอผ้าจากคูบัว

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน สมาชิกกลุ่มทอผ้าจากคูบัว

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 7 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็

สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค ไม่เคยใช้

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางสุนันท์ ออบเชย เพศหญิง อายุ 63 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น ผู้รับจ้างทอผ้า
 บ้านเลขที่ 54 หมู่ 4 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต ไม่มี

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค ไม่เคยใช้

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางทองพุดิ หลวงละ เพศหญิง อายุ 58 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้รับจ้างทอผ้า
บ้านเลขที่ 54 หมู่ 7 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกกลุ่มทอผ้าจกคูบัว

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกหัวนาค ไม่เคยใช้
 ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกหัวนาค ชอบและผูกพัน
 การครอบครองผ้าปรกหัวนาคภายในครอบครัว ไม่มี
 การเคยใช้ผ้าปรกหัวนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางอุไร ทองจรัส เพศหญิง อายุ 50 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น ผู้รับจ้างทอผ้า
 บ้านเลขที่ 53 หมู่ 13 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
 สถานภาพการสมรส หย่าร้าง
 การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกกลุ่มทอผ้าจกคูบัว

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็

สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกหัวนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกหัวนาค ไม่เคยใช้

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกหัวนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกหัวนาคภายในครอบครัว ไม่มี

การเคยใช้ผ้าปรกหัวนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางอำพัน ช่างประดับ เพศหญิง อายุ 50 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้รับจ้างทอผ้า
 บ้านเลขที่ 9/3 หมู่ 7 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต สมาชิกกลุ่มทอผ้าจากคูบัว

หน้าที่ทางสังคมในปัจจุบัน สมาชิกกลุ่มทอผ้าจากคูบัว

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 10 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค เคยเห็นการใช้งาน

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางชุลีพร ภูวังกระรัต เพศหญิง อายุ 59 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้รับจ้างทอผ้า
บ้านเลขที่ 102 หมู่ 6 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 4,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต ไม่มี

หน้าที่ทางสังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาค การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค ไม่เคยใช้

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน
การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี
การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว ไม่เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มีนาคม 2554

นางสุนันทา สุขเกษม เพศหญิง อายุ 52 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็นผู้รับจ้างทอผ้า
บ้านเลขที่ 2 หมู่ 5 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส
การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ ทอผ้า รายได้เดือนละ 5,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต ไม่มี

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ทอผ้าจกลายพื้นเมือง

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การรู้จัก เคยเห็นการใช้งาน

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การทอลายผ้าจกซึ่งลายเหล่านั้นก็

สามารถนำมาจกเป็นผ้าปรกห้วนาคได้

การมีประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค ไม่เคยใช้

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว เคยใช้

5. อดีตนาทที่เคยบวชและเคยใช้ผ้าปรกห้วนาค สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 22 มีนาคม 2554

ดร. อุดม สมพร เพศชาย อายุ 69 ปี ศาสนาพุทธ มีฐานะเป็น ผู้อำนวยการ

จิปาละสถานบ้านคูบัว

บ้านเลขที่ 32/23 ซอย 5 ถนน แม่น้ำลี้ก ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัด

ราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ สาขาออกแบบประยุกต์ศิลป์

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ รับราชการ รายได้เดือนละ 13,000 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต เป็นผู้ดำเนินการ โครงการสร้างศูนย์สืบทอดศิลปะผ้าจก

ราชบุรี

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ผู้อำนวยการจิปาละสถานบ้านคูบัว

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 8 ปี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและ
อนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมไท-ยวน

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การใช้ผ้าปรกห้วนาค

ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การอนุรักษ์

การมีประสบการณ์ในการ ใช้ผ้าปรกห้วนาค เคยใช้ผ้าปรกห้วนาค

ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน

การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว มี

การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว เคยใช้

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 22 มีนาคม 2554

นายโล่ ชมพุกเทศ เพศชาย อายุ 73 ปี มีฐานะเป็นอดีตคนทอที่เคยใช้ผ้าปรกห้วนาค

บ้านเลขที่ 58 หมู่ 12 ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

สถานภาพการสมรส สมรส

การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ภูมิลำเนาเดิม ตำบลคูบัว

อาชีพ รับจ้าง รายได้เดือนละ 4,200 บาท

ฐานะทางเศรษฐกิจ ปานกลาง

หน้าที่ทางสังคมในอดีต ไม่มี

หน้าที่สังคมในปัจจุบัน ไม่มี

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ไม่มี

ความสามารถพิเศษของกลุ่มตัวอย่าง ไม่มี

ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคในด้าน การใช้ผ้าปรกห้วนาค
 ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาค ไม่มี
 การมีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกห้วนาค เคยใช้ผ้าปรกห้วนาค
 ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ชอบและผูกพัน
 การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ไม่มี
 การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาคในครอบครัว เคยใช้

สรุป กลุ่มตัวอย่าง

เพศ เพศชาย 2 คน เพศหญิง 18 คน
 อายุ อายุสูงสุด 80 ปี อายุต่ำสุด 33 ปี อายุเฉลี่ย 57.15 ปี
 สถานภาพการสมรส โสด 3 คน สมรส 16 คน หย่าร้าง 1 คน
 ระดับการศึกษา การศึกษาสูงสุดระดับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ 1 คน การศึกษาค่ำสุด
 ประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 11 คน
 อาชีพ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทอผ้า
 รายได้ สูงสุด 14,000 บาทต่อเดือน ต่ำสุด 4,000 บาท รายได้เฉลี่ย 6,710 บาท
 ฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง
 หน้าที่ทางสังคมในอดีต ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าจากบ้านคูบัว
 หน้าที่ทางสังคมในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่มีหน้าที่ทางสังคม
 ระยะเวลาในการทำงาน ระยะเวลาการทำงานโดยเฉลี่ย 8.4 ปี
 ความสามารถพิเศษ ส่วนใหญ่ทอผ้า
 ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาค ส่วนใหญ่รู้จักและเคยเห็นการใช้งาน
 ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาค ส่วนใหญ่สามารถประยุกต์ใช้ลวดลายผ้าตีน
 จกมาทอเป็นผ้าปรกห้วนาคได้
 ประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกห้วนาค ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ผ้าปรกห้วนาค
 ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกห้วนาค ส่วนใหญ่ชอบและและผูกพัน
 การครอบครองผ้าปรกห้วนาคภายในครอบครัว ส่วนใหญ่ไม่มี
 การเคยใช้ผ้าปรกห้วนาค ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ผ้าปรกห้วนาค

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารตำราวิชาการที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับ

- 2.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน
- 2.2 แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคให้คงอยู่ต่อไป

โดยมีรายละเอียดในแต่ละเรื่องดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและตำราวิชาการ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ณัฐพล บุญอุทิศ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑสถาน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี (2546: 27-31, 32-34) และ

มนตรี ชมชื่น จากวิทยานิพนธ์เรื่อง คู่มือการทอผืนผ้าตีนจกไท-ยวน จังหวัดราชบุรี (2548: 56-57, 80-81) และ

อุดม สมพร จากรายงานการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ผ้าจกไท -ยวน ราชบุรี (2540: 56-57, 140) และ

นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล จากวิทยานิพนธ์เรื่อง ทักษะคตินักศึกษาวิทยาลัยเทคนิค ราชบุรีที่มีต่อการอนุรักษ์ผ้าจกราชบุรี (2547: 26) และ

วรรณ วุฒฑะกุล จากรายงานการวิจัยเรื่อง ผ้าจกกับวิถีชีวิตชาวไท -ยวน: เฉพาะกรณี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2538: 9) และ

บังอร พงศ์ประพันธ์ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง อาชีพทอผ้าจกของชาวไท -ยวน จังหวัดราชบุรี (2547: 100-118) และ

ณัฐกฤต ดิษฐ์วิรุฬห์ จากปริญญาานิพนธ์เรื่อง ผ้าจก : จากการถักทอในวิถีชีวิตสู่การผลิตเพื่อการค้า (2550: 38) และ

นิตยา พลขำนิ จากสารนิพนธ์เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองราชบุรี พ.ศ. 2310-2437 (2549: 46-47) และ

นางสาวพัชรวรรณ พสุธาพิทักษ์และคณะ จากสารนิพนธ์เรื่อง การปรับตัวสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2548: 63) และ

ฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖

รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ มอบให้กระทรวงมหาดไทยกระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์
เผยแพร่ จากหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องพัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดราชบุรี (2543: 248-250) และ
มหาวิทยาลัยศิลปากร จากหนังสือเรื่อง ผ้าพื้นเมือง -การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ
(2544: 143-144)

ได้ให้ข้อมูลเหมือนกันเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาคมีประวัติความเป็นมาว่า กลุ่มชาติพันธุ์
ชาวไทยยวนราชบุรีเป็นคนไทยที่อยู่ทางภาคเหนือหรือเป็นชาวโยนกเชียงแสน หลังจากที่ได้เข้ามา
ตั้งหลักแหล่งในราชบุรีตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้นำภูมิปัญญาการทอผ้าซึ่งเป็นเอกลักษณ์
เฉพาะตนติดมาด้วย เป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษชาวไทยยวนได้พยายามคิดค้น สั่งสม ปลูกฝังและ
ปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อถ่ายทอดให้แก่ลูกสาว หลานสาวของตนเพราะถือเป็นเงื่อนไขในการ
ดำเนินชีวิตว่า การเป็นกุลสตรีไทยยวนที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีความสามารถทอผ้าได้ ยังมี
ความสามารถทอผ้าได้งดงามวิจิตรมากเพียงใด ก็ยังเป็นผู้หญิงที่เพียบพร้อมด้วยคุณค่ามากขึ้น

แต่เดิมในอดีตการสอนทอผ้าของชาวไทยยวน ในตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัด
ราชบุรีนั้นเป็นการสอนตัวต่อตัวระหว่างแม่กับลูก โดยดูลายจากผ้าผืนเก่าแล้วจดจำ สอนด้วยวิธี “ตา
ต่อตา มือต่อมือ” กล่าวคือผู้เป็นแม่จะใช้นิ้วชี้เส้นด้ายที่ผูกมัดเป็นลายต่างๆ ให้ผู้หัดทอดูว่า
ลายตรงนี้ใช้เส้นจกสอดข้ามเส้นยืนกี่เส้น ผู้หัดทอต้องตั้งใจจดจำและฝึกหัดทอบ่อยๆ จึงเกิดทักษะ
ในการทอ

ผ้าจกตระกูลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สีของลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของผ้า
จกตระกูลคูบัวจะเป็นสีแดงและเหลืองเป็นหลัก เว้นพื้นที่ซึ่งเป็นสีดำไว้มากเพื่อให้เห็นลายหลัก
เด่นชัด ขนาดของความกว้างของเชิงผ้าจกประมาณ 22-28 เซนติเมตร

ลายผ้าชิ้นดินจกไทยยวนราชบุรีแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ลายหลัก
2. ลายประกอบ

ลายหลัก เป็นลายขนาดใหญ่จะอยู่ตรงกลางของลวดลายในตัวชิ้น มีรูปทรงลาย
เรขาคณิต จำนวน 9 ลาย มีชื่อเรียกดังนี้

1. ลายดอกเซีย
2. ลายหน้าหมอน
3. ลายกาบ
4. ลายโค้งแก้ง
5. ลายกาบดอกแก้ว

6. ลายไก่อ้งแก้งซ้อนเซีย
7. ลายกาบซ้อนหัก
8. ลายหักนกคู่
9. ลายแคทราย

ลายหลักทั้ง 9 ลาย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ลายเดี่ยว และลายผสม
ลายเดี่ยว ได้แก่

1. ลายหน้าหมอน ชื่อของลายนั้นเป็นการเรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ มีรูปทรงคล้ายขนมเปียกปูนมักปรากฏอยู่ในลายของหน้าหมอนจกและใช้ทอเป็นลายในตีนผ้าจีน
2. ลายดอกเซีย ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ ไม่มีความหมายในปัจจุบัน ใช้ทอเป็นลายผ้าจกเพื่อประกอบเป็นชิ้นดินจก ไม่พบในผ้าจกประเภทอื่น
3. ลายกาบ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ลักษณะของลายคล้ายกับกาบของลำไม้ไผ่ ใช้ทอเป็นผ้าจีนดินจก หมอนจก
4. ลายกาบดอกแก้ว ชื่อของลาย เป็นลายในตระกูลลายกาบซึ่งนักวิชาการกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนดชื่อขึ้นใหม่ ใช้ทอเป็นลายในตีนผ้าจีนดินจก หน้าหมอนจก
5. ลายไก่อ้งแก้ง ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายในตีนจีนผ้าจก ผ้าจีนตา

ลายผสม เป็นลายที่เกิดจากการนำบางส่วนของลายเดี่ยวมาผสมกัน ทำให้เกิดลวดลายใหม่ขึ้น เป็นการสร้างความหลากหลายของลวดลายจากลายดั้งเดิมเป็นลายผสมที่ใช้สำหรับเป็นต้นแบบจก ได้แก่

1. ลายไก่อ้งแก้งซ้อนเซีย ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายจกของผ้าจีนดินจกหรือ ทอเป็นลายผ้าใช้สอย เช่น ผ้าคล้องคอ
2. ลายกาบซ้อนหัก ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ใช้ทอจกเป็นตีนผ้าจีนดินจก
3. ลายหักนกคู่ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายในตีนผ้าจีนดินจก
4. ลายแคทราย ชื่อของลายเป็นการตั้งขึ้นใหม่โดยดร.อุดม สมพรเมื่อปีพุทธศักราช 2538 สร้างแบบและตั้งชื่อลายจากรูปทรงของดอกแคทราย ใช้ทอเป็นตีนผ้าจีนดินจก

ลายประกอบ เป็นลายที่มีขนาดเล็กกว่าลายหลัก เพื่อจกประกอบลายหลักจะถูกจัดตำแหน่งให้อยู่ทั้งสองข้างของลายหลักข้างละเท่ากัน ลายประกอบที่หลากหลายในแต่ละพื้นบ้าน อาจจะเรียกชื่อไม่เหมือนกัน หรือบางลายก็ไม่มีชื่อเรียก ตัวอย่างชื่อลายประกอบ เช่น

1. ลายดอกข้าวตอก ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายรูปทรงของข้าวตอก(ข้าวเปลือกที่นำไปทำขนมกระยาสารท) ใช้ทอจกประดับหรือแทรกไว้ในลาย
2. ลายขอประแจ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายกับตะขอ ใช้ทอจกประกอบกับลายหลักเพื่อให้เกิดความหลากหลายของลวดลายบนพื้นผ้าเช่น ดินของผ้าชิ้นตีนจก หน้าหมอนจก ย่ามจกสมัยโบราณ ผ้าปรกหัวนาค
3. ลายขอ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายลายสัตว์คิระหรือลายประแจเงิน ใช้ทอจกประกอบลายหลักเพื่อให้เกิดความสวยงามและทำให้มีลายเต็มหน้าผ้า เช่น ผ้าชิ้นตีนจก ย่ามจก หน้าหมอนจก ผ้าปรกหัวนาค
4. ลายกุศ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายกับปลายใบผักกุศ ใช้ทอประกอบกับลายหลักและลายประกอบอื่นๆ เช่นลายชะเปา เช่น ดินผ้าชิ้นตีนจก หน้าหมอนจก ผ้าปรกหัวนาค
5. ลายชะเปา ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นส่วนล่างของผ้าชิ้นตีนจก
6. ลายนกคู่กินน้ำส่วมเต้า ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณรูปลักษณะได้แบบจากนกสองตัวกำลังกินน้ำในน้ำเต้าใบเดียวกัน ใช้ทอเป็นลายประกอบร่วมกับลายหลักเพื่อให้เกิดความหลากหลายของลายจก เช่น ชิ้นตีนจก หน้าหมอนจก ผ้าปรกหัวนาค
7. ลายมะลิเลื้อย ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะเป็นแถวเลื้อยคล้ายต้นมะลิที่เลื้อยไปตามพื้นดิน ใช้ทอร่วมกับลายหลักเช่น ผ้าชิ้นตีนจก ย่ามจก ผ้าปรกหัวนาค หมอนจก
8. ลายขอเหลียว ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะเหมือนตะขอ ประแจเงิน ใช้ทอจกในผ้าชิ้นตา หน้าหมอนจก
9. ลายนกเข้าโอง ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายนกที่อยู่โพรงไม้ ใช้ทอประกอบในผ้าชิ้นตีนจก
10. ลายนาค ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายหน้าหมอนจก
11. ลายม้า ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอจกส่วนบนของตัว

ชั้น ผ้าขาวม้าจก ชั้นตา ผ้าปรกหัวนาค

12. ลายนก ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอประกอบใน
ผ้าชั้นตีนจก ชั้นตา หน้าหมอนจก ผ้าปรกหัวนาค ผ้าขาวม้า ย่ามจก

ลวดลายทั้งหมดนี้ เป็นลวดลายที่มีแต่โบราณสอนสืบทอดกันมา ประดิษฐ์จากสิ่งของที่
อยู่ใกล้ตัว ทั้งจากธรรมชาติ และจากคติความเชื่อ อาทิเช่น ลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า (ลายนกคู่กินน้ำ
ร่วมต้น) เป็นลวดลายที่ปรากฏบนผ้าโบราณทุกผืน ถือเป็นเอกลักษณ์ของผ้าจกกว่าช่องระหว่างลาย
จะสร้างลายนกคู่ขึ้นมา “นก” น่าจะเป็นสัญลักษณ์ของกษัตริย์เชียงใหม่ที่เป็นผู้หญิง คือพระนาง
สุทธาทวี ซึ่งทรงใช้พระราชลัญจกรเป็นนกและหงส์ อันแสดงถึงความเป็นอำนาจหรือความสง่างาม
ของผู้หญิง ส่วนน้ำคั้น หมายถึงภาชนะใส่น้ำที่ชาวล้านนานิยมวางไว้หน้าบ้าน เพื่อให้ผู้ที่สัญจร ได้
ดื่มน้ำแก้กระหาย อันแสดงถึงความโอบอ้อมอารีของชาวไทยยวนที่มีต่อผู้อื่น หรือลายนกคู่นี้เป็น
สัญลักษณ์ของความสมัครสมานสามัคคีของชาวไทยยวน ส่วนลายชะเปาเป็นลวดลายที่ทอไว้
ปลายชั้นด้านล่างสุดเป็นลวดลายเอกลักษณ์ของการทอผ้าชั้นตีนจก ซึ่งมีปรากฏอยู่ทุกผืน
จุดประสงค์เพื่อบอกว่าถึงการสิ้นสุดลายและการทอผ้าจก นิยมทำเป็นลายขอเล็กๆ ตกแต่งและทำ
เป็นลวดลายเส้นๆ ห้อยลงมาเรียกว่า “หางชะเปา” สีที่นิยม คือ สีดำ สีเหลือง หรือสลับสองสีก็ได้

Online 10 มีนาคม 2554: <http://www.openbase.in.th/node/5514> ได้ระบุว่า ความเชื่อที่
เกิดจากลายสัตว์ ชาวบ้านมีความเชื่ออยู่ 2 ลักษณะเชื่อเรื่องความสวยงามและเชื่อเรื่องมีอำนาจ
วาสนา เช่น

ลายม้า ม้าเป็นพาหนะที่ดีที่สุดของคนและเป็นสัตว์ที่อยู่ใกล้กับคนมากที่สุดมีความ
อดทนเป็นเลิศลักษณะเหล่านี้จึงทำให้คนสมัยก่อนเอามาเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตหรือเอามา
ทำลาย

ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นใหญ่เป็นโตของผู้ที่ไฝฝันและ
สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งมีศรีสุขถ้าใครได้สัมผัสกับสัตว์ประเภทนี้แล้วจะมีความ
รุ่งเรืองการประกอบอาชีพก็จะมีคามมั่นคง

วรรณา วุฒทะเลกุล จากวิทยานิพนธ์เรื่อง ผ้าจกกับวิถีชีวิตชาวไทย -ยวน: ศึกษาเฉพาะ
กรณี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2538: 14) และ

มนตรี ชมชื่น จากสารนิพนธ์เรื่อง คู่มือการทอลวดลายผ้าตีนจกไท -ยวน จังหวัด
ราชบุรี (2548: 17, 80) และ

นางสาวพัชรวรรณ พุทธาพิทักษ์, นางสาววัชรพร โกมลหิรัญ, นางสาวณัฐธิดา รัต
นมุง จากสารนิพนธ์เรื่อง การปรับตัวสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ตำบลคูบัว อำเภอ
เมือง จังหวัดราชบุรี (2548: 92)

ได้ให้ข้อมูลเหมือนกันเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาค ในงานบวชว่า

วิถีชีวิตชาวไทย - ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีในสมัยก่อนนั้น เมื่อชายไทย- ยวนมีอายุครบบวช บิดามารดาก็จะจัดพิธีบวชให้ เมื่อนาค โคนผมแล้วนาคจะแต่งตัวนุ่งผ้าไหม มีผ้า ปรกศีรษะซึ่งทอเป็นผ้าจก (เรียกว่าผ้าปรกหัวนาคจก ทอขึ้นสำหรับใช้คลุมศีรษะนาคขณะแห่ไป บวช มีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้ว ทอด้วยฝ้ายหรือไหมตรงกลางปล่อย ให้มีผ้าพื้นสีขาวขนาด 3x4 นิ้ว ชายผ้าทั้งสองด้านร้อยด้วยลูกแก้วสีต่างๆ เพื่อให้ดูสวยงาม) ซึ่งแม่เป็น ผู้ทอผ้าจกนี้เตรียมไว้ให้สำหรับคลุมหัวนาคลูกชายของตนในพิธีอุปสมบทและแสดงถึงความ ศรัทธาในพุทธศาสนา ต่อมาชีวิตเริ่มปรับเปลี่ยนกับสภาพแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตและ พิธีกรรมต่างๆ เริ่มเลือนหายไป ปัจจุบันเกือบไม่มีเอกลักษณ์แสดงความเป็นไทย-ยวนให้เห็น

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมีสาระสำคัญ ดังนี้

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกไม่มีใครทราบประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาค และไม่มีผู้ใดมีความเชื่อเกี่ยวกับลวดลายที่นำมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาค

สรุป จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่า ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาคไม่มีใครทราบประวัติความเป็นมาว่า ใครเป็นผู้ผลิต คิดค้น ลาย ไม่ทราบว่าเริ่มมีการใช้ตั้งแต่เมื่อใด ทราบแต่ว่าตั้งแต่ชาวไทยยวนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่ ตำบล คูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีก็มีการใช้เรื่อยมาและเริ่มหายไปเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมาและพบว่า ลวดลายที่ชาวไทยยวนนิยมนำมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาคได้แก่

ลายขอประแจ

ลายขอ

ลายกุศ

ลายนกคู่กินน้ำฮ่วมเต้า

ลายมะลิเลื้อย

ลายม้า

ลายนก

ชื่อของลายนี้เป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณซึ่งประดิษฐ์เลียนแบบจากธรรมชาติ สิ่งของที่อยู่ใกล้ตัวและไม่มีผู้ใดมีความเชื่อเกี่ยวกับลวดลาย

ความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

จากการศึกษาเอกสารตำราวิชาการ ไม่มีเอกสาร หลักฐานเล่มใดบันทึกเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคไว้เลย

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการมีสาระสำคัญดังนี้

วิโรจน์ พรหมสุด จากวิทยานิพนธ์เรื่อง การบวช : กระบวนการขัดเกลาเพื่อความเป็น ศาสนทายาทคุณภาพ (2547: 13-14) ระบุว่า การบวชเพื่อต้องการแทนคุณบิดามารดา ในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยโบราณ ได้มีความเชื่อเกี่ยวกับการบวชว่า บิดามารดาที่เป็นพุทธศาสนิกชนทุกคน ถ้ามี บุตรชายและบุตรชายนั้นมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้ว จะต้องจัดการให้บุตรของตนได้บวชเป็น พระภิกษุในพระพุทธศาสนา จึงจะถือว่า ได้สร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเอง และจะทำให้ตนเอง ได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติด้วย ซึ่งแนวความคิดและความเชื่อนี้ได้เป็นที่ยอมรับของ พุทธศาสนิกชนชาวไทย และได้ถือปฏิบัติอย่างสืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ณัฐพล บุญอุทิศ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑ์ชุมชน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี (2546: 20, 38) ระบุว่า ชาวไทยยวนนับถือพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าชาวไทย ยวนจะตั้งถิ่นฐานที่ใดก็จะสร้างวัดประจำชุมชนของตนไว้เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจช่วยสร้าง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม และคุ้มครองประเพณีของคนในสังคม ในทางพุทธศาสนา สถานภาพของผู้ชายจะสูงกว่าผู้หญิง เนื่องจากผู้ชายสามารถบวชสืบทอดพระศาสนาได้ ดังนั้น วัฒนธรรมของชุมชนจึงกำหนดให้การทอผ้าตีนจกเป็นช่องทางหนึ่งที่ผู้หญิงไทยยวนสามารถ “ทำบุญ” ในพุทธศาสนาได้เพื่อสร้างและสะสมกุศลที่ได้จากการทำบุญในศาสนาไว้สำหรับการเกิด ในชาติหน้าเช่น การเตรียมผ้าที่ใช้ในพิธีบวชของลูกชายทุกชิ้น ได้แก่ ผ้าสบง จีวร อังสะ ประคต และผ้าปรกหัวนาค

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมีสาระสำคัญ ดังนี้

จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 20 คนได้แก่นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว , นายเสรี ดวงสีใส, นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา, นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง, ดร. อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา, นางจิราภา สุขเกษม, นางอรุณ ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวสะ, นางมาลี เจริญพวงทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุดธิ หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภูวังคะรัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมพูเทศ ให้ความเห็น ไปในทิศทางเดียวกันว่า ไม่มีผู้ใดทราบถึงความเชื่อเรื่องผ้าปรกหัวนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อใน เรื่องนี้แต่ไม่มีการสืบทอดเรื่องราวความเชื่อไว้ รุ่นต่อมาก็ไม่มีใครทราบเรื่องปัจจุบันจึงไม่มีความ เชื่อเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคเพียงแต่นำมาใช้ประ โยชน์ในการกันความร้อนและไขว่ลวดลาย ฝีมือนี

การทอผ้าจากตลอดจนบังคับจนถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคและครอบครัวว่าผ้าปรกห้วนาคนี้เป็น
สิ่งของมีค่าของคนมีฐานะ

ส่วนนางสาวทองอยู่ กำลังหาญ ได้ให้ข้อคิดเห็นเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาค
ว่าในสมัยก่อนตอนนางสาวทองอยู่ยังเป็นเด็ก ผ้าปรกห้วนาคจะมีใช้กันเกือบทุกบ้าน ถ้าบ้านไหนมี
บุคคลภายในครอบครัวของตนเองบวชและไม่มีผ้าปรกห้วนาคใช้ก็จะยืมจากญาติพี่น้องที่มีเพื่อ
แสดงให้คนอื่นเห็นว่าตนเองก็มีของสวยงามใช้เหมือนกันส่วนเรื่องความเชื่อนั้นไม่มีความเชื่ออะไร
ใช้กันความร้อนเพราะนาคต้องโกนหัวและอวดฝีมือการทอเท่านั้น

นางอนงค์ ห่วงทอง ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ในสมัยก่อนคนที่นี้จะทอผ้านุ่งใช้กันเองเวลา
เขาจะบวชลูกเขาก็จะทอผ้าปรกห้วนาค ย่ามและเครื่องใช้ของพระให้ลูกของเขาเองเพื่อให้ลูก
นำไปใช้ในระหว่างที่บวช ไม่ได้มีความเชื่ออะไรใช้แค่กันร้อนเพราะนาคต้องโกนผมออกหมดและ
อวดฝีมือการทอ บ้านไหนไม่มีผ้าปรกห้วนาคใช้ก็ยืมญาติที่มีมาใช้ ปัจจุบันนี้ใช้ผ้าเช็ดหน้าหรือผ้า
ขาวคลุมแทนผ้าปรกห้วนาค พิธีบวชก็ทำกันตามสมัยใหม่เพื่อรวบรัดทำในวันเดียวเสร็จไม่ต้องทำ
หลายวันเหมือนเมื่อก่อนทำให้ไม่ต้องเปลืองเงินมาก

นางสาวอร่าม พิบูลแถว ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ผ้าปรกห้วนาคนี้คนแก่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ทำ
ไว้เพื่อใช้ปิดห้วนาคเพราะเวลาเป็นนาคต้องโกนผมออกหมด ก็ใช้ผ้าปรกห้วนาคนี้กันความร้อน
เวลาแห่นาคไปบวช ไม่ได้มีความเชื่ออะไรใช้เพื่อกันความร้อนและอวดฝีมือการทอผ้าจากเท่านั้น
เดี๋ยวนี้ใช้หมวกปีกกว้างแทน

ส่วนผู้ที่ให้ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลเบื้องต้นได้แก่ดร. อุดม สมพรและนาง
อรุณ ตั้งสุขสันต์ ให้ข้อมูลดังนี้

อุดม สมพร ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ไม่มีความเชื่ออะไรนอกจากว่าเวลาโกนผม แดดมัน
ร้อนจึงจำเป็นต้องมีผ้าไว้ปรกห้วนาคเพื่อกันแสงแดด กันความร้อน แต่การที่จะตัดเอาผ้าขาวมาปรก
มันง่ายเกินไปจึงต้องมีภูมิปัญญาในการจกผ้าจกเพื่อนำมาเป็นผ้าปรกห้วนาคในแง่ของศิลปะเท่านั้น

นางอรุณ ตั้งสุขสันต์ ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ตอนสมัยเด็กๆ เคยเห็นมีการใช้ผ้าปรกห้วนาค
กันแทบทุกบ้านเมื่อเวลาบวช ใช้แค่กันร้อนเท่านั้น ไม่ได้มีความเชื่ออะไร ปัจจุบันนี้ใช้ผ้าขาว
คลุมห้วนาคแล้วใส่หมวกปีกกว้างทับลงไปแทนผ้าปรกห้วนาคกันหมดแล้ว

สรุป จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า
ชาวไทยชนมีความเชื่อเกี่ยวกับการบวชว่าเมื่อนุตรชายมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องจัดการให้
บุตรของตนได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาขณะบวชเป็นนาคต้องใช้ผ้าปรกห้วนาคจึงจะ
ถือว่าได้สร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเอง จะทำให้ตนเองได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติ ส่วน

ความเชื่อ เกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อในการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่ไม่มีการบันทึกเอกสารหลักฐานและไม่มีการสืบทอดเรื่องราวความเชื่อไว้จากรุ่นต่อๆ มาและปัจจุบันจึงไม่มีใครทราบและมีความเชื่อในเรื่องนี้แต่จะใช้ผ้าปรกหัวนาคเพื่อกันความร้อนจากแสงแดดหรือ โข้ว ฝีมื้อ ลวดลายในการทอผ้าจาก ตลอดจนบ่งบอกถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคและครอบครัวว่าเป็นคนมีฐานะดี ซึ่งการใช้ผ้าปรกหัวนาคจะไม่มีการใช้มาประมาณ 30-40 ปีแล้วแต่จะใช้หมวกปีกกว้างแทนผ้าปรกหัวนาค

2.2 แนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

แนวทางการฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

จากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารและตำราวิชาการ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

นางสาวพัชรวรรณ พสุธาพิทักษ์และคณะ จากสารนิพนธ์เรื่อง การปรับตัวสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2548: 117-118) ได้ให้ข้อเสนอแนะแก่กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ว่า

1. กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ควรแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย นอกเหนือจากการทำกระเป๋า หรือรับจ้างทอผ้าพื้น ผ้าเมตรเพียงอย่างเดียวเช่น การทำชุดเครื่องนอน ปลอกหมอน เบาะรองนั่ง เพื่อดึงดูดใจลูกค้าและทำให้สินค้าน่าสนใจมากขึ้น

2. กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ควรหาสถานที่ตั้งกลุ่มหรือสถานที่จำหน่ายสินค้าเพื่ออำนวยความสะดวกเข้าชมของลูกค้า

และได้ให้ข้อเสนอแนะแก่ภาครัฐและเอกชนว่า

1. ภาครัฐและเอกชนควรมีนโยบายด้านงบประมาณสนับสนุนเกี่ยวกับภูมิปัญญาของชาวราชบุรี อาทิเช่น การให้งบประมาณสนับสนุนกับกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ในเรื่องการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือหรืออาจพาไปทัศนศึกษาดูงานตามสถานที่ต่างๆ การนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการประกอบอาชีพทอผ้าจาก

2. ภาครัฐและเอกชน ควรให้งบประมาณสนับสนุนในด้านการจัดซื้อวัสดุและอุปกรณ์ในการทอผ้าและ เงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม เพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ได้ให้ข้อเสนอแนะในการทำสารนิพนธ์ครั้งต่อไปว่า

1. ควรศึกษาด้านการตลาดของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ว่ามีแนวทางในการขยายกิจการได้อีกหรือไม่

2. การศึกษาและเปรียบเทียบกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้กับกลุ่มสหกรณ์ไท - ยวน ราชบุรี ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร โดยที่สหกรณ์ไท - ยวน ราชบุรีได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนมากกว่ากลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้ แต่กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้ยังสามารถยืนหยัดอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

สุชาติ พิบูลแถว จากวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษากระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจากชุมชนไทยยวนราชบุรี (2550: 117) ระบุว่า

ควรมีการพัฒนาตลาดใหม่ ๆ โดยการวิจัยเพื่อสร้างความหมาย และระบบคุณค่าของตลาดใหม่ ๆ เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชุมชน โดยไม่มุ่งเน้นไปที่ความต้องการของตลาดเพียงอย่างเดียว

ฉัฐพล บุญอุทิศ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑสถาน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี (2546: 204) ระบุว่า

การออกแบบต้องคำนึงถึงหลายๆ ส่วนไปพร้อมๆ กัน โดยที่อาจมีการประยุกต์เทคนิคสมัยใหม่ช่วยในการแก้ปัญหาทางสถาปัตยกรรมก็มีส่วนช่วยให้งานออกแบบมีความน่าสนใจและมีความเฉพาะตัว

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมีสาระสำคัญ ดังนี้

จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 20 คน ได้แก่ นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว, นายเสรี ดวงสีใส, นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา, นางสาวทองอยู่ กำลังหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง, ดร.อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา, นางจิราภา สุขเกษม, นางอรุณ ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวสะ, นางมาลี เจริญทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุดิ หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภูวงค์รัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมภูเทศ ได้ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ต้องปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่หันมารักษานบธรรมเนียมประเพณีเก่าแก่ของชาวไทยยวน และควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรการงานของชั้นประถมศึกษา

ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลข้างต้น ได้แก่ นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา, ดร.อุดม สมพร, นางสาวอร่าม พิบูลแถว ดังนี้

นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องมีการฟื้นฟูประเพณีการบวชนาคที่มีการใช้ผ้าปรกหัวนาคแบบดั้งเดิม ปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่สนใจภูมิปัญญาของตนเองมากขึ้นคือ ต้องหาคนกลุ่มหนึ่งขึ้นมาเพื่อจุดประกาย ฟื้นฟูประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ดร.อุดม สมพร ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึกคือ ต้องสร้างความเชื่อและแรงศรัทธาในการใช้ผ้าปรกหัวนาคให้ได้ก่อน

นางสาวอร่าม พิบูลแถว ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรประยุกต์ลายเก่า ผสมผสานให้
ดูทันสมัย

สรุป จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า
การฟื้นฟูผ้าปรกห้วนาคลงเป็นไปได้ยากเพราะปัจจุบันไม่นิยมใช้กันแล้ว ภาวะ
เศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ชาวไทยขนนิยमतอผ้าพื้นมากกว่าผ้าจากเพราะสามารถทอผ้าพื้น ได้เร็ว
กว่าขายได้เงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัว ทอง่ายกว่าผ้าปรกห้วนาคไม่ยุ่งยาก

แนวทางในการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาค

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและตำราวิชาการโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

นางสาวพัชรพรรณ พสุธาพิทักษ์และคณะ จากสารนิพนธ์เรื่อง การปรับตัวสู่การ
พึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2548: 118) ได้ให้
ข้อเสนอแนะแก่กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้ว่า

ควรบันทึกกรรมวิธีในการทอผ้าและลวดลายเป็นลายลักษณ์อักษร

ได้ให้ข้อเสนอแนะแก่ภาครัฐและเอกชนว่า

ภาครัฐและเอกชน ควรมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มสหกรณ์ การพัฒนา
รูปแบบผลิตภัณฑ์ การตลาดรองรับ การสร้างและขยายเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ
อย่างต่อเนื่อง

วรรณา วุฒฑะกุล จากรายงานการวิจัยเรื่อง ผ้าจากกับวิถีชีวิตชาวไทย -ยวน: ศึกษาเฉพาะ
กรณี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2538: 43-44) ระบุว่า

การฟื้นฟูขึ้นอยู่กับชาวไทย -ยวนเอง ชาวไทย -ยวนต้องตระหนักและซาบซึ้งวัฒนธรรม
ของตนเองไม่ควรคำนึงถึงเพียงแค่ค่าตอบแทนหรือยึดความสะดวกสบายในการทอและ ไม่ควร
แบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ต้องผนึกกำลังในการฟื้นฟูผ้าจาก

บังอร พงษ์ประพันธ์ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง อาชีพทอผ้าจากของชาวไทย -ยวน จังหวัด
ราชบุรี (2547: 213) ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องว่า

1. ควรส่งเสริมให้กลุ่มทอผ้าจากหรือศูนย์ทอผ้าจากทุกแห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไป
ด้วยส่งเสริมให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มหรือศูนย์ต่างๆ ประกอบอาชีพทอผ้า
จากเป็นอาชีพเสริม

2. ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ใช้ชุมชนที่มี
การทอผ้าจากเป็นแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการสอดแทรกเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัย

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบของลายผ้าจากของชาวไทย - ยวนในท้องถิ่นต่างๆ เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงในบริบทที่ต่างกัน

สุชาติ พิบูลแถว จากวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษากระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจาก ชุมชนไท-ยวนราชบุรี (2550: 117) ระบุว่า

1. มีกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกยกตัวอย่างเช่น การประกวดการแต่งกายด้วยผ้าจากการประกวดธิดาผ้าจาก การแข่งขันทอผ้าจาก เป็นต้น ควรจัดให้มีขึ้นเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอภายในชุมชน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นการเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมทำกิจกรรม ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่ชัดเจนเกี่ยวกับภูมิปัญญาในการทอผ้าจากมากยิ่งขึ้น

2. สร้างวิสัยทัศน์ให้คนทุกเพศทุกวัยได้สวมใส่ผ้าทอให้มากขึ้นในโอกาสหรือเทศกาลสำคัญๆ ต่างๆ ของชุมชนหรือจังหวัด หรืองานเทศกาลของเครือข่าย

3. จัดตั้งโรงเรียน/วิทยาลัยสอนทอผ้าจากไท-ยวนราชบุรีขึ้น โดยตรง

ณัฐพล บุญอุทิศ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑสถาน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี (2546: 204) ระบุว่า

1. การที่ผู้ออกแบบจะสามารถประยุกต์งานสถาปัตยกรรมได้ดีต้องเข้าใจความหมายที่แท้จริง ของอาคารนั้นๆ ทั้งในส่วนแนวความคิดและรูปแบบของอาคาร ส่วนการเพิ่มเติมการใช้งานให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันเป็นเรื่องที่สามารถคิดสร้างสรรค์ได้

2. การคิดกิจกรรมต่างๆ ภายในโครงการควรรู้ถึงความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ด้วยเพราะประชาชนจะได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือและดำเนินการต่อไปได้

3. ในการออกแบบเพื่อที่จะใช้งานจริง จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญในแขนงต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบด้วย เช่น วิศวกร ภัณฑารักษ์

นิภาภรณ์ เก่งนำตระกูลชัย จากวิทยานิพนธ์เรื่อง ทศนคติของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรีที่มีต่อการอนุรักษ์ผ้าจากราชบุรี (2547: 87) ระบุว่า

1. แม้นักศึกษาจะมีความรู้ผ้าไทยในระดับความรู้มากก็ยังคงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษาและครูอาจารย์ในการให้ความรู้ต่อไป เพราะเป็นแหล่งที่นำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาเผยแพร่และสามารถนำมาเป็นอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว โดยเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาบรรยายให้ความรู้แก่นักศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำความรู้ด้านสาขาผ้าและเครื่องแต่งกายมาประยุกต์ให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน ทั้งในด้านการออกแบบลวดลายและการย้อมสีให้คงทนยิ่งขึ้นก็จะช่วยเพิ่มรายได้ให้ชุมชน รวมทั้งเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีของนักศึกษา

ให้หันมานิยมผ้าไทยมากขึ้นและช่วยกันอนุรักษ์ ส่งเสริมผ้าจกกราชบุรี อีกทั้งเป็นแนวทางในการเรียนการสอนวิชาทอผ้าพื้นเมืองต่อไป

2. ควรให้สำนักงานพาณิชย์จังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาท ส่งเสริมสนับสนุนการผลิตผ้าไทย และผ้าจกของราชบุรี เผยแพร่ไปยังท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อให้ราคาผ้าไทยและผ้าจกราชบุรีมีราคาถูกลงจึงจะทำให้นักศึกษาหันมาใช้ผ้าไทยและผ้าจกกันมากขึ้นจึงทำให้การอนุรักษ์ผ้าไทยและผ้าจกของราชบุรีเป็นไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปว่า

1. ควรศึกษาทัศนคติของบุคลากรอื่นๆ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ผ้าจกของราชบุรี
2. ควรทำการวิจัยในเขตอื่นๆ เพื่อทราบทัศนคติของนักศึกษาในจังหวัดอื่นๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ผ้าไทยของจังหวัดนั้น
3. ควรทำการวิจัยด้านการตลาด เพื่อสอบถามในกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มคนทำงาน เพื่อที่จะทราบข้อมูลในการใช้ผ้าไทยของผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ อันจะเป็นการพัฒนาผ้าไทยให้กับผู้ผลิต ในด้านคุณภาพ ราคา และการอนุรักษ์ผ้าไทย

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมีสาระสำคัญ ดังนี้

จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 20 คนได้แก่นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว , นายเสรี ดวงสีใส, นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา, นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง, ดร. อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา, นางจิราภา สุขเกษม, นางอรุณ ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวสะ, นางมาลี เจริญทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุดิ หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภวังคะรัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมภูเทศ ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ต้องมีการปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่สนใจวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของตนเองให้มากขึ้นแต่เป็นไปได้ยาก

ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลข้างต้นได้แก่ นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา , ดร.อุดม สมพร, นางสาวอร่าม พิบูลแถว, นางมณี สุขเกษม, นายโล่ ชมพูเทศ, นางจิราภา สุขเกษม, นางถนอม บุรีสิงห์ ดังนี้

นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องมีการฟื้นฟูประเพณีการบวชนาคที่มีการใช้ผ้าปรกหัวนาคแบบดั้งเดิม ปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่สนใจภูมิปัญญาของตนเองมากขึ้นคือ ต้องหากคนกลุ่มหนึ่งขึ้นมาก่อนเพื่อจุดประกาย ฟื้นฟูประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแต่ก็เป็นไปค่อนข้างยาก

ดร.อุดม สมพร ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึกคือ ต้องสร้างความเชื่อและแรงศรัทธาในการใช้ผ้าปรกหวนาคให้ได้ก่อนและการแก้ไขควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพุงค่าการตลาด เข้ามาชดเชยเพราะราคางานศิลปะพวกนี้ขายราคาสูงมากไม่ได้ ขายราคาต่ำชาวบ้านก็อยู่กันไม่ได้เพราะใช้เวลาในการทำงาน

นางสาวอร่าม พิบูลแก้ว ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมเพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะจดจำได้เร็ว สอนง่าย

นางมณี สุขเกษม ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจกที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีต โดยมีผ้าปรกหวนาครวมอยู่ด้วย เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้ถึงคุณค่า

นายโล่ ชมพูเทศ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหวนาคเป็นไปได้ยาก เพราะการทอผ้าปรกหวนาคนั้นใช้เวลานาน ส่วนการทอผ้าพื้นใช้เวลาไม่นานก็ได้เงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวแล้ว

นางจิราภา สุขเกษม ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหวนาคเป็นไปได้ยาก เพราะปัจจุบันคนไม่ค่อยนิยมการบวช หรือถ้าบวชก็ไม่ได้ใช้ผ้าปรกหวนาคเพราะขายให้นักสะสมผ้าเก่าไปหมดแล้ว

นางถนอม บุรีสิงห์ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ทอผ้าพื้นดีกว่าได้เงินเร็วกว่าไม่ยุ่งยาก ด้วยเพราะการที่จะทอผ้าปรกหวนาคใช้เวลานานและจะต้องปรับกี่ ปรับอะไรอีกหลายๆ อย่าง เพื่อให้ทอผ้าปรกหวนาคได้คือหน้าผ้าของผ้าปรกหวนาคจะแคบกว่าผ้าอื่นๆ ทั่วไป

สรุป จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหวนาคควรต้อง ฟื้นฟูประเพณีการบวชแบบดั้งเดิม ปลูกจิตสำนึกให้ชาวไทยชนรุ่นใหม่ สนใจ ภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง ควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพุงค่าการตลาด จัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจกที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีต โดยมีผ้าปรกหวนาครวมอยู่ด้วย ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมเพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะจดจำได้เร็ว สอนง่าย หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังมากขึ้น

ตอนที่ 3 ข้อสรุปที่ได้จากการค้นพบ

- 3.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยชนวน
  - 3.2 แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหวนาคให้คงอยู่ต่อไป
- โดยมีรายละเอียดของแต่ละตอนดังนี้

ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ไม่มีหลักฐานเอกสารบันทึกเรื่องราวไว้และไม่มีใครทราบประวัติความเป็นมาว่า ใครเป็นผู้ผลิต คิดค้น ลาย ไม่ทราบว่าเริ่มมีการใช้ตั้งแต่เมื่อใด ทราบแต่เพียงเมื่อว่าชาวไทยยวนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีก็มีการใช้เรื่อยมาและเริ่มหายไปเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมาโดย ลวดลายที่ชาวไทยยวนนิยมนำมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาคได้แก่ ลายขอประแจ ลายขอ ลายกูด ลายนกคู่กินน้ำฮ่อมเต้า ลายมะลิเลื้อย ลายม้า ลายนก ซึ่งชื่อของลายข้างต้นนี้เป็นการเรียกสืบทอดกัน มาแต่โบราณประดิษฐ์เลียนแบบจากธรรมชาติสิ่งของที่อยู่กับใกล้ตัวและไม่มีผู้ใดมีความเชื่อเกี่ยวกับ ลวดลาย

ความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ไม่มีหลักฐานเอกสารบันทึกเรื่องราวไว้ว่า ชาวไทยยวนในอดีตมีความเชื่อเกี่ยวกับการบวชว่าเมื่อ บุตรชายมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องจัดการให้บุตรของตนได้บวชเป็นพระภิกษุใน พระพุทธศาสนาขณะบวชเป็นนาคต้องใส่ผ้าปรกหัวนาคทุกคนจึงจะถือว่าได้สร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ ให้แก่ตนเอง จะทำให้ตนเองได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติด้วย

ส่วน ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อในการใช้ผ้าปรก หัวนาคแต่ไม่มีการบันทึกเอกสารหลักฐานและไม่มีมีการสืบทอดเรื่องราวไว้จนรุ่นต่อๆ มา และ ปัจจุบันจึง ไม่มีใครทราบและมีความเชื่อในเรื่องนี้แต่จะใช้ผ้าปรกหัวนาคเพื่อกันความร้อนจาก แสงแดดหรือ ไข้มีมือ ลวดลายในการทอผ้าจก ตลอดจนบ่งบอกถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคและ ครอบครัวว่าเป็นคนมีฐานะดี ซึ่งการใช้ผ้าปรกหัวนาคจะไม่มีการใช้ประมาณ 30-40 ปีแล้วแต่จะใช้ หมวกปีกกว้างแทนผ้าปรกหัวนาค

แนวทางในการฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

1. การฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคคงเป็นไปได้ยากเพราะปัจจุบันไม่นิยมใช้กันแล้วแต่ สามารถฟื้นฟูลวดลายของผ้าได้
2. ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ชาวไทยยวนนิยมทอผ้าพื้นมากกว่าผ้าจกเพราะ สามารถทอผ้าพื้นได้เร็วกว่าขายได้เงินไวใช้จ่ายในครอบครัว
3. ขั้นตอนการทอผ้าจกปรกหัวนาคยุ่งยากต้องปรับอุปกรณ์การทอหลายอย่างจึงไม่เป็นที่นิยมในการทอ

แนวทางในการอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาค

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคควรมีดังนี้

1. ควรฟื้นฟูประเพณีการบวชแบบดั้งเดิม ควรฟื้นฟูลวดลายของผ้าปรกหัวนาคเป็น สิ่งของเครื่องใช้อื่นๆ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ กระเป๋า ฯลฯ
2. ต้องปลูกจิตสำนึกให้ชาวไทยชนรุ่นใหม่สนใจ ภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง
3. ควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพยุงค่าการตลาด
4. ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจากที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีต โดยมีผ้าปรกหัวนาค รวมอยู่ด้วย
5. ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมเพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะ จำได้เร็ว สอนง่าย
6. หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังมากขึ้น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน : กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีผลการสรุป ผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน
- 1.1.2 เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารตำราวิชาการ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตและการสำรวจชุมชน

1.2.1 ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- 1) ผู้รู้ จำนวน 2 คน ได้แก่
  - นางมณี สุขเกษม
  - นางสาวอร่าม พิบูลแถว
- 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ได้แก่
  - ผู้ใหญ่บ้านนายเสรี ดวงสีใส
  - นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา
- ผู้นำชาวบ้าน จำนวน 2 คน ได้แก่
  - นางสาวทองอยู่ กำลังหาญ
  - นางอนงค์ ห่วงทอง

- 3) นักวิชาการ จำนวน 2 คน ได้แก่
  - ดร. อุดม สมพร
  - นางสาวกฤษนิษฐ์ คาเชิงเขา
- 4) กลุ่มทอผ้าหรือผู้ที่เคยซื้อหรือใช้ผ้าปรกหัวนาค จำนวน 10 คน ได้แก่
  - นางจิราภา สุขเกษม
  - นางอรุณ ตั้งสุขสันต์
  - นางจันทร์ฉาย เอี้ยวสะ
  - นางมาลี เจริญทอง
  - นางสุนันท์ ออบเชย
  - นางทองพุดิ หลวงละ
  - นางอุไร ทองจำรัส
  - นางอำพัน ช่างประดับ
  - นางชวลีพร ภาวิงคะรัต
  - นางสุนันทา สุขเกษม
- 5) อดีตนาครที่เคยบวชและเคยใช้ผ้าปรกหัวนาค จำนวน 2 คน ได้แก่
  - ดร. อุดม สมพร
  - นายโล่ ชมภูเทศ

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 1) แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง
- 2) แบบสำรวจชุมชน
- 3) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1.2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสำรวจชุมชนและแบบสังเกต ที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบทางด้านความจริงเชิงเนื้อหา ก่อนเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญประเมินตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา สำนวนภาษาในแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสม สอดคล้องตามวัตถุประสงค์

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสำรวจชุมชนจะใช้วิธีวิเคราะห์ด้วยการจำแนกประเภทข้อมูล

1.3 ผลการวิจัยปรากฏผลดังนี้

1.3.1 สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ	เพศชาย 2 คน เพศหญิง 18 คน
อายุ	อายุสูงสุด 80 ปี อายุต่ำสุด 33 ปี อายุเฉลี่ย 57.15 ปี
สถานภาพการสมรส	โสด 3 คน สมรส 16 คน หย่าร้าง 1 คน
ระดับการศึกษา การศึกษาสูงสุด	ระดับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ 1 คน
การศึกษาต่ำสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 11 คน
อาชีพ	ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทอผ้า
รายได้	รายได้ สูงสุด 14,000 บาทต่อเดือน ต่ำสุด 4,000 บาท รายได้เฉลี่ย 6,710 บาท
ฐานะทางเศรษฐกิจ	ส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง
หน้าที่ทางสังคมในอดีต	ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าจากบ้านคูบัว
หน้าที่ทางสังคมในปัจจุบัน	ส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ไม่มีหน้าที่ทางสังคม
ระยะเวลาในการทำงาน	ระยะเวลาการทำงานโดยเฉลี่ย 8.4 ปี
ความสามารถพิเศษ	ส่วนใหญ่ทอผ้า
ประสบการณ์เกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาค	ส่วนใหญ่รู้จักและเคยเห็นการใช้งาน
ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาค	ส่วนใหญ่สามารถประยุกต์ใช้ลดลาย
ผ้าตีนจกมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาคได้	
ประสบการณ์ในการใช้ผ้าปรกหัวนาค	ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ผ้าปรกหัวนาค
ความชอบและความผูกพันกับผ้าปรกหัวนาค	ส่วนใหญ่ชอบและและ
ผูกพัน	
การครอบครองผ้าปรกหัวนาคภายในครอบครัว	ส่วนใหญ่ไม่มี
การเคยใช้ผ้าปรกหัวนาค	ส่วนใหญ่ไม่เคยใช้ผ้าปรกหัวนาค

1.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ ได้แก่

- 1) ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยยวน
- 2) แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไปโดยมี
การสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลที่สำคัญดังนี้
  - 1.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์
ไทยยวน

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่าไม่มีหลักฐาน เอกสารบันทึกเรื่องราวไว้และไม่มีไม่มีใครทราบประวัติความเป็นมาว่า ใครเป็นผู้ผลิต คิดค้นลาย ไม่ทราบว่าเริ่มมีการใช้ตั้งแต่เมื่อใด ทราบแต่เพียงเมื่อว่าตั้งแต่ชาวไทยยวนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่ ตำบลอุบล อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีก็มีการใช้เรื่อยมาและเริ่มหายไปเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมา โดยลวดลายที่ชาวไทยยวนนิยมนำมาทอเป็นผ้าปรกห้วนาคได้แก่ ลายขอประแจ ลายขอ ลายกุศ ลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า ลายมะลิเลื้อย ลายม้า ลายนก ชื่อของลายนี้เป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณซึ่งประดิษฐ์เลียนแบบจากธรรมชาติสิ่งของที่อยู่กับตัวและไม่มีผู้ใดมีความเชื่อเกี่ยวกับลวดลาย

1.2 ความเชื่อของผ้าปรกห้วนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ไม่มีหลักฐานเอกสารบันทึกเรื่องราวไว้ว่า ชาวไทยยวนในอดีตมีความเชื่อเกี่ยวกับการบวชว่าเมื่อบุตรชายมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องจัดการให้บุตรของตนได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาขณะบวชเป็นนาคต้องให้ผ้าปรกห้วนาคทุกคนจึงจะถือว่าได้สร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเอง จะทำให้ตนเองได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติด้วย

ส่วน ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกห้วนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อในการใช้ผ้าปรกห้วนาคแต่ไม่มีการบันทึกเอกสารหลักฐานและไม่มีการสืบทอดเรื่องราวไว้จนรุ่นต่อๆ มา และปัจจุบันจึง ไม่มีใครทราบและมีความเชื่อในเรื่องนี้แต่จะใช้ผ้าปรกห้วนาคเพื่อกันความร้อนจากแสงแดดหรือ ไขว้ฝีมือ ลวดลายในการทอผ้าจก ตลอดจนบ่งบอกถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคและครอบครัวว่าเป็นคนมีฐานะดี ซึ่งการใช้ผ้าปรกห้วนาคจะไม่มีการใช้ประมาณ 30-40 ปีแล้วแต่จะใช้หมวกปีกกว้างแทนผ้าปรกห้วนาค

2. แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคให้คงอยู่ต่อไป

2.1 แนวทางในการฟื้นฟูผ้าปรกห้วนาคให้คงอยู่

2.1.1 การฟื้นฟูผ้าปรกห้วนาคคงเป็นไปได้ยากเพราะปัจจุบันไม่นิยมใช้กันแล้วแต่สามารถฟื้นฟูลวดลายของผ้าได้

2.1.2 ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ชาวไทยยวนนิยมทอผ้าพื้นมากกว่าผ้าจก เพราะสามารถทอผ้าพื้นได้เร็วกว่าขายได้เงินไวใช้จ่ายในครอบครัว

2.1.3 ขั้นตอนการทอผ้าจกปรก ผ้าห้วนาคยุ่งยาก ต้องปรับปรุงองค์การทอหลายอย่างจึงไม่เป็นที่นิยมในการทอ

2.2 แนวทางในการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคให้คงอยู่ต่อไป

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคควรมีดังนี้

2.2.1 ควรฟื้นฟูประเพณีการบวชแบบดั้งเดิม ควรฟื้นฟูลวดลายของผ้าปรกหัวนาคเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ กระเป๋า ฯลฯ

2.2.2 ต้องปลูกจิตสำนึกให้ชาวไทยชนรุ่นใหม่สนใจภูมิปัญญาของตนเอง

2.2.3 ควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพยุงค่าการตลาด

2.2.4 ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจากที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีตโดยมีผ้าปรกหัวนาครวมอยู่ด้วย

2.2.5 ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมเพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะจดจำได้เร็ว สอนง่าย

2.2.6 หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังมากขึ้น

2. อภิปรายผล

การอภิปรายผลในการศึกษาในครั้งนี้ จะขอแบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

2.2 แนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

โดยมีรายละเอียดของการอภิปรายผลดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาคจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่าผ้าปรกหัวนาคเป็นมรดกที่สืบทอดมาพร้อมกับการอพยพของชาวไทยยวนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ตั้งแต่พ.ศ. 2347 มีการใช้เรื่อยมาและเริ่มหายไปเมื่อ 60 กว่าปี โดย ลวดลายที่ชาวไทยยวนนิยมนำมาทอเป็นผ้าปรกหัวนาค ได้แก่ ลายขอประแจ ลายขอ ลายกุศ ลายนกคู่กินน้ำห่มเต้า ลายมะลิเลื้อย ลายม้า ลายนกคู่กินน้ำห่มเต้า ลายมะลิเลื้อย ลายม้า ลายนก ชื่อของลายนี้เป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณซึ่งประดิษฐ์เลียนแบบจากธรรมชาติสิ่งของที่อยู่กับตัวและไม่มีผู้ใดมีความเชื่อเกี่ยวกับลวดลายและ

ไม่มีหลักฐาน เอกสารบันทึกเรื่องราวไว้และไม่มีไม่มีใครทราบประวัติความเป็นมาว่า ใครเป็นผู้ผลิต คิดค้นลาย ไม่ทราบว่าเริ่มมีการใช้ตั้งแต่เมื่อใด

ผ้าปรกหัวนาคคือ ผ้าที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาใช้คลุมหัวนาคในประเพณีการบวชของชาวไทยยวน ในขณะที่นาคเวียนประทักษิณรอบพระอุโบสถโดยทอดผ้าหรือไหมจก ที่มีลวดลายอย่างสวยงาม ลายที่นิยมนำมาทำเป็นผ้าปรกหัวนาคมีหลายลาย เช่นลาย ขอบประแจ ลายขอ ลายกุศ ลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า ลายนก ลายม้า ลายช้าง ลายมะลิเลื้อย มีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้วโดยเฉพาะตรงกลางของผ้าจะเป็นผ้าสีขาวขนาด 3 x 4 นิ้ว ส่วนชายผ้าทั้ง 4 ด้านจะร้อยประดับด้วยลูกปัดสีต่างๆ

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่าประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาคไม่มีใครทราบประวัติความเป็นมาว่า ใครเป็นผู้ผลิต คิดค้นลาย ไม่ทราบว่าเริ่มมีการใช้ตั้งแต่เมื่อใด ทราบแต่ว่าตั้งแต่ชาวไทยยวนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีก็มีการใช้เรื่อยมาและเริ่มหายไปเมื่อ 60 กว่าปีที่ผ่านมา

ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะสอดคล้องกับการศึกษาของ มนตรี ชมชื่น จากวิทยานิพนธ์เรื่อง คู่มือการทอลวดลายผ้าตีนจกไท -ยวน จังหวัดราชบุรี (2548: 17) และดร. อุคม สมพร จากรายงานการ ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ผ้าจกไท -ยวน ราชบุรี (2540: 44) และ นางสาวพัชรพรรณ พสุธาพิทักษ์และคณะ จากสารนิพนธ์เรื่อง การปรับตัวสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2548: 92) และ ผ้ายปรมวลอกเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ มอบให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่ จากหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดราชบุรี (2543: 249) ระบุว่า การทอผ้าจกเป็นมรดกศิลปหัตถกรรมของชาวไทยยวนในจังหวัดราชบุรี โดยระยะแรกที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดราชบุรีสตรีชาวไทยยวนจะต้องฝึกหัดทอผ้าจกเพราะมีค่านิยมกันว่า “สตรีใดที่สามารถทอผ้าจกได้เป็นที่มีความสมบัติของกุลสตรีเหมาะสมที่จะแต่งงานออกเรือนได้” แต่ละครอบครัวจึงมีการสอนและฝึกหัดให้สตรีทอผ้าจก เพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องใช้สอยของตนเอง ของสามีและบุตร รวมทั้งเป็นเครื่องใช้สอยสำหรับถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนา เช่นผ้าปรกหัวนาคซึ่งทอขึ้นเพื่อใช้คลุมศีรษะนาคขณะแห่ไปบวชมีขนาดยาวประมาณ 16-19 นิ้ว กว้างประมาณ 15-17 นิ้ว ทอด้วยเส้นฝ้ายหรือไหมตรงกลางจะปล่อยให้มีพื้นผ้าสีขาวขนาด 3x4 นิ้ว ชายผ้าทั้ง 4 ด้าน มีชายครุยร้อยด้วยลูกแก้วสีต่างๆ เพื่อให้ดูสวยงาม และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ของนางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว, นางสาว

ทองอยู่ กำลั้งหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง, อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา, นางอรุณ ตั้งสุข ลันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวชะ, นางมาลี เจิมพวงทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุดิ หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภวังคะรัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมพูเทศ ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์สอดคล้องกันว่า ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาคไม่มีใครทราบ ประวัติความเป็นมาว่า ใครเป็นผู้ผลิต คิดค้นลาย ไม่ทราบว่าเริ่มมีการใช้ตั้งแต่เมื่อใด ทราบแต่ว่า ตั้งแต่ชาวไทยขวนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีก็มีการใช้เรื่อยมา

ลวดลายที่ชาวไทยขวนนิยมนำมาทอผ้าปรกหัวนาคได้แก่ ลายขอประแจ ลายขอ ลาย กูด ลายนกคู่กินน้ำอ่วมเต้า ลายมะลิเลื้อย ลายม้า ลายนก ชื่อของลายนี้เป็นการเรียกสืบทอดกันมา แต่โบราณซึ่งประดิษฐ์เลียนแบบจากธรรมชาติสิ่งของที่อยู่กับตัวและไม่มีผู้ใดมีความเชื่อเกี่ยวกับ ลวดลาย

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะสอดคล้องกับการศึกษาของ ธีรพล บุญอุทิศ จาก วิทยานิพนธ์เรื่อง พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑสถาน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี (2546: 32-34) และ มนตรี ชมชื่น จากสารนิพนธ์เรื่อง คู่มือการทอลวดลายผ้าตีนจกไท -ขวน จังหวัดราชบุรี (2548: 90-100) และ อุดม สมพร จากรายงานการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ผ้าจกไท -ขวน ราชบุรี (2540: 55-67) และ นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล จากวิทยานิพนธ์เรื่อง ทศนคติของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรีที่มีต่อการอนุรักษ์ผ้าจกราชบุรี (2547: 29-31) และวรรณภา วุฒฑะกุล จากรายงานการวิจัยเรื่อง ผ้าจก กับวิถีชีวิตชาวไทย -ขวน : เฉพาะกรณี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2538: 19-21) และ บังอร พงศ์ประพันธ์ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง อาชีพทอผ้าจกของชาวไทย -ขวน จังหวัดราชบุรี (2547: 100-118) และมหาวิทยาลัยศิลปากร จากหนังสือเรื่อง ผ้าพื้นเมือง -การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ (2544: 143-145) ระบุว่า

ลายผ้าชิ้นตีนจกไทยขวนราชบุรีแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ลายหลัก
2. ลายประกอบ

ลายหลัก เป็นลายขนาดใหญ่จะอยู่ตรงกลางของลวดลายในตัวชิ้น มีรูปทรงลาย เรขาคณิต จำนวน 9 ลาย มีชื่อเรียกดังนี้ 1. ลายดอกเซีย 2. ลายหน้าหมอน 3. ลายกาบ 4. ลายโค้งแก้ง 5. ลายกาบดอกแก้ว 6. ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย 7. ลายกาบซ้อนหัก 8. ลายหักนกคู่ 9. ลายแคทราย

ลายหลักทั้ง 9 ลายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ลายเดี่ยว และลายผสม ลายเดี่ยว ได้แก่

1. ลายหน้าหมอน ชื่อของลายนั้นเป็นการเรียกสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ มีรูปทรง คล้ายขนมเปียกปูนมักปรากฏอยู่ในลายของหน้าหมอนจกและใช้ทอเป็นลายในตีนผ้าชิ้น

2. ลายดอกเซีย ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบกันมาตั้งแต่โบราณ ไม่มีความหมายในปัจจุบัน ใช้ทอเป็นลายผ้าจกเพื่อประกอบเป็นชิ้นดินจก ไม่พบในผ้าจกประเภทอื่น

3. ลายกาบ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ลักษณะของลายคล้ายกับกาบของลำไม้ไผ่ ใช้ทอเป็นผ้าชิ้นดินจก หมอนจก

4. ลายกาบ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบต่อกันมาแต่โบราณ ลักษณะของลายคล้ายกับกาบของลำไม้ไผ่ ใช้ทอเป็นผ้าชิ้นดินจก หมอนจก

5. ลายกาบดอกแก้ว ชื่อของลาย เป็นลายในตระกูลลายกาบซึ่งนักวิชาการกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนดชื่อขึ้นใหม่ ใช้ทอเป็นลายในดินผ้าชิ้นดินจก หน้าหมอนจก

6. ลายโค้งแก้ง ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายในดินชิ้นผ้าจก ผ้าชิ้นตา

ลายผสม เป็นลายที่เกิดจากการนำบางส่วนของลายเดี่ยวมาผสมกัน ทำให้เกิดลวดลายใหม่ขึ้น เป็นการสร้างความหลากหลายของลวดลายจากลายดั้งเดิมเป็นลายผสมที่ใช้สำหรับเป็นต้นแบบจก ได้แก่

1. ลายโค้งแก้งซ้อนเซีย ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายจกของผ้าชิ้นดินจกหรือ ทอเป็นลายผ้าใช้สอย เช่น ผ้าคล้องคอ

2. ลายกาบซ้อนหัก ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอจากเป็นดินผ้าชิ้นดินจก

3. ลายหักนกคุ้ม ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายในดินผ้าชิ้นดินจก

4. ลายแคทราย ชื่อของลายเป็นการตั้งขึ้นใหม่โดยดร. อุดม สมพรเมื่อปีพุทธศักราช 2538 สร้างแบบและตั้งชื่อลายจากรูปทรงของดอกแคทราย ใช้ทอเป็นดินผ้าชิ้นดินจก

ลายประกอบ เป็นลายที่มีขนาดเล็กกว่าลายหลัก เพื่อจกประกอบลายหลักจะถูกจัดตำแหน่งให้อยู่ทั้งสองข้างของลายหลักข้างละเท่ากัน ลายประกอบที่หลากหลายในแต่ละพื้นบ้านอาจจะเรียกชื่อไม่เหมือนกัน หรือบางลายก็ไม่มีชื่อเรียก ตัวอย่างชื่อลายประกอบ เช่น

1. ลายดอกข้าวตอก ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายรูปทรงของข้าวตอก (ข้าวเปลือกคว่ำใช้ทำขนมกระยาสาร) ใช้ทอจกประดับหรือแทรกไว้ในลาย

2. ลายขอประแจ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายกับตะขอ ใช้ทอจกประกอบกับลายหลักเพื่อให้เกิดความหลากหลายของลวดลายบนพื้นผ้าเช่น ดินของผ้าชิ้นดินจก หน้าหมอนจก ย่ามจกสมัยโบราณ ผ้าปรกหัวนาค

3. ลายขอ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายลายสวัสดิ กะหรือลายประแจเงิน ใช้ทอจากประกอบลายหลักเพื่อให้เกิดความสวยงามและทำให้มีลายเต็มหน้า ผ້า เช่น ผ້าชั้นดินจก ย่ามจก หน้าหมอนจก ผ້าปรกหัวนาค

4. ลายกุศ ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้ายกับปลาย ใบผักกูด ใช้ทอประกอบกับลายหลักและลายประกอบอื่นๆ เช่นลายชะเปา เช่น ดินผ້าชั้นดินจก หน้าหมอนจก ผ້าปรกหัวนาค

5. ลายชะเปา ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นส่วนล่างของ ผ້าชั้นดินจกลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ รูปลักษณะได้ แบบจากนกสองตัวกำลังกินน้ำในน้ำเต้าใบเดียวกัน ใช้ทอเป็นลายประกอบร่วมกับลายหลักเพื่อให้ มีความหลากหลายของลายจก เช่น ชั้นดินจก หน้าหมอนจก ผ້าปรกหัวนาค

6. ลายมะลิเลื้อย ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะเป็นแถว เลื้อยคล้ายต้นมะลิที่เลื้อยไปตามพื้นดิน ใช้ทอร่วมกับลายหลักเช่น ผ້าชั้นดินจก ย่ามจก ผ້าปรกหัว นาค หมอนจก

7. ลายขอเหลี่ยม ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะเหมือน ตะขอ ประแจเงิน ใช้ทอจกในผ້าชั้นตา หน้าหมอนจก

8. ลายนกเข้าโอง ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณมีรูปลักษณะคล้าย นกที่อยู่โพรงไม้ ใช้ทอประกอบในผ້าชั้นดินจก

9. ลายนาค ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอเป็นลายหน้า หมอนจก

10. ลายม้า ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอจกส่วนบนของตัว ชั้น ผ້าขาวม้าจก ชั้นตา ผ້าปรกหัวนาค

11. ลายนก ชื่อของลายเป็นการเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ ใช้ทอประกอบในผ້าชั้น ดินจก ชั้นตา หน้าหมอนจก ผ້าปรกหัวนาค ผ້าขาวม้า ย่ามจก

ลวดลายทั้งหมดนี้ เป็นลวดลายที่มีแต่โบราณสอนสืบทอดกันมา ประดิษฐ์จากสิ่งของที่ อยู่ใกล้ตัว ทั้งจากธรรมชาติ และจากคติความเชื่อ อาทิเช่น ลายนกคู่กินน้ำส่วนเต้า (ลายนกคู่กินน้ำ ร่วมต้น) เป็นลวดลายที่ปรากฏบนผ้าโบราณทุกผืนและสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของ นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว, นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ , นางอนงค์ ห่วงทอง, ดร. อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา, นางอรุณ ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวชะ , นางมาลี เติมพวงทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุดิ หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่าง ประดับ, นางชุลีพร ภาวักะรัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมพูเทศ ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์

สอดคล้องกันว่าลวดลายต่างๆ ด้านบนนี้เป็นลวดลายที่เรียกและสอนสืบทอดกันมาแต่โบราณ และ
ไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับลายผ้า

2.1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ไม่มี
หลักฐานเอกสารบันทึกเรื่องราวไว้ว่า ชาวไทยยวนในอดีตมีความเชื่อเกี่ยวกับการบวชว่าเมื่อ
บุตรชายมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องจัดการให้บุตรของตนได้บวชเป็นพระภิกษุใน
พระพุทธศาสนาขณะบวชเป็นนาคต้องใส่ผ้าปรกหัวนาคทุกคนจึงจะถือว่าได้สร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่
ให้แก่ตนเอง จะทำให้ตนเองได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติด้วย

ส่วน ความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อในการใช้ผ้าปรก
หัวนาคแต่ไม่มีการบันทึกเอกสารหลักฐานและไม่มีการสืบทอดเรื่องราวไว้จนรุ่นต่อๆ มา และ
ปัจจุบันจึง ไม่มีใครทราบและมีความเชื่อในเรื่องนี้แต่จะใช้ผ้าปรกหัวนาคเพื่อกันความร้อนจาก
แสงแดดหรือ ไขว้ฝีมือ ลวดลายในการทอผ้าจาก ตลอดจนบ่งบอกถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคและ
ครอบครัวว่าเป็นคนมีฐานะดี ซึ่งการใช้ผ้าปรกหัวนาคจะไม่มีการใช้ประมาณ 30-40 ปีแล้วแต่จะใช้
หมวกปีกกว้างแทนผ้าปรกหัวนาค

ความเชื่อ เป็นความคิด ความเข้าใจที่มีอิทธิพลต่อการไตร่ตรอง ต่อการแสดง
พฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างไร ความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลปฏิบัติ
ตามสิ่งที่ตนเชื่อทั้งๆ ที่บางครั้งความเชื่อนั้นอาจไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงก็ตาม การที่
บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปนั้นเนื่องจากความคิด ประสบการณ์และความเชื่อของแต่ละ
บุคคล ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติในลักษณะต่างๆ กันออกไป (สายสุดา จิตต์รักษ์
2551: 9)

ลักษณะของความเชื่อเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอกตน (Rotter.)(1966: 2) ได้
อธิบายถึงลักษณะของความเชื่อภายในภายนอก โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมว่าถ้ามี
เหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นไปตามที่บุคคลคาดหวังไว้ จะทำให้ความคาดหวังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความคาดหวัง
ที่เกิดขึ้นจะขยายไปครอบคลุมพฤติกรรมหรือเหตุการณ์อื่นๆ จนกลายเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญในตัว
บุคคลนั้นซึ่งก่อให้เกิดอำนาจภายใน-ภายนอก ถ้าประสบการณ์ของบุคคลได้รับการเสริมแรงบ่อยๆ
เมื่อแสดงพฤติกรรมเดิม จะทำให้บุคคลนั้นเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลจากความสามารถของตนเอง
ความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า ความเชื่ออำนาจภายในคนจากพฤติกรรมไม่ได้รับแรงเสริม จะทำให้บุคคล
รับรู้ว่ามีสิ่งที่ไม่ได้รับนั้นไม่ได้เป็นผลจากการกระทำของตนเอง แต่เป็นเพราะ โชคชะตา ผีศาจ เทวดา
ความบังเอิญหรือสิ่งแวดล้อมบันดาลให้เป็นความเชื่อเช่นนี้เป็นความเชื่ออำนาจภายนอกตน

การที่มนุษย์ยอมรับนับถือหรือเกิดการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมั่นคงในชีวิตนั้น หากมีเหตุผลที่เพียงพอต่อการยอมรับหรือไม่ก็ได้ และเมื่อมนุษย์เกิดยอมรับ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งว่า ความเชื่อ การแสดงออกไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางใจซึ่งเป็นการยอมรับนับถือนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความเชื่อ

ดังที่ จันทรศรี นิตยฤกษ์ (ม.ป.ป. : 111) ได้กล่าวถึงความเชื่อสรุปได้ว่า ความเชื่อไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยความรู้สึกรู้สึก หรือเหตุผลใดก็ตาม มนุษย์เกิดความเชื่อแล้วก็มักจะแสดงออกทางกายและวาจาให้ปรากฏเช่นเดียวกับได้มีผู้กล่าวถึง ความหมายของความเชื่อ สรุปได้ว่า ความเชื่อหมายถึงการยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน และการยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานหรือไม่มีหลักฐานที่พอจะพิสูจน์ได้หรือไม่ก็ตาม (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม 2528: 5) ดังนั้นความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่เกิดจากการยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต ถึงแม้ว่าโลกปัจจุบันจะมีวิทยาการที่ก้าวหน้าไปมากแล้วก็ตาม แต่เราก็พบว่ามนุษย์ยังมีความเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความจริงหรือเชื่อในสิ่งที่จะหาหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ยากอีกเป็นจำนวนมาก (สายสุดา จิตต์รักษ์ 2551: 10) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่มีความเชื่อ ในเรื่องต่างๆ จนมีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ด้วยเหตุนี้เอง จึงอาจกล่าวได้ว่าความเชื่อเป็นผู้กำหนดให้สอดคล้องกับความเชื่อของคน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2537: 661)

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยชนวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรีที่มีร่วมกันคือ ความเชื่อในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการบวชว่าถ้าใครได้บวชลูกแล้วจะได้บุญกุศลมากช่วยให้พ่อ แม่ได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสวรรค์ตลอดจนได้เป็นญาติของพระศาสนาและความเลื่อมใสในพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต พุทธศาสนาเป็นที่พึ่งระยะยาวที่จะตอบสนองความต้องการให้กับปัจเจกบุคคลเพราะเป็นความเชื่อที่ช่วยให้บังเกิดความพึงพอใจและ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม และควบคุมความประพฤติในสังคม

จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ไม่มีหลักฐานเอกสารบันทึกเรื่องราวไว้ว่า ชาวไทยชนวนในอดีตมีความเชื่อเกี่ยวกับการบวชว่าเมื่อบุตรชายมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องจัดการให้บุตรของตนได้บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาขณะบวชเป็นนาคต้องใช้ผ้าปรกหัวนาคทุกคนจึงจะถือว่าได้สร้างบุญกุศลที่ยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเอง จะทำให้ตนเองได้เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สุคติด้วย

ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อในการใช้ผ้าปรกหัวนาคแต่ไม่มีการบันทึกเอกสารหลักฐานและไม่มีการสืบทอดเรื่องราวไว้จนรุ่นต่อๆ มาและปัจจุบันจึงไม่มีใครทราบและมีความเชื่อในเรื่องนี้แต่จะใช้ผ้าปรกหัวนาคเพื่อกันความร้อนจาก

แสงแดดหรือ ไขว้ฝีมือ ลวดลายในการทอผ้าจาก ตลอดจนบ่งบอกถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคนและครอบครัวว่าเป็นคนมีฐานะดี ซึ่งการใช้ผ้าปรกหัวนาคจะไม่มีการใช้ประมาณ 30-40 ปีแล้วแต่จะใช้หมวกปีกกว้างแทนผ้าปรกหัวนาค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ของงามพิศ สัตย์สงวน (หลักมานุษยวิทยา : 2538: 47) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมนั้น ไม่อยู่นิ่งแต่จะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่ามนุษย์จะวางแผนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมนอกจากนั้นการปรับตัวทางวัฒนธรรมการแต่งกายเป็นไปตามทฤษฎีกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย สจ๊วต (Steward, 1976) ได้อธิบายว่า ความทันสมัยมีความสัมพันธ์กันระหว่าง การเปลี่ยนแปลงจากการทำการเกษตรเป็นการผลิตเพื่อการยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ทั้งนี้รวมไปถึงการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขาย และการเปลี่ยนแปลงสภาพทางนิเวศน์วิทยา จากชาวชนบทกลายเป็นชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นขึ้น ดังนั้นคำว่า การสร้างความทันสมัยจึงไม่ใช่กระบวนการทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลง ระบบนิเวศน์และสังคม วัฒนธรรมต่างๆ อีกด้วย

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะสอดคล้องกับการศึกษาของ อนุรักษ์ บุญอุทิศ จากวิทยานิพนธ์เรื่อง พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑสถาน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี (2546: 31) และมนตรี ชมชื่นจากวิทยานิพนธ์เรื่อง คู่มือการทอลวดลายผ้าตีนจกไท-ยวน จังหวัดราชบุรี (2548: 17) และ อุดม สมพร จากรายงานการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ผ้าจกไท -ยวน ราชบุรี (2540: 44) และนางสาวพัชรพรรณ พสุธาพิทักษ์, นางสาววัชรพร โกมลหิรัญ, นางสาวณัฐธิดา รัตนมุง จากสารนิพนธ์เรื่อง การปรับตัวสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2548: 92) ระบุว่า ผ้าปรกหัวนาค เป็นผ้าจกที่ทอขึ้นเพื่อใช้คลุมศีรษะขณะแห่ไปอุปสมบท ตรงกลางของผ้าเป็นผ้าสีขาว ชายทั้งสี่ด้านเป็นชายครุยร้อยด้วยลูกแก้วเล็กๆ เพื่อความสวยงามและสอดคล้องกับการการสัมภษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 20 คนได้แก่นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว, นายเสรี ดวงสีใส, นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา, นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง, ดร. อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ ดาเชิงเขา, นางจิราภา สุขเกษม, นางอุ๋น ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวชะ, นางมาลี เจริญพวงทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุด หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภวังคะรัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมพูเทศ ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ไม่มีผู้ใดทราบถึงความเชื่อเรื่องผ้าปรกหัวนาคแต่เดิมน่าจะมีความเชื่อในเรื่องนี้แต่ไม่มีการสืบทอดเรื่องราวความเชื่อไว้ รุ่นต่อมาจึงไม่มีใครทราบเรื่องปัจจุบันจึงไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคเพียงแต่นำมาใช้ประโยชน์ในการกันความร้อนและ ไขว้ลวดลาย ฝีมือในการทอผ้าจากตลอดจนบ่งบอกถึงรสนิยม ฐานะ ของนาคนและครอบครัวว่าผ้าปรกหัวนาคนี้เป็นสิ่งของมีค่าของคนมีฐานะ

2.2 แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

2.2.1 แนวทางในการฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่

2.2.1.1 การฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคคงเป็นไปได้อย่างยากเพราะปัจจุบันไม่นิยมใช้กันแล้วแต่สามารถฟื้นฟูลวดลายของผ้าได้

2.2.1.2 ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ชาวไทยยวนนิยมทอผ้าพื้นมากกว่าผ้าจกเพราะสามารถทอผ้าพื้นได้เร็วกว่าขายได้เงินไวใช้จ่ายในครอบครัว

2.2.1.3 ขั้นตอนการทอผ้าจกปรกผ้าหัวนาคยุ่งยากต้องปรับปรุงกระบวนการทอหลายอย่างจึงไม่เป็นที่นิยมในการทอ

การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ติงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย Online 14 เมษายน 2554 :

<http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/panya/panyan.htm>

การฟื้นฟู จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ว่า ก. ทำให้กลับเจริญงอกงามเช่น ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมไทย ฟื้นฟูการเล่นของไทย

กระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจก (สุชาติ พิบูลแถว : 2550: 9) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับในการรื้อฟื้นความรู้ในการทอผ้าจกที่กำลังจะสูญหายไป กลับมาให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและบำรุงรักษาความรู้ในการทอผ้าจกไว้ไม่ให้สูญหาย โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

- การสร้างกลุ่ม/องค์กร
- การประสานเครือข่ายจากภายนอก
- การสร้างจิตสำนึก
- การจัดการความรู้
- แนวคิดเศรษฐกิจนำศิลปะ
- การสร้างคนทำงานใหม่
- การฟื้นฟูวัฒนธรรมในด้านอื่นๆ ที่สูญหายไปขึ้นมาใหม่

จากการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคพบว่า การฟื้นฟูผ้าปรกหัวนาคคงเป็นไปได้อย่างยากเพราะปัจจุบันไม่นิยมใช้กันแล้ว ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้ชาวไทยยวนนิยมทอผ้าพื้นมากกว่าผ้าจกเพราะสามารถทอผ้าพื้นได้เร็วกว่าขายได้เงินไวใช้จ่ายในครอบครัว ทอง่ายกว่าผ้าปรกหัวนาคไม่ยุ่งยาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 2-18, 2-19) ที่กล่าวว่าสังคมมนุษย์ประกอบด้วยโครงสร้างต่างๆและประกอบหน้าที่ของส่วนต่างๆใน

สังคม ยิ่งโครงสร้างสังคมมีความแปลกแยกมากสังคมก็จะยิ่งมีความเจริญมากหรือมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจจะมาจากภายในสังคมหรือภายนอกสังคมก็ได้ ทฤษฎีการปฏิวรรตนิยม สัญญาสัญญาวิวัฒน์ (2550: 2-26, 2-27) ที่กล่าวว่า มนุษย์แต่ละคนต้องการอะไรหลายอย่างในชีวิตแต่ไม่สามารถสนองความต้องการของตนเองได้ทั้งหมดต้องอาศัยผู้อื่นมาช่วยสนองความต้องการนั้นและแต่ละคนก็ยังต้องการผลตอบแทนจากการแลกเปลี่ยนนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ดังนั้นจึงต้องเข้าสู่ความสัมพันธ์หรือติดต่อกับผู้อื่นจึงจำเป็นต้องสร้างกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนในการแลกเปลี่ยนที่ดีมีความยุติธรรมขึ้น

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะสอดคล้องกับการศึกษาของนางสาวพัชรวรรณ พสุธาพิทักษ์ และคณะ จากสารนิพนธ์เรื่อง การปรับตัวสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านใต้ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (2548: 83) และสุชาติ พิบูลแถว จากวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาระบบการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจาก ชุมชนไทยยวนราชบุรี (2550: 103-104) และ อุดม สมพร จากรายงานการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ผ้าจกไท -ยวน ราชบุรี (2540: 145) ระบุว่า การทอผ้าจกแต่ละพื้นต้องใช้ระยะเวลาาน ส่งผลให้ชาวบ้านหันไปประกอบอาชีพทอผ้าโรงงานในตัวจังหวัดราชบุรีมากขึ้น อาทิเช่น การทอผ้าถุง และทอผ้าขาวม้าบ้านไร่ (ไม่มีจก) และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 20 คน ได้แก่ นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว, นายเสรี ดวงสีใส, นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิบูลดา, นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง, ดร. อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ ดาเชิงเขา, นางจิราภา สุขเกษม, นางอรุณ ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวชะ, นางมาลี เจริญทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุดิ หลวงละ, นางอุไรทองจรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภวังค์รัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมภูเทศ ได้ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ต้องปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่หันมารักษามรดกวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่ของชาวไทยยวน และควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรการงานของชั้นประถมศึกษา

ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลข้างต้น ได้แก่ นางสาวกุลนิษฐ์ ดาเชิงเขา, ดร. อุดม สมพร, นางสาวอร่าม พิบูลแถว ดังนี้

นางสาวกุลนิษฐ์ ดาเชิงเขา ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องมีการฟื้นฟูประเพณีการบวชนาคที่มีการใช้ผ้าปรกหัวนาคแบบดั้งเดิม ปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่สนใจภูมิปัญญาของตนเองมากขึ้นคือ ต้องหาคนกลุ่มหนึ่งขึ้นมาก่อนเพื่อจุดประกาย ฟื้นฟูประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

อุดม สมพร ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึกคือต้องสร้างความเชื่อและแรงศรัทธาในการใช้ผ้าปรกหัวนาคให้ได้ก่อน

นางสาวอร่าม พิบูลแก้ว ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรประยุกต์ถ่ายเก่า ผสมผสานให้
คู่กันสมัย

2.2.2 แนวทางการอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคให้คงอยู่ต่อไป

2.2.2.1 ควรฟื้นฟูประเพณีการบวชแบบดั้งเดิม ควรฟื้นฟูลวดลายของผ้า
ปรกหัวนาคเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ กระเป๋า ฯลฯ

2.2.2.2 ต้องปลูกจิตสำนึกให้ชาวไทยชนรุ่นใหม่สนใจ ภูมิใจในภูมิปัญญา
ของตนเอง

2.2.2.3 ควรมีกองทุนทางศิลปปะเข้ามามีช่วยพุงค่าการตลาด

2.2.2.4 ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจากที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีตโดยมี
ผ้าปรกหัวนาครวมอยู่ด้วย

2.2.2.5 ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมเพราะเด็ก
ในช่วงวัยนี้จะจดจำได้เร็ว สอนง่าย

2.2.2.6 หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่าง
จริงจังมากขึ้น

การอนุรักษ์คือ การ เปรียบเสมือนการรักษาซึ่งความรู้แล ะความสามารถเป็นการ
ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระ
และความสำคัญ ส่งเสริมสนับสนุนอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้ง
สนับสนุนให้มีวิธีการถ่ายทอดงานหัตถกรรมบางประเภท เช่น ลวดลายการทอผ้าจาก ฯลฯ จากระบบ
วิธีการสอนแบบดั้งเดิมที่เป็นการสอนจากช่างฝีมือรุ่นแม่สู่รุ่นลูกและหลานตามลำดับ ปัจจุบันมี
วิธีการฝึกฝนและจดจำด้วยตนเองโดยใช้คอมพิวเตอร์ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2537) ซึ่งสะดวก
ในการฝึกทอ ไม่ต้องจดจำ และสอนได้คราวละหลายๆคน ฝึกปฏิบัติลงมือทำและแนะนำควบคู่กัน
จนกระทั่งเกิดความชำนาญ มีการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายจนกระทั่งสามารถเป็นแนวทางในการ
อนุรักษ์และดำรงไว้อีกรูปแบบหนึ่ง และยังมีผู้ให้ความหมายของการอนุรักษ์อย่างหลากหลายไว้
ดังนี้

พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก (2551: 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสงวนรักษา
ป้องกันดูแลเพิ่มคุณค่า ปรับปรุงและพัฒนาใกล้เคียงที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม
ศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยีทั้งที่มีประโยชน์ใช้สอยใช้สอยใน

ชีวิตประจำวัน โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือส่วนของเมืองที่ไม่ได้มีการใช้สอยอีกต่อไปแล้วก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อรักษาไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะของเมืองตลอดจนสภาพแวดล้อม

นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล (2547: 5) หมายถึง การเก็บรักษา รวมถึงการพัฒนาโดยคำนึงถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมให้ผสมผสานกลมกลืนกับสภาพสังคมปัจจุบัน

นิภาภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล (2547: 35) หมายถึง “การรักษา ระวังป้องกัน ” การที่ศิลปะการทอผ้าจากไท-ยวน ราชบุรีจะดำรงอยู่ได้ต้องมีการหาทางระวังรักษา และป้องกันมิให้เสื่อมสูญไป คือให้คงอยู่และหาทางทำนุบำรุงส่งเสริมให้เจริญงอกงามหรือก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อให้คงอยู่เป็นของคู่บ้านคู่เมืองตลอดไป

วิธีการอนุรักษ์

ไพฑูริย์ พงสะบุตร (2548: 188-196) ได้กล่าวว่า วิธีการอนุรักษ์พื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านให้สืบทอดต่อไปได้เป็นระยะยาวนาน สามารถทำได้ 2 คือ

1. การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ โดยการนำเอาสินค้าพื้นบ้านมาพัฒนารูปแบบ และคุณภาพ เพื่อให้สามารถตลาดจำหน่ายได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งในการดำเนินการนี้ มีโครงการสนับสนุนที่สำคัญ 2 โครงการคือ

1.1 งานศิลปาชีพ เป็นงานที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงริเริ่มขึ้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ได้พัฒนาฝีมือของตนในการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้และให้การฝึกอบรม รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นและการจัดหาตลาดจำหน่ายให้ด้วย ตัวอย่างเช่น การทอผ้าจาก การทอผ้าฝ้ายและผ้าไหม การจักสานไม้ไผ่ หวายและ ย่านลิเภา การแกะสลักไม้ การทำเครื่องเคลือบดินเผา และแกะสลักหนัง เป็นต้น

1.2 โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โอท็อป(OTOP) ซึ่งเป็นอักษรย่อภาษาอังกฤษมาจากคำเต็มว่า One Tambon Product เป็นโครงการของรัฐบาลที่ส่งเสริมการผลิตสินค้า ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้จำหน่ายได้แพร่หลายในท้องตลาด งานหลักของโครงการคือ การให้ความช่วยเหลือด้านการผลิต และการจัดหาตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ของชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ โดยการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ มีการจัดงานแสดงสินค้าเป็นครั้งคราวให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าชมและซื้อ นับได้ว่าโครงการนี้ได้ช่วยให้ภูมิปัญญาชาวบ้านมีโอกาสพัฒนาและขยายตัวได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. การสรรหาและประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นทางด้านภูมิปัญญา การประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น นับเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมชาวบ้านให้คงอยู่หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

จิราภรณ์ คชเสนีย์ (2552: 16) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์ว่า การอนุรักษ์มีรากฐานมาจากการจัดการทรัพยากร และธรรมชาติวิทยาโดยมีกระบวนการพื้นฐาน 2 ประการ ประการที่หนึ่งคือ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนใหม่ได้นั้นมีจำกัด ประการที่สอง คือ ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนใหม่ได้จำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้สูญสิ้นไป ดังนั้นการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียนั้นเปลี่ยนโดยเปล่าประโยชน์ และเพื่อให้แน่ใจว่าคนในรุ่นต่อไปจะมีทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง และมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

สุริยา สมทกุลต์, พัฒนา กิติอาษา (2536: 74) ได้อธิบายการอนุรักษ์ผ้าพื้นบ้านว่า การอนุรักษ์จะช่วยให้เราเข้าใจวัฒนธรรมหรือความสัมพันธ์ต่างๆ ของผู้เป็นเจ้าของผ้าในสังคมในช่วงเวลานั้น และภูมิภาคนั้นไว้ด้วย อันจะมีประโยชน์แก่คนรุ่นหลังในการที่จะทำความเข้าใจรากเหง้าของบรรพบุรุษตนเองได้อย่างมีความหมาย เพราะต่อไปจะไม่มีผ้าและความสัมพันธ์หรือวัฒนธรรมในรูปแบบเดียวกันนี้ภายใต้เงื่อนไข สถานที่ เวลาเดียวกันอีกต่อไปแล้ว ทั้งนี้ถ้าเราพิจารณาว่าผ้าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ก็ต้องยอมรับด้วยว่า วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่มีวันหยุดนิ่ง

จากการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคพบว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคควรต้องฟื้นฟูประเพณีการบวชแบบดั้งเดิม ปลูกจิตสำนึกให้ชาวไทยชนรุ่นใหม่ สนใจ ภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง ควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพยุงค่าการตลาด จัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจากที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีตโดยมีผ้าปรกหัวนาครวมอยู่ด้วย ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมเพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะจดจำได้เร็วสอนง่าย หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจังมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550: 2-34, 2-35) กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างกฎ ระเบียบต่างๆ ที่ใช้อยู่ในสังคมและทำความเข้าใจร่วมกัน ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการกระทำระหว่างกันหรือดำรงชีวิตอยู่ด้วยกัน ระเบียบแบบแผนของสังคมขึ้นอยู่กับความนึกคิดของคนในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความเห็นของสมาชิกในชุมชนนั้น ผู้นำหรือชนชั้นสูงเกิดจากประเพณีที่ปฏิบัติมา อำนาจของคนหรือกลุ่มคนขึ้นอยู่กับความสามารถในการทำให้ผู้อื่นยอมรับตน

ผลการศึกษานี้จะ สอดคล้องกับการศึกษาของ นิภาภรณ์ เก่งนำตระกูลชัย (2547: 34-36) และนางสาวพัชรวรรณ พสุธาพิทักษ์และคณะ (2548 : 63-64) ระบุว่า ผู้ที่มีเชื้อสายไท -ยวน

โดยเฉพาะผู้ใหญ่ เช่น บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ควรปลูกฝังค่านิยมและเน้นให้บุตรหลานเยาวชนตระหนักในคุณค่าของศิลปะ การทอผ้าจาก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนเชื้อสายไท -ยวนและสอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 20 คนได้แก่ นางมณี สุขเกษม, นางสาวอร่าม พิบูลแถว , นายเสรี ดวงสีใส, นางสาววิมลวรรณ หงษ์วิชุดา, นางสาวทองอยู่ กำลิ่งหาญ, นางอนงค์ ห่วงทอง, ดร.อุดม สมพร, นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา, นางจิราภา สุขเกษม, นางอรุณ ตั้งสุขสันต์, นางจันทร์ฉาย เอี้ยวชะ, นางมาลี เจริญทอง, นางสุนันท์ ออบเชย, นางทองพุดธิ หลวงละ, นางอุไร ทองจำรัส, นางอำพัน ช่างประดับ, นางชุลีพร ภาวังคะรัต, นางสุนันทา สุขเกษม, นายโล่ ชมภูเทศให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ต้องมีการปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่สนใจวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาของตนเองให้มากขึ้นแต่เป็นไปได้ยาก

ส่วนผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากข้อมูลข้างต้นได้แก่ นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา , ดร. อุดม สมพร, นางสาวอร่าม พิบูลแถว, นางมณี สุขเกษม, นายโล่ ชมภูเทศ, นางจิราภา สุขเกษม, นางถนอม บุรีสิงห์ ดังนี้

นางสาวกุลนิษฐ์ คาเชิงเขา ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องมีการฟื้นฟูประเพณีการบวชนาคที่มีการใช้ผ้าปรกหัวนาคแบบดั้งเดิม ปลูกจิตสำนึกให้คนรุ่นใหม่สนใจภูมิปัญญาของตนเองมากขึ้นคือ ต้องหาคนกลุ่มหนึ่งขึ้นมาก่อนเพื่อจุดประกาย ฟื้นฟูประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแต่ก็เป็นไปค่อนข้างยาก

อุดม สมพร ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ต้องฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม ปลูกจิตสำนึกคือ ต้องสร้างความเชื่อและแรงศรัทธาในการใช้ผ้าปรกหัวนาคให้ได้ก่อนและการแก้ไขควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพุงค่าการตลาด เข้ามาชดเชยเพราะราคางานศิลปะพวกนี้ขายราคาสูงมากก็ไม่ได้ ขายราคาต่ำชาวบ้านก็อยู่กันไม่ได้เพราะใช้เวลาในการทำงาน

นางสาวอร่าม พิบูลแถว ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรมีการสอนเสริมในหลักสูตรของนักเรียนชั้นประถมเพราะเด็กในช่วงวัยนี้จะจดจำได้เร็ว สอนง่าย

นางมณี สุขเกษม ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจากที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีตโดยมีผ้าปรกหัวนาครวมอยู่ด้วย เพื่อให้คนรุ่นหลัง ได้รู้ถึงคุณค่า

นายโล่ ชมภูเทศ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคเป็นไปได้ยากเพราะการทอผ้าปรกหัวนาคนั้นใช้เวลานาน ส่วนการทอผ้าพื้นใช้เวลาไม่นานก็ได้เงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัวแล้ว

นางจิราภา สุขเกษม ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคเป็นไปได้ยากเพราะปัจจุบันคนไม่ค่อยนิยมการบวช หรือถ้าบวชก็ไม่ได้ใช้ผ้าปรกหัวนาคเพราะขายไม่ออกสะสมผ้าเก่าไปหมดแล้ว

นางถนอม บุรีสิงห์ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ทอผ้าพื้นดึกกว่าได้เงินเร็วกว่าไม่ยุ่งยาก
 ด้วยเพราะการที่จะทอผ้าปรกห้วนากใช้เวลาานและจะต้องปรับก็ ปรับอะไรอีกหลายๆ อย่าง
 เพื่อให้ทอผ้าปรกห้วนากได้คือหน้าผ้าของผ้าปรกห้วนากจะแคบกว่าผ้าอื่นๆ ทั่วไป

3. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนากในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ขยวน :
 กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท ขยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วน
 ากในปัจจุบัน ไม่ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูจากบุคคลและหน่วยราชการต่างๆ ดังนั้นผู้ศึกษาวิจัย
 จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ควรฟื้นฟูประเพณีการบวชแบบดั้งเดิม ควรฟื้นฟูลวดลายของผ้าปรกห้วนาก
 เป็นสิ่งของเครื่องใช้อื่นๆ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ กระจเป่า ฯลฯ

3.1.2 ต้องปลูกจิตสำนึกให้ชาวไทยขยวนรุ่นใหม่สนใจ ภูมิใจในภูมิปัญญาของ
 ตนเอง

3.1.3 ควรมีกองทุนทางศิลปะเข้ามาช่วยพยุงค่าการตลาด

3.1.4 ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับผ้าจกที่ใช้ในชีวิตประจำวันในอดีตโดยมีผ้าปรก
 ห้วนากรวมอยู่ด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัยที่ควรทำในอนาคต

การศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนากของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยขยวน : กรณีศึกษากลุ่ม
 ชาติพันธุ์ไทยขยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการวิจัยที่เป็น
 ประโยชน์สำหรับการวิจัยในอนาคตและเป็นการต่อยอดการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนากให้คงอยู่ต่อไป
 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นดังนี้

3.2.1 ควรมีการศึกษาความสำเร็จของการฟื้นฟูลวดลายผ้าปรกห้วนากเป็นสิ่งของ
 เครื่องใช้อื่นๆ ฯลฯ

3.2.2 ควรมีการศึกษาเจตคติของชาวไทยขยวนรุ่นใหม่ที่สนใจ ภูมิใจในภูมิปัญญา
 เกี่ยวกับผ้าจก, ผ้าปรกห้วนาก

3.2.3 ควรมีการศึกษาการประเมินกองทุนทางศิลปะที่เข้ามาช่วยพยุงค่าการตลาด

3.2.4 ควรมีการศึกษาการนำผ้าจกและผ้าปรกห้วนากมาใช้ในชีวิตประจำวันของ
 ชาวไทยขยวน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงษาสันต์ (2542) *วิถีไทย* กรุงเทพมหานคร เอิร์ดเวฟเอ็ดดูเคชั่น
- กองวิจัยทางการศึกษา (2553) “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 10 พ.ย. 2553
จาก <http://www.na.mahidol.ac.th/LCProj/Thai-Folksy/FolkDat/U-trdit/Nakum/02-Lituratione.htm>
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 (2543) *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดราชบุรี* กรุงเทพมหานคร กรมศิลปากร
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2538) *ผ้าจกกับวิถีชีวิตชาวไทยวน: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- คลังปัญญาไทย (2553) “ภูมิปัญญาไทย” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 10 พ.ย. 2553 จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>
- จันทร์ศรี นิตยฤกษ์ (ม.ป.ป.) *คติชนวิทยา* กรุงเทพมหานคร สถาบันราชภัฏธนบุรี
- จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543) *ภูมิปัญญาอีสาน พิมพ์ครั้งที่ 3 อุบลราชธานี ศิริธรรมออฟเซ็ท*
- จิปาตะกัณฑ์สถานบ้านคูบัว (2553) “โครงสร้างผ้าจก” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 5 พ.ย. 2553 จาก http://www.sacict.net/kubua/stru_chok.htm
- _____ (2553) “ศิลปะการเย็บ” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 5 พ.ย. 2553 จาก http://www.sacict.net/kubua/art_chok.htm
- _____ (2553) “อุปกรณ์ในการทอ” สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 8 พ.ย. 2553 จาก http://www.sacict.net/kubua/tool_textile.htm
- จิราภรณ์ คชเสนีย์ (2549) *มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณัฐกฤต ดิษฐวิรุฬห์ (2550) “ผ้าจก : จากการผลิตสู่การผลิตเพื่อการค้า” ปรินิพนธ์ ปรินิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ณัฐพล บุญอุทิศ (2546) “พระมหาเจดีย์และพิพิธภัณฑ์ชุมชน บ้านคูบัว จังหวัดราชบุรี” ปรินิพนธ์ปรินิพนธ์สาปตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาปตยกรรมไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ธวัช ปุณโณทก (2531) *ทิศทางหมู่บ้านไทย* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์หมู่บ้าน

- นิตยา พลธานี (2549) "ประวัติศาสตร์เมืองราชบุรี พ.ศ.2310-2437" สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
นิกากรณ์ เก่งนำชัยตระกูล (2547) "ทัศนคติของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคราชบุรีที่มีต่อการอนุรักษ์
ผ้าจกของราชบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรม
ศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- บังอร พงษ์ประพันธ์ (2547) "อาชีพทอผ้าจกของชาวไทย-ยวน จังหวัดราชบุรี" วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
- ประพิมพ์พรรณ วรรณิตร (2552) "การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมสาเกต : กรณีศึกษากลุ่มทอ
ผ้าไหมบ้านห้วยหลิม ตำบลมะป้า อำเภอลำดวน"
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์ แขนงวิชาไทยคดี
ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ประเวศ วะสี (2536) การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท
พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- พระมหาวิรุทธ ประสาทนอก (2551) "การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตบาตรของ
ชุมชนบ้านบาตรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พัชรวรรณ พสุธาพิทักษ์และคณะ (2548) "การปรับตัวสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มสตรีทอผ้าบ้านไต้
ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี" สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ไพฑูรย์ พงสะบุตร (2548) "ภูมิปัญญาชาวบ้าน" ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน* เล่ม 3 หน้า
188: 196
- ไพฑูรย์ มีกุล (2550) "แนวคิดและแนวทางในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น" *วารสารสุโขทัยธรรม
มาธิราช* 20, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม): 21-24
- มนตรี ชมชื่น (2548) "คู่มือการทอตลอดลายผ้าตีนจกไทย-ยวน จังหวัดราชบุรี" สารนิพนธ์ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยนเรศวร (2553) "คติความเชื่อเกี่ยวกับลายผ้าไทย" สารสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่
3 พ.ย. 2553 จาก <http://www.openbase.in.th/node/5514>

- มหาวิทยาลัยศิลปากร (2544) *ผ้าพื้นเมือง-การสำรวจผู้ผลิตทั่วประเทศ* กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ลักขณา ธนาวรรณกิจ (2540) "ความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์จากผ้าจกราชบุรี" วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วรรณภา วุฒฑะกุล (2538) "ผ้าจกกับวิถีชีวิตชาวไท-ยวน: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง
จังหวัดราชบุรี" รายงานการวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิโรจน์ พรหมสุด (2547) "การบวช : กระบวนการขัดเกลาเพื่อความเป็นศาสนทายาทคุณภาพ"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์)
คณะศึกษาศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550) "ทฤษฎีสังคมวิทยา" ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาตาม
มุมมองของสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา* หน่วยที่ 2 หน้า 22-40 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์
- สามารถ จันทร์สุรีย์ (2534) "ภูมิปัญญาชาวบ้าน คืออะไร อย่างไร" *วารสารสสม.อีสาน* 7, 2
(พฤศจิกายน) : 12-14
- สายสุดา จิตต์รักษ์ (2550) "พัฒนาการความเชื่อใน "องค์คุณคามรามเทพ" ระหว่าง พ. ศ. 2530-
2550 : กรณีศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาศิลปศาสตร์ แขนงวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สุจารี จันทร์สุข (2531) "การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น" *วารสารการศึกษาแห่งชาติ* 22, 6
(มิถุนายน) : 9
- สุชาติ พิบูลแถว (2550) "การศึกษากระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาการทอผ้าจก ชุมชนไท-ยวน
ราชบุรี ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในมิติทางการพัฒนาชุมชน"
วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุนันท์ อุดมเวช (2524) *คติชนวิทยา* พิมพ์ครั้งที่ 2 เพชรบุรี ภาควิชาภาษาไทย
วิทยาลัยครูเพชรบุรี
- สุริยา สมุทคุปต์และพัฒนา กิติอาษา (2544) "อิตบ้านคลองเมือง : รวบรวมความทางมานุษยวิทยาว่า
ด้วยสังคมและวัฒนธรรมอีสาน" ใน สุริยา สมุทคุปต์และพัฒนา กิติอาษา *อิตบ้าน
คลองเมือง : รวบรวมความทางมานุษยวิทยาว่าด้วยสังคมและวัฒนธรรมอีสาน* หน้า 55-
74 นครราชสีมา สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

- เสรี พงศ์พิศ (2529) *คืนสู่รากเหง้า* กรุงเทพมหานคร เทียนวรรณ
- เสาวภา สังขทิป (2543) "การพัฒนารายการวีดิทัศน์ วิชาท้องถิ่นของเรา : เรื่อง การอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1"
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยี คณะศิลปกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
- องค์การบริหารส่วนตำบลคูบัว (2553) "ข้อมูลสภาพทั่วไป" สารระสังเขปออนไลน์ ค้นคืนวันที่ 1
พ.ย. 2553 จาก <http://www.kubua.go.th/index.php>
- อรวรรณ ดวงสีใส (2546) "การพัฒนาโปรแกรมการสอนโดยใช้โครงการ โครงการ เพื่อส่งเสริม
ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในการอนุรักษ์
ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี" วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อังกลุ สมคะเนย์ (2535) "สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี"
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุดม สมพร (2540) *ผ้าจกไท-ยวนราชบุรี* กรุงเทพมหานคร ภาพพิมพ์
- เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544) *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้การปรับตัวของชาวบ้านไทย
ภาพรวมภูมิปัญญาไทย* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

ภาคผนวก ก

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ที่ ศธ 0522.15(1)/ ๑ 18

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๒๕ มกราคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภจิต เจนนพกาญจน์
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางคนึงนิตย์ ชัยนิริตติย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชา
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาค
ในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยขวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยขวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for
the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in
the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province ตาม โครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมา
ด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความ
เห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุม
เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน สังคมศาสตร์ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น
เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง
และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวีรติพงศ์)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์
โทร.0 2504 8515-7
โทรสาร 0 2503 3564

ที่ ศธ 0522.15(1)/ ๖ 1๕

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มกราคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วีรบุรินทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางคนึงนิตย์ ชัยนิริลิตย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชา
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาค
ในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลลุ่มบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for
the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in
the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมา
ด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความ
เห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุม
เนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน สังคมศาสตร์ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็น
เพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษานำเรียนด้วยตนเอง
และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชานาญ เขาวงกิตพงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร.0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

ที่ ศธ 0522.15(1)/๗ ๒๕

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

๕ มกราคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ มีกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางกนิงนิตย์ ชัยนิริติชัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลStubัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province ตาม โครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน สังคมศาสตร์ ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษานำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชานาญ ชาวกริตพิงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

ที่ ศธ 0522.15(1)/ ก 18

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มกราคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือการวิจัย

เรียน อาจารย์นาวาเอก อาคม สุขตระกูล

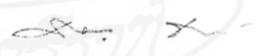
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางคณินนิตย์ ชัยนิรันดร์ชัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาถ ในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน สังคมศาสตร์ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวงกตพิงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

ที่ ศธ 0522.15(1)/จ 18

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มกราคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือนักการวิจัย

เรียน อาจารย์นาวาโท คร.อนุชา ม่วงใหญ่

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด

เนื่องด้วย นางคณินันต์ ชัยนิรันดร์ชัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลดงบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี The Conservation of the Cloth for Covering the Head of a Prospect in Becoming a Monk for in the ordination of the 'lai - Yuan Ethnic Group : A Case Study of the 'lai Yuan Ethnic Group in the Koo - Bua Subdistrict of Mueang District in Ratchaburi Province ตามโครงการวิทยานิพนธ์ที่แนบมาด้วยนี้

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องดังกล่าว นักศึกษาได้จัดทำเครื่องมือที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว แต่เพื่อให้เครื่องมือที่จัดทำนั้นมีความครอบคลุมเนื้อหาวิชา แนวปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักและกระบวนการวิจัย สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้าน สังคมศาสตร์ได้โปรดพิจารณาตรวจสอบและให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยของนักศึกษาผู้นี้ด้วย สำหรับรายละเอียดอื่นๆ นักศึกษาจะนำเรียนด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

 (รองศาสตราจารย์ชำนาญ เขาวงกิตพงศ์)
 ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร.0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบสำรวจชุมชน

ที่ ศธ 0522.15(1)/ ๘1๕

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 1112

๑๕ มกราคม 2554

เรื่อง ขอลาอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือการวิจัย
เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

เนื่องด้วย นางคนึงนิตย์ ชัยนริตติชัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วีรบุรินทร์ พร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ มีกุลผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือการวิจัยโดยการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ในเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในช่วงระยะเวลาวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554 ถึง วันที่ 30 เมษายน 2554 ทั้งนี้ จะหลีกเลี่ยงมิให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานตามปกติภายในหน่วยงานของท่าน อันเป็นการรบกวนเวลามากเกินไป โดยผลการวิจัยที่ได้จะยังประโยชน์แก่งานวิชาการสืบไป สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาได้ทดลองเครื่องมือตามวัน เวลาและรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความกรุณาจากท่าน จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เชาวศิริพิงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

ที่ ศธ 0522.15(1)/๑1๕

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มกราคม 2554

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

เนื่องด้วย นางคณินนิตย์ ชัยนิริตติชัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมาราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ขวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ขวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตุตจิด เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วีรบุรินทร์ พร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ มีกุศล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากท่านในการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ในเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ขวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ขวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในช่วงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2554 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตามวัน เวลา และราย ละเยียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เชาวศิริพิงค์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร.0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

ที่ ศษ 0522.15(1)/๐18

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 1112

๒๕ มกราคม 2554

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการจีฬงษ์ภัณฑ์สถานบ้านคูบัว ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

เนื่องด้วย นางคณินันต์ ชัยนิรันดร์ชัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรา วิรุณรินนท์ พร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูริย์ มีกุลศล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือการวิจัยโดยการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ในเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในช่วงระยะเวลาวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554 ถึง วันที่ 30 เมษายน 2554 ทั้งนี้ จะหลีกเลี่ยงมิให้ส่งผลกระทบต่อการใช้งานตามปกติภายในหน่วยงานของท่าน อันเป็นการรบกวนเวลามากเกินควร โดยผลการวิจัยที่ได้จะยังประโยชน์แก่งานวิชาการสืบไป สาขาวิชาศิลปศาสตร์จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาได้ทดลองเครื่องมือตามวัน เวลาและรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความกรุณาจากท่าน จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชานาญ เชาว์กิริติพงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร.0 2504 8515-7

โทรสาร 0.2503 3564

ที่ ศษ 0522.15(1)/๑๔

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
ตำบลบางพลู อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มกราคม 2554

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๖ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

เนื่องด้วย นางคณินนิตย์ ชัยนิริตชัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แผนกวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมาราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลลุมพินี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ รองศาสตราจารย์ ดร. จิตรา วีรบุรินทร์ พร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูริย์ มีกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากท่านในการสอบถามข้อมูลและสัมภาษณ์ในเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลลุมพินี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในช่วงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554 ถึง วันที่ 30 เมษายน 2554 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชำนาญ เชาวศิริพิงศ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร. 0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

ที่ ศธ 0522.15(1)/ว 14

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

25 มกราคม 2554

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มทอผ้าจากบ้านคูบัวตำบลคูบัว หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติราชบุรี จิปาถะภัณฑสถานบ้านคูบัว

เนื่องด้วย นางคนึงนิตย์ ชัยนิริคิษฐ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตรมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมราช กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคใน พิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี The Conservation of the Cloth for Covering the Head of Aspirant in Becoming a Novice or a Monk for the Religious Ceremony of the Tai-Yuan Ethnic Group: A Case Study of the Tai-Yuan Ethnic Group in the Koo-Bua Sub-District of Mueang District in Ratchaburi Province โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุคจิต เจนนพกาญจน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ รองศาสตราจารย์ ดร. จิตรา วิรุณรินทร์ พร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูริย์ มีกุศล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ในการนี้ นักศึกษาจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากท่านในการสอบถามข้อมูลและ สัมภาษณ์ในเรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ในช่วงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2554 สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านในการอนุญาตให้นักศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตามวัน เวลา และรายละเอียดที่นักศึกษาเสนอมาพร้อมนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านจึง ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ชานัญ เชาวกัรดิพงษ์)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์

บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์

โทร.0 2504 8515-7

โทรสาร 0 2503 3564

- 1.13 มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาคด้านใดเป็นพิเศษ.....
- 1.14 เคยใช้ผ้าปรกหัวนาคหรือไม่.....
- 1.15 มีความชอบหรือผูกพันกับผ้าปรกหัวนาคหรือไม่.....
- 1.16 ภายในครอบครัวมีผ้าปรกหัวนาคหรือไม่.....
- 1.17 ในครอบครัวของท่านเคยใช้ผ้าปรกหัวนาคหรือไม่.....
- 1.18 วัน เดือน ปี ที่สัมภพณั.....เริ่มเวลา.....น.ถึง.....น.

ตอนที่ 2 ประวัติความเป็นมาของผ้าปรกหัวนาค

- 2.1 ผ้าปรกหัวนาคมีความเป็นมาอย่างไร.....
- 2.2 วิธีใช้ผ้าปรกหัวนาคครั้งแรกทำอย่างไร.....
- 2.3 วิธีทำผ้าปรกหัวนาคครั้งแรกทำอย่างไร.....
- 2.4 ใครเป็นผู้คิดค้นผ้าปรกหัวนาคเป็นคนแรก.....
- 2.5 ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากไหน..... เริ่มเมื่อไร.....
- 2.6 คนแรกที่สอนการทอผ้าปรกหัวนาคท่านคือใครและท่านมีความรู้เพิ่มเติมจากใคร.....
- 2.7 ท่านจะสอนการทอผ้าปรกหัวนาคแก่ใครอีก.....
- 2.8 ท่านมีเคล็ดลับในการทอผ้าปรกหัวนาคหรือไม่อย่างไร.....
- 2.9 ท่านคิดว่างานทอผ้าปรกหัวนาคสามารถทำเป็นอาชีพหลักและสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัวได้หรือไม่เพราะอะไร.....
- 2.10 หากอาชีพการทอผ้าปรกหัวนาคสามารถเป็นอาชีพหลักได้ท่านคิดว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติเหมือนอาชีพอื่นหรือไม่.....
- 2.11 การถ่ายทอดความรู้มีกี่ขั้นตอนท่านจะมีเทคนิคใดบ้างในการถ่ายทอดที่จะทำให้ผู้รับความรู้เข้าใจง่ายและทำได้เร็ว.....
- 2.12 ขั้นตอนการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าปรกหัวนาคท่านคิดว่าขั้นตอนใดสำคัญที่สุด มีเหตุผลใดประกอบ.....
- 2.13 ผู้รับการถ่ายทอดจำเป็นหรือไม่ที่จะเป็นผู้หญิงเท่านั้น.....
- 2.14 การถ่ายทอดความรู้การทอผ้าปรกหัวนาคจะกระทำในช่วงอายุเท่าใดจึงจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด.....เพราะเหตุใด.....
- 2.15 การถ่ายทอดความรู้การทอผ้าปรกหัวนาคมีการเลือกศิษย์หรือไม่เพราะเหตุใด.....
- 2.16 ท่านคิดว่าหมู่บ้านอื่นมีการทอผ้าปรกหัวนาคหรือไม่ เพราะเหตุใด.....
- 2.17 การถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าปรกหัวนาคให้แก่ลูกหลานท่านคิดว่ามีความสำคัญหรือไม่ มีเหตุผลอะไร.....

- 2.18 ท่านเคยมีการจัดทำเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับการทอผ้าหรือไม่.....
- 2.19 ท่านเคยออกร้านแสดงสินค้าหรือไม่ถ้ามีในเทศกาลใดบ้าง.....
- 2.20 เคยมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐหรือเอกชนต่างๆ เพื่อ
ประชาสัมพันธ์การทอผ้าปรกหัวนาหรือ ไม่ ถ้าเคยมีหน่วยงานใดบ้าง.....
- 2.21 หากมีการถ่ายทอดความรู้มีกลุ่มผู้สนใจมากน้อยเพียงใด.....
- 2.22 ผลการถ่ายทอดเป็นอย่างไร.....
- 2.23 พัฒนาฝีมืออย่างไรเช่นอ่านจากหนังสือ/ดูจากทีวีหรือ อื่นๆ (อะไร).....
- 2.24 มีหน่วยงานใดเข้ามาช่วยถ่ายทอดความรู้บ้างหรือไม่.....
โดยวิธีใด..... นานเท่าใด.....
- 2.25 มีองค์กรเอกชนมาช่วยเหลือบ้างหรือไม่.....
โดยกิจกรรมใด..... นานเท่าใด.....
- 2.26 หากมีหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1) หน่วยงานของรัฐ คือ (1).....สนับสนุนเรื่อง.....
(2).....สนับสนุนเรื่อง.....
(3).....สนับสนุนเรื่อง.....
- 2) หน่วยงานเอกชน คือ (1).....สนับสนุนเรื่อง.....
(2).....สนับสนุนเรื่อง.....
(3).....สนับสนุนเรื่อง.....
- 3) อื่นๆ คือ (1).....สนับสนุนเรื่อง.....
(2).....สนับสนุนเรื่อง.....
(3).....สนับสนุนเรื่อง.....
- ด้านความเชื่อ**
- 2.27 ท่านมีความเชื่อเกี่ยวกับผ้าปรกหัวนาอย่างไร.....
- 2.28 ต้องทำพิธีกรรมมีขั้นตอนตามลำดับอย่างไรบ้าง.....
- 2.29 ท่านคิดว่าทำแล้วได้ผลอย่างไร.....
- 2.30 ท่านคิดว่าปัจจุบันความเชื่อเป็นอย่างไร.....
- 2.31 ท่านคิดว่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง.....เพราะเหตุใด.....

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคด้านความเชื่อของชาวไทย-ยวนเกี่ยวกับการทอ และการใช้ผ้าปรกหัวนา

- 3.1 ความเชื่อเดิมเป็นอย่างไร.....
- 3.2 ทุกวันนี้ชาวไทย-ชนรุ่นใหม่ยังเชื่ออยู่หรือไม่.....
- 3.3 ความเชื่อสามารถนำมาปฏิบัติทางด้านพิธีกรรมได้หรือไม่.....
- 3.4 ถ้าไม่เชื่อเพราะอะไรเป็นปัญหาอุปสรรค
       ( ) การได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ( ) ขัดต่อหลักการทางวิทยาศาสตร์

ปัญหาอุปสรรคต่อพิธีการบวช

- 3.5 ท่านคิดว่าปัจจุบันผ้าปรกห้วนาคมีปัญหาอุปสรรคหรือไม่.....
       อย่างไร.....เพราะเหตุใด.....
- 3.6 ท่านคิดว่าทำไมคนไทย-ชนรุ่นใหม่จึงไม่นิยมการบวชตามประเพณีเดิม.....
- 3.7 ท่านคิดว่าทำไมคนไทย-ชนรุ่นใหม่นิยมใช้ผ้าอื่นๆแทนการใช้ผ้าปรกห้วนาค.....
- 3.8 ที่บ้านของท่านมีผ้าปรกห้วนาคเก่าๆหรือไม่.....
- 3.9 มารดาของท่านทอผ้าปรกห้วนาคให้แก่ท่านหรือไม่.....
- 3.10 มารดาของท่านทอผ้าปรกห้วนาคเป็นหรือไม่.....
- 3.11 ราคาของผ้าปรกห้วนาคแพงหรือไม่.....
- 3.12 หาซื้อผ้าปรกห้วนาคได้จากที่ใด.....
- 3.13 ยังมีการถ่ายทอดการทอผ้าปรกห้วนาคหรือไม่.....

ตอนที่ 4 แนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาค

- 4.1 ท่านคิดว่าควรมีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคหรือไม่.....
       เพราะเหตุใด.....
- 4.2 ทำไมท่านจึงมีความสนใจการทอผ้าปรกห้วนาค.....
- 4.3 ท่านคิดว่านำผ้าปรกห้วนาคมาประยุกต์เป็นสินค้าOTOP เช่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุมเตียงได้หรือไม่ ( ) ได้ ( ) ไม่ได้
- 4.4 ท่านคิดว่านำผ้าปรกห้วนาคมาประยุกต์เป็นผ้าคลุมไหล่ หรือเครื่องประดับบนศีรษะได้หรือไม่ ( ) ได้ ( ) ไม่ได้
- 4.5 ท่านคิดว่านำผ้าปรกห้วนาคมาแทรกตกแต่งเสื้อผ้าตามแฟชั่นได้หรือไม่
       ( ) ได้ ( ) ไม่ได้
- 4.6 มีโรงเรียนหรือสถาบันทางการศึกษาใดจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่หรือไม่
       หากมี มีใครบ้างที่จัดทำ.....หรือควรให้ใครจัดทำ.....
- 4.7 ชุมชนของท่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนกิจกรรมการทอผ้าปรกห้วนาคหรือไม่ อย่างไร.....ถ้าไม่มีความรู้หรือไม่.....

4.8 ท่านคิดว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรจะส่งเสริมการอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาค
อย่างไร.....ในด้านใดบ้าง.....

ตอนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ข้อคิดเห็น

- 5.1 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อ.....
- 5.2 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาค.....
- 5.3 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการฟื้นฟู.....
- 5.4 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์.....

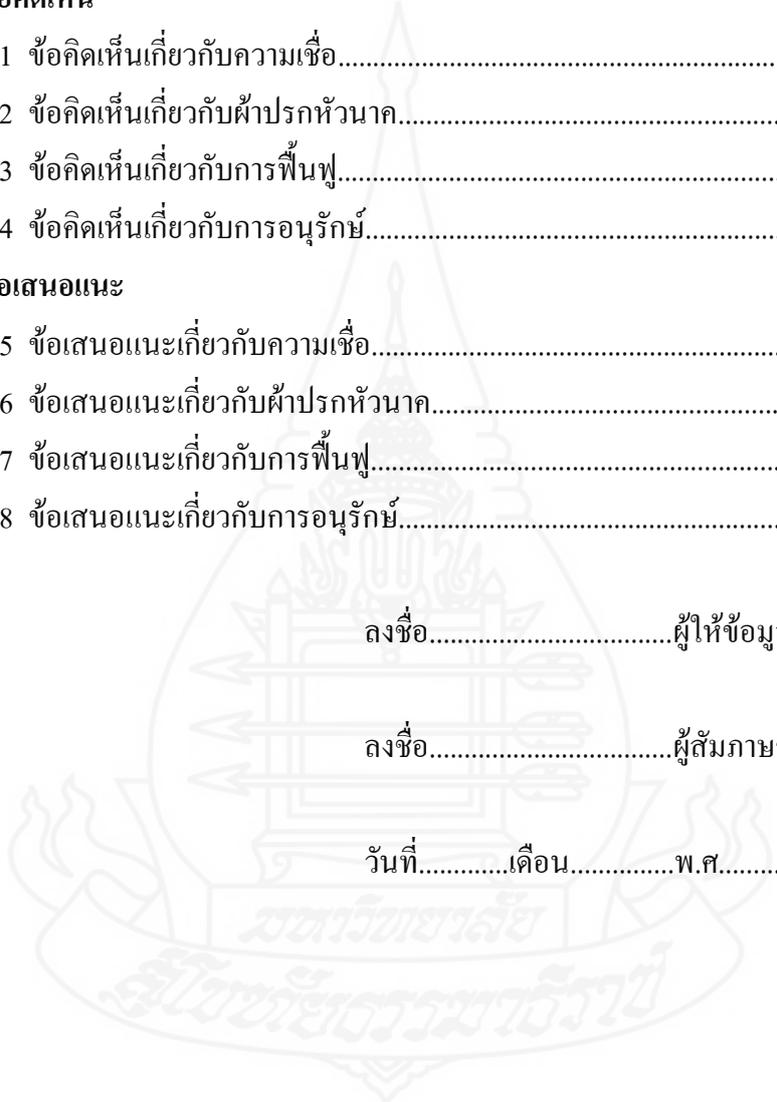
ข้อเสนอแนะ

- 5.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเชื่อ.....
- 5.6 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผ้าปรกห้วนาค.....
- 5.7 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฟื้นฟู.....
- 5.8 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้ข้อมูล

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แบบสำรวจชุมชน

ประกอบการทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกหัวนาโคกในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน : กรณีศึกษา
กลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

คำชี้แจง แบบสำรวจชุมชนนี้ใช้วิธีพูดคุย/สอบถามจากผู้รู้จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน 1 คน เพื่อเก็บ
ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานและสภาพทั่วไปของชุมชน แล้วสรุปลงแบบสำรวจชุมชน

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

1.1 ชื่อ.....นามสกุล.....

1.2 อายุ.....ปี

1.3 เพศ   ชาย   หญิง

1.4 มีฐานะเป็น   ผู้รู้   ผู้ใหญ่บ้าน   กำนัน

                  นายก ต.   ชาวบ้าน ในกลุ่มทอผ้า

1.5 สถานภาพการสมรส โสด   แต่งงานแล้ว   แยกกันอยู่   หม้าย

1.6 ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่..... หมู่ที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

1.7 ภูมิลำเนาเดิม.....ย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน.....ปี

1.8 ศาสนา.....

1.9 สัญชาติ.....

1.10 การศึกษา.....

1.11 อาชีพหลัก.....อาชีพรอง.....

1.12 รายได้.....

1.13 ฐานะทางเศรษฐกิจ.....

2. ชุมชนที่สำรวจ

2.1 ชื่อชุมชน.....

2.2 ตำบล.....

2.3 อำเภอ.....

2.4 จังหวัด.....

2.5 ผู้ใหญ่บ้าน.....

- 2.6 หัวหน้ากลุ่ม.....
- 2.7 ประวัติความเป็นมา.....
- ที่ตั้งของหมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณใด.....
- ติดต่อกับหมู่บ้านใดบ้าง.....
- หมู่บ้านตั้งขึ้นเมื่อใด.....
- ใครเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน.....
- ที่มาของการตั้งหมู่บ้านคือ.....
- คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มาจากไหน.....
- สาเหตุของการย้ายเข้ามาอยู่.....
- รวมตัวเป็นชุมชนได้อย่างไร.....
- เมื่อไร.....
- เริ่มหนาแน่นประมาณปี พ.ศ.อะไร.....
- ตระกูลหลักของหมู่บ้านมีตระกูลใดบ้าง.....

3. ลักษณะทั่วไปของตำบล

- 3.1 ที่ตั้งของตำบล.....
- 3.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....
- 3.3 ขนาดของชุมชน โดยประมาณ พื้นที่.....ไร่.....งาน.....ตารางวา
- 3.4 ประชากร.....คน จำนวนบ้าน.....หลังคาเรือน
- จำนวนครอบครัว.....ครอบครัว
- 3.5 ลักษณะสำคัญ.....
- เป็นชุมชนแบบใด (ชุมชนเมือง/ชุมชนชานเมือง/ชุมชนแออัด/ชุมชนแบบชนบท)
  - ใกล้เคียงสถานที่สำคัญใดบ้าง.....
  - อายุชุมชน (ช่วงที่คนเริ่มย้ายเข้ามาอยู่เป็นชุมชน) โดยประมาณ.....ปี
  - ความหนาแน่นของประชากรมากน้อยแค่ไหน.....
  - สภาพของบ้าน โดยทั่วไปยังคงรักษาสภาพแบบเดิมหรือเป็นแบบใหม่.....
- ลักษณะการตั้งบ้าน
- การตั้งบ้านเรือนมีลักษณะอย่างไร.....
  - สภาพบ้านเรือนมีลักษณะอย่างไร.....
- ระบบความสัมพันธ์ของครอบครัวและเครือญาติ
- ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย.....

การศึกษา

- ชาวบ้าน ได้รักการศึกษาจากแหล่งใด.....
- ชาวบ้านจบการศึกษาในระดับไหน เท่าไร.....
- จำนวนผู้ที่ยังศึกษาในระดับต่างๆ มีจำนวนเท่าใด.....
- โรงเรียนประจำหมู่บ้านชื่ออะไร.....
- ปัจจุบันมีจำนวนครู นักเรียน และนักการศึกษา โรงเรียนจำนวนเท่าใด.....

การปกครอง

- รายชื่อผู้ใหญ่บ้านเริ่มตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านถึงปัจจุบันมีใครบ้าง.....
- รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้านมีใครบ้าง.....
- การปกครองแบ่งออกเป็นกี่กลุ่ม.....
- กลุ่มกิจกรรมแต่ละกลุ่มมีการดำเนินการเป็นอย่างไร.....

4. แบบแผนการเศรษฐกิจ

คนส่วนใหญ่ของคนในชุมชนประกอบอาชีพใดบ้าง เช่น

- 1). ทำนา.....
- 2). ทอผ้า.....
- 3). รับจ้าง (ระบุ).....
- 4). ลูกจ้างที่มีเงินเดือนแน่นอน เช่น โรงงาน (ระบุ).....
- 5). อาชีพเฉพาะหรืออิสระอื่นๆ เช่น เก็บขยะ/ชาเล้ง (ระบุ).....
- 6). ผสม (ระบุ).....
- 7). อื่นๆ (ระบุ).....

ฐานะคนส่วนใหญ่ในชุมชน เป็นอย่างไร.....

แหล่งเงินกู้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) เพื่อน /ญาติ ดอกเบี้ยร้อยละ.....บาท/เดือน
- ( ) นายทุน /แขก/ดอกเบี้ยร้อยละ.....บาท/เดือน
- ( ) กลุ่มออมทรัพย์ดอกเบี้ยร้อยละ.....บาท /เดือน
- ( ) กองทุนหมู่บ้านดอกเบี้ยร้อยละ.....บาท /เดือน
- ( ) อื่นๆ (ระบุ).....ดอกเบี้ยร้อยละ.....บาท /เดือน

ระบบคมนาคม

- ถนนที่ใช้คมนาคมที่สาย.....
- สภาพถนนที่ใช้เดินทางภายในหมู่บ้านเป็นอย่างไร.....

- สร้างขึ้นเมื่อไร ได้งบประมาณจากหน่วยงานใด.....
- ยานพาหนะที่ชาวบ้านใช้เดินทางมีอะไรบ้าง.....
- ระยะทางที่ติดต่อกับอำเภอ จังหวัด กี่กิโลเมตร.....
- รถโดยสารที่เดินทางผ่านหมู่บ้านมีกี่คันในแต่ละวัน.....

แบบแผนการเกษตรฤดูกาล

ลักษณะที่ดิน

1). ลักษณะการครอบครองที่ดิน/ที่อยู่อาศัย

- (1) นुकเบิก/เข้ามาอยู่เฉยๆ.....
- (2) เช่าที่ ค่าเช่า.....บาท /ปี
- (3) บ้านเช่าเป็นหลัง ค่าเช่า.....บาท /ปี
- (4) ห้องเช่าเป็นเรือนแถว ค่าเช่า.....บาท /ปี
- (5) ห้องแบ่งเช่า.....บาท /ปี
- (6) ที่ตนเอง
- (7) ผสม คือ.....
- (8) อื่นๆ คือ.....

กรรมสิทธิ์ที่ดิน

- ( ) ตนเอง
- ( ) เอกชน
- ( ) รัฐ /รัฐวิสาหกิจ
- ( ) วัด /มัสยิด/โบสถ์ คือ.....
- ( ) ผสม คือ.....
- ( ) อื่นๆ คือ.....

ที่ดินเป็นของรัฐ /รัฐวิสาหกิจหรือรัฐดูแล ได้แก่

- ( ) กรมธนารักษ์ /ราชพัสดุ
- ( ) กรมชลประทาน
- ( ) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น(เทศบาล /อบต.)
- ( ) กรมศิลป์
- ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

ลักษณะดิน

ลักษณะดินเป็นอย่างไร.....
 ดินในหมู่บ้าน ชาวบ้านปลูกพืชใดมากที่สุด.....

ลักษณะสภาพภูมิอากาศและฤดูกาล

- 1). อากาศมีลักษณะอย่างไร.....
- 2). ในแต่ละฤดูอยู่ในช่วงเดือนใด.....

พืชผล

- 1) ผลผลิตทางการเกษตรใดบ้างที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน.....
- 2) พืชผลส่วนใหญ่นำมาเพื่อการเลี้ยงชีพหรือเพื่อจำหน่าย.....

วิธีการกรมการเกษตร

- 1) คนในชุมชนใช้วิธีการเกษตรแบบใดบ้าง.....
- 2) การใช้วิธีการกรมการเกษตรแบบใดในอดีตกับสมัยใหม่ให้ผลผลิตแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร.....
- 3) วิธีการแบบใดที่นิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบันเพราะเหตุใด.....

5. ลักษณะชุมชน

- 5.1 ที่ตั้งของชุมชน.....
- 5.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....
- 5.3 ขนาด.....
- 5.4 ประชากร.....
- 5.5 ลักษณะสำคัญ.....
- 5.6 แบบแผนการเศรษฐกิจ.....
- 5.7 ระบบคมนาคม.....

6. กลุ่มชาติพันธุ์

- 6.1 คนในหมู่บ้านอพยพมาจากถิ่นใดบ้าง.....
- 6.2 ภาษาหรือสำเนียงที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารในหมู่บ้าน.....
- 6.3 สัญชาติ/ เชื้อชาติใด.....

ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อและประเพณีของชาวไทย-ยวน

- 6.4 ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาอะไร.....
- 6.5 ในหมู่บ้านมีศาสนสถานหรือไม่ มีหน้าที่อะไรกับชุมชน.....
- 6.6 วัดชื่ออะไร มีพื้นที่เท่าไร ใครเป็นเจ้าของ.....

6.7 ชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องใดบ้าง.....

6.8 ประเพณีใดที่ชาวบ้านยังปฏิบัติอยู่.....

6.9 ประเพณี “การใช้ผ้าปรกหัวนาคในพิธีบวช” ชาวบ้านยังปฏิบัติอยู่หรือไม่อย่างไร

7. ลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจ

แบบแผนอาชีพ

1) ในชุมชนขณะนี้มีการรวมตัวกันหรือไม่ ( ) มี ( ) ไม่มี

2) ถ้ามีการรวมตัวกัน มีกลุ่มอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

( ) กลุ่มกรรมการชุมชน ( ) กลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์

( ) กลุ่มแม่บ้าน /กลุ่มสตรี ( ) กลุ่มเยาวชน

( ) กลุ่มอาชีพ ( ) กลุ่มกิจกรรมตามเทศบาล

( ) กลุ่มอื่นๆ (ระบุ).....

3) สถานะของกลุ่ม โดยรวม

( ) เข้มแข็งมาก มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

( ) ปานกลาง การดำเนินงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

( ) ไม่เข้มแข็ง การดำเนินงานไม่เป็นรูปธรรม หรือยังไม่มีการดำเนินงานเลย หรือ

เลิกไปแล้ว

แหล่งที่มาของรายได้

1) การประกอบอาชีพหลักและอาชีพรองมีอะไรบ้าง.....

2) อาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนบ้าง.....

3) มีคนในชุมชนออกไปทำงานต่างประเทศหรือไม่ ถ้ามีประเทศใดบ้างและรายได้เป็นอย่างไร.....

4) รายได้หลักของประชากรมาจาก (ใส่เครื่องหมายกำกับลำดับความสำคัญ)

( ) เกษตรกรรม ( ) ปศุสัตว์

( ) อุตสาหกรรม ( ) ค้าขาย

( ) ท่องเที่ยว ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

รายได้เฉลี่ย/คน/ปี.....บาท

การตลาด**แหล่งจำหน่ายหลักของสินค้า**

- ( ) ตลาดภายในชุมชน ที่.....
- ( ) ตลาดภายในจังหวัด ที่.....
- ( ) ตลาดระหว่างจังหวัด ที่.....

จำนวนแหล่งจำหน่ายสินค้า

- ( ) มีแหล่งจำหน่ายในพื้นที่
- ( ) จำนวนแหล่งจำหน่าย 2-3 ที่
- ( ) จำนวนแหล่งจำหน่าย 4 แห่งขึ้นไป
- มีการวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์และแผนการผลิตไว้ล่วงหน้า หรือไม่อย่างไร.....
- ปริมาณของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคหรือไม่.....

รายจ่าย

- 1) รายจ่ายเพียงพอกับการดำรงชีวิตหรือไม่อย่างไร.....
- 2) หากรายจ่ายเกินกว่ารายรับมีวิธีแก้ปัญหาอย่างไร.....

คุณรายรับรายจ่าย

- 1) มีการจัดทำบัญชี-รายจ่ายของกลุ่มฯ หรือไม่.....
- 2) หากมีการจัดทำบัญชีมีจำนวนการจัดทำเป็นรายเดือนหรือไม่ อย่างไร.....
- 3) การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายสามารถช่วยให้การบริหารจัดการดีขึ้นมากน้อยเพียงใด.....

8. สถานการณ์สิ่งแวดล้อม**แหล่งน้ำในหมู่บ้าน**

แหล่งน้ำในหมู่บ้านมีกี่แห่ง.....

น้ำที่ใช้อุปโภค บริโภคมาจากแหล่งใด เพียงพอหรือไม่.....

การใช้น้ำ

- ( ) มิเตอร์ของการประปาทุกบ้านหรือส่วนใหญ่
- ( ) ต่อจากบ้านอื่นในชุมชน /มิเตอร์ย่อย
- ( ) น้ำบ่อ /บาดาล/น้ำคลอง
- ( ) ชื่อน้ำจากภายนอกชุมชน

( ) อื่นๆ (ระบุ).....

น้ำดื่มมาจากที่ใด

( ) น้ำประปาที่มีการป้องกันความสกปรกและเชื้อโรค

( ) แม่น้ำ / ลำคลอง ( ) น้ำขวด

( ) น้ำฝน ( ) แอ่งน้ำ

( ) อื่นๆ (ระบุ).....

แหล่งน้ำที่ใช้อยู่อยู่ที่ใด

( ) ในบ้าน ( ) นอกบ้าน

ระยะทางจากบ้านถึงแหล่งน้ำ.....กิโลเมตร

มีวิธีการจัดเก็บน้ำดื่มอย่างไร

( ) เก็บไว้ในถังพลาสติกแบบไม่มีฝาปิด ( ) เก็บไว้ในถังพลาสติกแบบมีฝาปิด

( ) เก็บไว้ในโอ่งแบบไม่มีฝาปิด ( ) เก็บไว้ในโอ่งแบบมีฝาปิด

( ) เก็บไว้ในถังโลหะแบบไม่มีฝาปิด ( ) เก็บไว้ในถังโลหะแบบมีฝาปิด

( ) เก็บไว้ในกระป๋อง ( ) เก็บไว้ในถังแกลลอน

( ) เก็บไว้ในบ่อน้ำ ( ) เก็บไว้ในขวด

( ) อื่นๆ (ระบุ).....

วิธีทำน้ำให้สะอาดสำหรับดื่มโดยวิธีใด

( ) โดยตรงจากท่อประปา ( ) กรอง

( ) ต้ม ( ) กรองและต้ม

( ) อื่นๆ (ระบุ).....

การใช้ไฟฟ้า

( ) ส่วนใหญ่ต่อจากการไฟฟ้า

( ) ต่อจากบ้านอื่นในชุมชน / มีมิเตอร์ย่อย

( ) ชื้อจากไฟฟ้าภายนอกชุมชน

( ) มิเตอร์รวมของชุมชน

( ) ไม่มีไฟฟ้าใช้

( ) อื่นๆ (ระบุ).....

ไฟฟ้าสาธารณะ

( ) ไม่มี ( ) มียังใช้ได้ดี

- ( ) มีแต่ใช้ได้เป็นบางส่วน ( ) มีแต่ใช้ไม่ได้แล้ว
 ( ) ไม่มี ( ) มีใช้ทุกครัวเรือน

ส้วม

ห้องส้วมมีลักษณะเป็นอย่างไร

- ( ) แบบเปิดโล่ง ( ) มีกำแพงกันมิดชิด
 ถ้ามีกำแพงกันมิดชิด ลักษณะกำแพงทำจากวัสดุใด
 ( ) ดิน ( ) ปูนซีเมนต์ ( ) กระเบื้อง
 ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

ห้องส้วมของคุณตั้งอยู่ที่ใด

- ( ) อยู่ในตัวบ้าน ( ) มีสถานที่เฉพาะที่แยกออกจากตัวบ้าน
 ถ้าห้องส้วมไม่อยู่ในตัวบ้าน คุณมีสถานที่เฉพาะที่แยกออกจากตัวบ้านบริเวณใด
 ( ) อยู่ด้านหลังของบ้าน ( ) อยู่ภายในบริเวณบ้าน
 ( ) อยู่ในสวน ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

ใช้ระบบใดในการกำจัดของเสียจากห้องส้วม

- ( ) ระบบกำจัดของเสียของภาครัฐ /เอกชน เช่น รถดูดส้วม
 ( ) มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการกำจัดของเสีย (ถังแซ็ค และอื่นๆ)
 ( ) ผู้อยู่อาศัยเป็นคนกำจัดของเสียเหล่านั้นเอง เช่น ตักทิ้ง
 ( ) ไม่เคยกำจัดของเสียเหล่านั้นเลย (มีบ่อพักและปล่อยของเสียเหล่านั้นแห้งไปเอง)
 ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

ระบบการกำจัดขยะ

- ( ) ไม่มีใครมาเก็บ/ทิ้งทั่วไป
 ( ) มีที่ทิ้งรวม /มีคนมาเก็บ
 ( ) ไม่มีใครมาเก็บเผาเอง
 ( ) มีที่ทิ้งรวม แต่ไม่มีใครมาเก็บ
 ( ) มีระบบเก็บขยะตามบ้าน /อบต.มาเก็บ

การระบายน้ำ

- ( ) ไม่มีระบบระบายน้ำ(มีน้ำเน่าขัง /หรือลงพื้นให้ซึมไปเอง)
 ( ) มีทางระบายน้ำแต่ใช้ไม่ได้แล้ว (ทางระบายน้ำชำรุด มีน้ำขัง)
 ( ) มีทางระบายน้ำใช้ไม่ได้เป็นบางส่วน (มีน้ำขังบ้างเป็นหย่อมๆ)
 ( ) มีทางระบายน้ำใช้ได้ดี(ไม่มีน้ำท่วมขัง) ระบายลงแหล่งน้ำ /ท่อสาธารณะ

ถ้ามีทางระบายน้ำ ปลายทางลงที่ไหน

- ( ) ไม่ลงท่อสาธารณะแต่ลงถนน /คูหรือแหล่งที่ไม่ใช่ที่รับน้ำ
 ( ) ไม่ลงท่อสาธารณะแต่ลงแหล่งน้ำสาธารณะ เช่น คู คลอง หนอง บึง แม่น้ำ โดยตรง
 ( ) ลงท่อระบายน้ำสาธารณะ

ลักษณะทางระบายน้ำ

- ( ) เป็นท่อปูน
 ( ) เป็นรางปูน
 ( ) เป็นรางดิน
 ( ) อื่นๆ (ระบุ).....

ทางเดินในชุมชน

- ( ) ทางดิน ( ) ทางเดินไม้ ( ) เสพวัสดุ
 ( ) ราวยาง ( ) ลูกรัง ( ) คอนกรีต
 ( ) ผสม (ระบุ).....

9. สถานะทางสุขภาพ

- 1) มีสถานอนามัย/อบต./ศูนย์ถ่ายทอดการเรียนรู้ต่างๆ ( ) ไม่มี ( ) มี (ระบุ)
 ( ) ชื่อ.....บทบาทต่อการพัฒนาชุมชน.....
 ( ) ชื่อ.....บทบาทต่อการพัฒนาชุมชน.....
 ( ) ชื่อ.....บทบาทต่อการพัฒนาชุมชน.....
 ( ) ชื่อ.....บทบาทต่อการพัฒนาชุมชน.....
 2) มีการฉีดวัคซีนป้องกันโรคกับคนวัยใดบ้าง.....
 3) มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือไม่.....
 4) มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคระบาดปีละกี่ครั้ง.....
 5) หากเกิดโรคระบาด เช่น ไข้หวัดนก, ไข้หวัดหมู เป็นต้น หน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยเหลืออย่างไรบ้าง.....
 6) ชุมชนมีสถานที่ให้คนในชุมชนออกกำลังกายหรือไม่ ที่ไหน.....
 7) ถ้ามีการเจ็บป่วยส่วนใหญ่ป่วยด้วยโรคอะไร.....

10. ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

10.1 แหล่งน้ำที่มีในหมู่บ้าน

- 1) ชื่อแหล่งน้ำ..... การใช้ประโยชน์.....
 2) ชื่อแหล่งน้ำ..... การใช้ประโยชน์.....

3) ชื่อแหล่งน้ำ..... การใช้ประโยชน์.....

10.2 ที่ดินสาธารณะมีหรือไม่ ( ) ไม่มี ( ) มี (ระบุ)

1) พื้นที่กว้าง.....ไว้การใช้ประโยชน์.....

2) พื้นที่กว้าง.....ไว้การใช้ประโยชน์.....

3) พื้นที่กว้าง.....ไว้การใช้ประโยชน์.....

10.3 ทรัพยากรอื่นๆ ในหมู่บ้านมีอะไรบ้าง (เช่น ป่าชุมชน/แร่ธาตุ/ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิ

ปัญญา)

1) ชื่อทรัพยากร.....

2) ชื่อทรัพยากร.....

3) ชื่อทรัพยากร.....

4) ชื่อทรัพยากร.....

5) ชื่อทรัพยากร.....

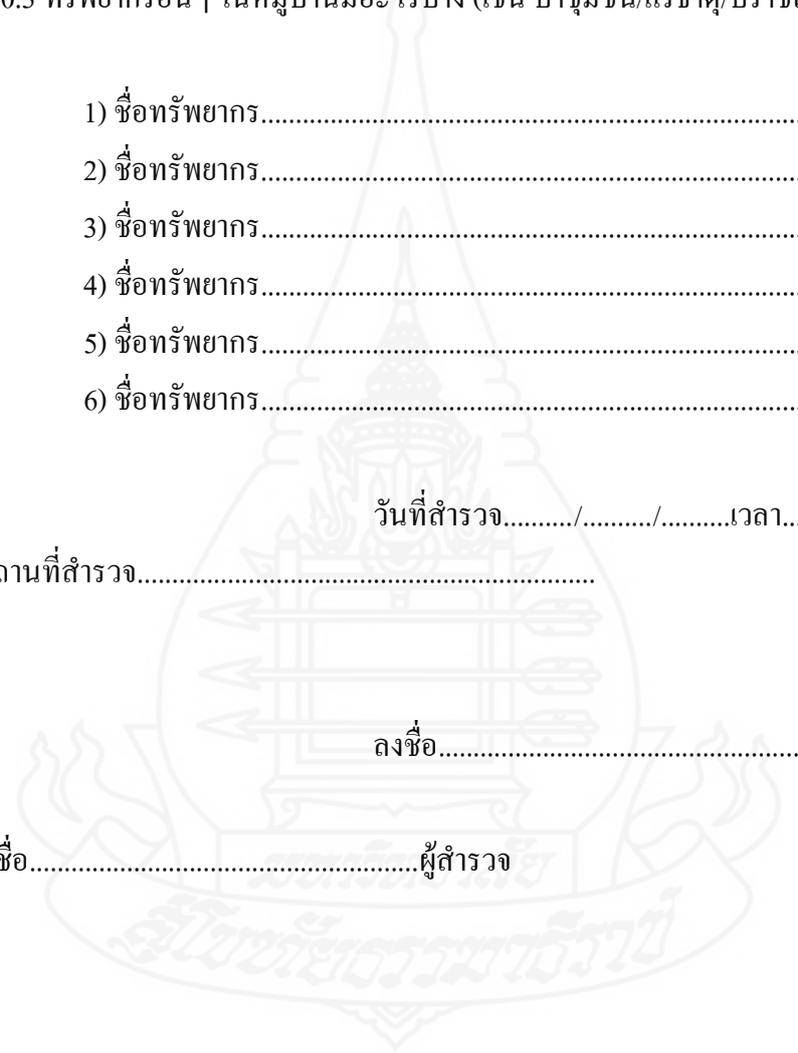
6) ชื่อทรัพยากร.....

วันที่สำรวจ...../...../.....เวลา.....

สถานที่สำรวจ.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้ข้อมูล

ลงชื่อ.....ผู้สำรวจ

แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

เรื่อง การอนุรักษ์ผ้าปรกห้วนาคในพิธีบวชของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน : กรณีศึกษากลุ่มชาติ
พันธุ์ไทยยวน ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ผู้สังเกต.....

ผู้ถูกสังเกต.....

สถานที่..... วัน เดือน ปี..... เวลา..... น.

ที่	สิ่งที่ต้องสังเกต	สิ่งที่ปรากฏจากการสังเกต
1.	พฤติกรรมของคนในชุมชน ต.คูบัว - กิจกรรมต่างๆ - วิถีชีวิตของคนในชุมชน ต.คูบัว - ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าปรกห้วนาค	
2.	วิธีการทอผ้าปรกห้วนาค - วัตถุดิบ - อุปกรณ์การผลิตผ้าปรกห้วนาค - ขั้นตอนการทอผ้าปรกห้วนาค - ผลิตภัณฑ์ผ้าปรกห้วนาค	
3.	การจำหน่าย - ความต้องการผ้าปรกห้วนาค - ความสนใจของผู้ซื้อ - คุณค่าทางวัฒนธรรม ความสวยงาม - ราคาผลิตภัณฑ์ผ้าปรกห้วนาค - คุณภาพผ้าปรกห้วนาค - การจัดการร้านค้า - ปฏิสัมพันธ์ของผู้ขายและผู้ซื้อ - ค่านิยมในการใช้ผ้าปรกห้วนาค	
4.	การบวชขนาดที่พบในปัจจุบัน - พิธีบวช - ค่านิยมในการใช้ผ้าปรกห้วนาค	

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางคณินันต์ ชัยนริตชัย
วัน เดือน ปีเกิด	13 พฤษภาคม 2506
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ประวัติการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา) ปีพุทธศักราช 2536
สถานที่ทำงาน	ไร่นาสนฝืน อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ตำแหน่ง	ธุรกิจส่วนตัว

